

Munich Personal RePEc Archive

Peripherals close: a study of three peripheral municipalities and their neighbors

Abramuszkinova Pavlikova, Eva and Kucerova, Eva and
Smidova, Michaela

Charles University Prague

2008

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/30503/>
MPRA Paper No. 30503, posted 28 Apr 2011 01:09 UTC

**Periferie zblízka.
Studie tří periferních obcí a jejich susedů.**

**Eva Abramuszkinová Pavlíková
Eva Kučerová
Michaela Šmídová**

**CESES FSV UK
Praha 2008**

Tato studie vznikla v rámci řešení projektu „Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti“, registrační číslo 1J 028/04-DP2, který je součástí vládou schváleného tématického projektu TPO-5 „Moderní společnost a její problémy“. Projekt 1J 028/04-DP2 je dotován z rozpočtových prostředků Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Hlavním řešitelským pracovištěm je Centrum pro sociální a ekonomické strategie (CESES) při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

Od roku 2008 jsou Studie CESES recenzovanou publikací.

Vydavatel: Studio atd., spol. s r. o., Kyjov
První vydání: 2008
Editor: Eva Abramuszkinová Pavlíková

Grafické zpracování a tisk: Studio atd.
ISSN: 1801-1640 (tištěná verze)
ISSN: 1801-1519 (on-line verze)
ISBN: 978-80-904138-0-1

Obsah

Předmluva	6-8
1. Periferní obec Kožušice a neperiferní obec Bohaté Málkovice	9-44
<i>Eva Abramuszkinová Pavlíková</i>	
1. Výběr obcí, záměr a metody	9
2. Geografické a regionální souvislosti	9-17
3. Historické souvislosti	18-21
4. Vývoj demografické situace	21-24
5. Problémové oblasti: nezaměstnanost a domovní fond	24-29
6. Participace na životě v obci - srovnání obcí	29-31
7. Společenský a rodinný život	31-41
8. Závěr	41-42
Příloha 1	43
Příloha 2	44
2. Periferní obec Vepříkov a satelitní obec Skuhrov	45-74
<i>Eva Kučerová</i>	
1. Metodologická poznámka	45
2. Lokalita Vepříkov, lokalita Skuhrov	46-48
3. Lidé v obci (s oporou o vybrané demografické a socioekonomické ukazatele)	49-53
4. Podmínky pro život v obci	54-67
5. Politická scéna lokality	68-70
6. Závěrečné poznámky	70-74
Prameny	74

3. Otradov (periferní obec) a Raná (neperiferní obec)	75-97
<i>Michaela Šmídová</i>	
1. Výběr obcí, záměr a metody	75-76
2. Geografické a historické souvislosti	76-78
3. Vývoj demografické situace	78-79
4. Otradov a Raná - podobnosti a rozdíly	79-85
5. Občanská vybavenost, služby	85-90
6. Společenský versus rodinný život	90-91
7. Participace na životě v obci	91-96
Závěr	97
Prameny	97

Charakteristiky autorek:

Mgr. Eva Abramuszkinová Pavlíková, MA (* 1973)

Vystudovala obor sociologie – etnologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a obor Society and Politics na Středoevropské univerzitě ve Varšavě. Je výzkumnou pracovnící CESES FSV UK se zaměřením na národní identitu a sociální soudržnost české společnosti. Pracuje v Brně na NEWTON College kde vyučuje sociologii. Externě přednáší na Ústavu pro evropskou etnologii FF MU v Brně a zpracovává zde doktorandskou práci zaměřenou na migraci a etnickou identitu cizinců v ČR. (email: abramuszkinova@newtoncollege.cz)

Ing. Eva Kučerová (* 1974)

Vystudovala Českou zemědělskou univerzitu v Praze, dlouhodobě se zabývá sociologií venkova a regionálním rozvojem. Je členkou Evropské společnosti pro rurální sociologii. V rámci svých výzkumných aktivit a doktorského studia oboru Veřejná a sociální politika se zabývá problémy českého venkova a jeho rozvoje v rámci evropského distribučního systému. (email: kucerovae@pef.czu.cz)

Mgr. Michaela Šmídová (* 1975)

Je výzkumnou pracovnící CESES FSV UK, zabývá se problematikou sociální soudržnosti české společnosti v celoevropském kontextu (v rámci projektu *Sociální a kulturní soudržnost*), hodnotami a jejich vývojem (projekt *Sdílení hodnot*). V rámci doktorského studia kulturní sociální antropologie se věnuje tématu azylantů z Běloruska. (email: smidovamichaela@seznam.cz)

Předmluva

V druhém roce řešení projektu „*Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti*“ realizovaného v rámci Národního programu výzkumu – tématický program TP-5 pod číslem 1J 028/04-DP 2, financovaného z účelových prostředků Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, jsme si uvědomili, že jednou z dimenzí sociální soudržnosti, které není u nás věnována dostatečná pozornost, jsou její územní dimenze. Z tohoto poznatku se vyvinulo úsilí zkoumat tzv. *vnitřní periferie* České republiky. Chápeme vnitřní periferie jako méně zkoumanou dimenzi *sociálního vyloučení*, které zmenšuje soudržnost české společnosti.

Prvním krokem v tomto úsilí bylo využití všech dostupných dat státní statistiky o jednotlivých obcích v ČR a o tzv. subregionálních jednotkách, které jsme použili pro detekci vnitřních periferií a pro určení jejich rozmístění na území České republiky.

Vnitřní periferie jsme pracovníě a předběžně vymezili jako ta území země, která se hospodářsky nerozvíjejí, ztrácejí obyvatelstvo, demograficky stárnou, mají nižší sociálně-ekonomickou úroveň a horší technickou i sociální infrastrukturu než ostatní části území, jsou obtížně dopravně dostupná, mají starý bytový fond a často nevyhovující technickou infrastrukturu a objevují se v nich specifické sociální problémy spojené se sociálním vyloučením.

Provedené analýzy v podstatě potvrdily naši hypotézu, kromě jediné, tj. že periferie jako typ území i dnes ztrácejí obyvatelstvo. Je zřejmé, že od poloviny 90. let minulého století došlo k důležitému obratu. Periferie se jako celek přestaly vylidňovat.

Statistická data, která dokumentují demografické a sociálně-strukturální stránky vnitřních periferií nemohou však zachytit to, co je v literatuře označováno jako *espace vécu*, jako žitý a prožívaný prostor. Uvědomili jsme si, že statistická data musíme doplnit poznáním konkrétních obcí, které by reprezentovaly periferní obce a v téže oblasti existující neperiferní obce. Rozhodli jsme se, že nejvhodnějším nástrojem takového poznání bude dnes již poněkud zapomenuta metoda tzv. *community survey* – sociálního přehledu obce. Takové sociální přehledy se opírají o statistická data, o historické informace, dokumenty, rozhovory s obyvateli, vedoucími osobnostmi, zastupiteli a starosty obcí a o informace získané zevrubnou prohlídkou obcí a jejich okolí. Tohoto úkolu se ujaly tři členky našeho pracovního týmu: Mgr. M. A. Eva Abramuszkinová-Pavlíková, Ing. Eva Kučerová a Mgr. Michaela Šmídová. Vybraly na základě celostátních statistických analýz vždy jednu obec, která patřila do kategorie periferních obcí a druhou, která byla ve stejné oblasti, ale neměla statistické znaky perifernosti. Tak vznikly dvojice obcí Kožušice-Bohaté Málkovice v bývalém okrese Vyškov, Vepříkov-Skuhrov v bývalém okrese Havlíčkův Brod a Otradov-Raná v bývalém okrese Chrudim.

Následující studie shrnují sociální přehledy v těchto třech dvojicích venkovských obcí v Čechách a na Moravě. Poskytují realistický obraz denního života mnoha set lidí v jejich specifickém prostředí, které dnes zůstává stranou pozornosti větší části české sociologie. Je to ovšem sociální prostor, jinými slovy prostor žitý a prožívaný. Tyto sociální přehledy totiž principiálně spojují konkrétní prostor-obec s denním provozem domácností a také s prožitky lidí a s jejich místními identitami, které jsou – jak víme ze sociologie osídlení – překvapivě silné.

Následující tři studie byly zpracovány na základě dohody autorek o hlavních okruzích, které by měly být ve všech obcích zkoumány. Rozdílnost v dostupnosti dat a informací, které mohly autorky získat a také jejich specifické zájmy vedly k tomu, že každá z těchto studií má vedle společných částí, také zvláštní oddíly a specifický charakter. Nesnažili jsme se o mechanickou unifikaci studovaného materiálu.

Studie přispěly, podle mého soudu, k hlubšímu chápání vztahu mezi makro-sociálním pohledem na fenomén perifernosti, jak ho lze poznávat pomocí demografických a sociálně-strukturálních dat státní statistiky na jedné straně a pomocí poznání života v konkrétních obcích. Výsledky těchto přehledů obcí nás nepochybně nutí k hlubšímu promyšlení samotného pojmu „perifernosti“ a jeho jednotlivých rozměrů.

Analýza jednotlivých obcí, o kterých pojednávají následující studie, potvrzuje některé obecné trendy. Platí to zejména o vylidňování těchto obcí až do poloviny 90. let, stárnutí obyvatelstva těchto obcí a o nedostatku pracovních příležitostí v obcích. Do jisté míry to platí i o velmi nízké úrovni bytové výstavby.

Za velmi důležité poznatky všech tří studií, které budou mít klíčový význam při uvažování o možných sociálně-politických opatřeních, kterými má mimo jiné končit celý projekt, jsou následující zjištění:

- pro kvalitu života v těchto obcích, zejména periferních, je jednou z klíčových podmínek dostupnost práce ať již v místě nebo v dostupné vzdálenosti,
- pro sociální soudržnost a vědomí identity s obcí je důležitá existence školy; ta není jen místem kde se děti učí, ale je to současně základní sociální středisko, jakýsi tmel obce,
- sociální soudržnost a identita obcí je udržována aktivitami místních sdružení, nejčastěji hasičů a myslivců, a případně neformálních sdružení kolem škol,
- pro omezení pocitu perifernosti a posílení soudržnosti obce je důležitá rovněž existence hospod a obchodů se základními potravinami a denními potřebami,
- obecně lze pozorovat zanikání společensko-kulturních aktivit iniciovaných obyvateli periferních obcí, i když existují náznaky jisté obnovy, avšak ve srovnání s hlubší minulostí je tento trend ústupu lokálně organizovaných aktivit nepochybný,
- velmi důležitá je existence toho, co by se mohlo označit pojmem lokální elity, konkrétně také aktivní zastupitelstvo a dobrý starosta,
- k méně povzbudivým zjištěním studií patří malý zájem o kooperaci mezi obcemi a pravděpodobně neschopnost řešit některé otázky – např. dopravní obslužnost, pojízdné služby – spojováním místních zdrojů,
- je zřejmé, že mezi zastupiteli a starosty ve sledovaných obcích – a lze soudit, že je to obecnější rys – při úvahách o správě a o budoucnosti obcí převládají koncepce technicko-infrastrukturální, schází porozumění pro význam sociální infrastruktury, pro komunitní myšlení obecně,
- z řady odpovědí vyplynula základní smířenost s podmínkami života ve zkoumaných obcích, ale zároveň u některých lidí byly zjištěny postoje, které svědčí o tendenci odstěhovat se jinam, zejména do měst, což se projevovalo hlavně u mladších lidí,

- ve zkoumaných obcích neměli obyvatelé silný pocit nedostupnosti městských center, nebyl to významný problém, i když stížnosti na nedostupnost některých služeb autorky registrovaly; zdá se, že lidé ve zkoumaných obcích neměli pocit „života na okraji“ způsobený geografickou polohou; to ovšem nemusí platit v jiných regionech České republiky,
- je zřejmé, že existuje několik typů periferních území a je zřejmé, že nejobtížnější je situace těch obcí, kde se kombinuje geografická nedostupnost s výraznou závislostí na zemědělství, obce které byly předmětem tří následujících studií, nepatří do této kategorie; představují spíše velmi početný typ mírně periferních území, která jsou na okrajích oblastí, které jsou kolem regionálních center osídlení České republiky.

Je zřejmé, že sociální přehledy obcí, zachycující konkrétně žitý a prožívaný prostor lidí bydlících ve třech malých obcích označených statistickou analýzou jako periferní a jejich třech neperiferních, ale jinak srovnatelných, sousedů, prohloubily naše poznání o jedné z méně zkoumaných stránkách sociální exkluze a sociální soudržnosti české společnosti.

Jiří Musil, hlavní řešitel projektu o sociální soudržnosti

Periferní obec Kožušice a neperiferní obec Bohaté Málkovice

Eva Abramuszkinová Pavlíková

1. Výběr obcí, záměr a metody

Předmětem této studie je zejména periferní obec Kožušice, která leží v Jihomoravském kraji v okrese Vyškov. Je obcí, která leží při hranici Zlínského kraje a okresů Vyškov, Kroměříž, Uherské Hradiště a Hodonín. Kožušice byly vybrány na základě předem daných kritérií periferních subregionálních jednotek, ve kterých dochází dlouhodobě k poklesu obyvatel, je zde vyšší podíl obyvatel nad 60 let, rodí se zde málo dětí a snižuje se počet obyvatel obce. Patrný je také nedostatek pracovních míst a relativně vyšší nezaměstnanost.

V obci Kožušice jsem prováděla v letech 2005 – 2007 terénní výzkum založený zejména na pozorování, rozhovorech s občany a s odborníky se znalostí problematiky této obce.

Informace mi opakovaně poskytoval starosta obce Kožušice, pracovníci Úřadu práce Vyškov a Městského úřadu Bučovice. Poznatky jsou doplněny mým dlouhodobým pozorováním této lokality, ve které sleduji život lidí po stránce sociální, kulturní i ekonomické.

Snahou této studie je podat nejen statistické charakteristiky vývoje obce, ale zamyslet se nad tím, zda taková interpretace reálně zobrazuje situaci v dané lokalitě. Centrem zájmu jsou následující výzkumné otázky: Jak se lidem v periferní obci žije? Proč zde zůstávají a neodcházejí do rozvinutějších oblastí? Jak realizují své rodinné a životní plány?

Pro srovnání periferní obce Kožušice byla vybrána neperiferní obec Bohaté Málkovice. Ta leží ve stejném regionu, v okrese Vyškov, ale není na hranici jiných okresů a kraje jako Kožušice. Obce jsou podobné velikostí, ovšem problematika perifernosti se odráží zejména v Kožušicích. V této souvislosti jsem se snažila zodpovědět otázku, jaký vliv mají geografické, historické, kulturní, sociální a ekonomické souvislosti na perifernost obce.

2. Geografické a regionální souvislosti

Periferní obec Kožušice i neperiferní obec Bohaté Málkovice leží v Jihomoravském kraji, okrese Vyškov. Bučovice, Slavkov u Brna, Vyškov a Brno jsou blízká města, která poskytují větší možnosti pro široké spektrum aktivit, zejména příležitosti pracovní a vzdělávací.

2.1. Periferní obec Kožušice¹

Kožušice jsou nestřediskovou obcí s dominantní obytnou funkcí. Jsou sídlem venkovského typu, nachází se v nadmořské výšce 271 m n.m.

Správní území obce leží v provincii Západní Karpaty² a okrsku Brankovická pahorkatina. Středem správního území obce prochází široké údolí Litavy, do kterého ústí údolí místního potoka. Většina zástavby je situována na dně údolí, v údolní nivě a na úpatí přilehlých svahů. Obec je formována jako návesní ulicovka, jejíž hlavní osu tvoří Kožušický potok.

Obr. č. 1: Kožušice - Dolní náves s potokem

Na správním území obce se nachází jedna sídelní jednotka, ves Kožušice. Mimo ni zde nejsou žádné významnější objekty (samoty, osady, rekreační chaty).

Obec leží na významném dopravním tahu – silnici I/50, která propojuje Brno s východní Moravou a středním Slovenskem.

V letech 1922 – 1923 obec vystavěla silnici přes obec. V roce 1928 byla obec elektrifikována. Výhodou Kožušic je poměrně kvalitní dopravní infrastruktura. Naopak **vybavení technickou infrastrukturou není dostatečné: chybí zde vodovod, kanalizace i distribuční síť plynu**, pokrytí mobilními operátory není zcela vyhovující.³

Obec s rozšířenou působností a s pověřeným obecním úřadem Bučovice je vzdálena 15 km. Vzdálenost od Brna je 49 km.

¹ http://mesta.obce.cz/web/vismo/dokumenty2.asp?u=7212&id_org=7212&id=2661

² V soustavě Vnější Západní Karpaty, oblasti Středomoravské Karpaty, v celku Litenčická pahorkatina, v podcelku Bučovická pahorkatina

³ Demek, J. Zeměpisný lexikon ČSR, Hory a nížiny, Praha 1984, Cit. podle Koncept Územního plánu obce Kožušice, ing.arch.M.Sohr, Brno, 2004

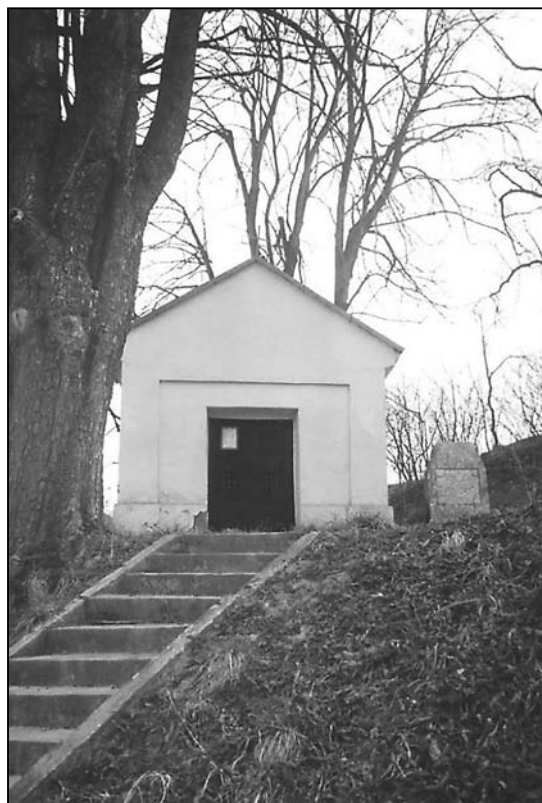
Obr. č. 2: Letecký pohled na Kožušice, pohlednice

Obr. č. 3: Kožušice - Zvonice a kříž na návsi, dva starší lidé, starousedlíci, vozí dřevo na topení do svého domu.

Z hlediska historického mají Kožušice dlouhou tradici. První písemná zmínka sahá do roku 1333. V obci se zachovalo několik objektů s tradičním rázem, drobných sakrálních staveb a velké množství křížků. Čtyři nejvýznamnější kříže pocházejí z let 1900-1920. Na správním území obce nejsou evidovány žádné nemovité kulturní památky. V údolí proti proudu místního potoka a při cestě k současnému hřbitovu vznikla drobnější chalupnická zástavba. Ve dvacátém století byl vybudován rozlehlý areál zemědělské výroby v severovýchodní části vsi. Současnou obytnou zástavbu lze charakterizovat jako převažující okapovou orientaci a souvislou uliční frontu. Stavení mají jedno až dvě nadzemní podlaží. Nejvýraznější dominantou je obecní úřad (bývalá škola) a zvonice na horním konci návsi.

Na návsi vyniká architektonickým výrazem několik selských budov. Naopak naprosto zaniká menší kaple zcela zakrytá vegetací na jihovýchodním okraji vsi.

Obr. č. 4: Kožušice - Kaple nad obcí, v majetku církve (postavena 1875)

Celková výměra obce je 718 ha, nejvíce zaujímá orná, zemědělská půda a lesní půda. (Viz tabulka č. 2) Zastavěná plocha činí 6,5 ha. V obci je zastávka dálkové linky i linky místního významu.⁴ V obci není policie, pošta, škola ani lékař. Do nemocnice lidé dojíždějí do Vyškova (27 km) a Kyjova (24 km), na polikliniku do Bučovic (15 km). Mateřská školka, základní škola prvního i druhého stupně a další školy jsou umístěny ve čtyři kilometry vzdálených Brankovicích stejně tak jako veřejná knihovna, zdravotní středisko, pošta, kostel a fara s farářem (Strílký – 4 km), obchody, restaurace, služby a kulturní památky. V oficiální statistice je uváděna veřejná knihovna (údaj z roku 2004), ovšem tato knihovna v obci není již od roku 1984. Policejní stanice, sociální zařízení pro seniory, kino a koupaliště jsou ve vzdálenosti 8 – 16 km od Kožušic.⁵

Tabulka č. 1: Kožušice - Druhy pozemků (údaje roku 2004)

Celková výměra pozemku (ha)	718.1083
Orná půda (ha)	375.0988
Zahrady (ha)	11.3653
Ovocné sady (ha)	3.0482
Trvalé travní porosty (ha)	7.6235
Zemědělská půda (ha)	397.1358
Lesní půda (ha)	274.5103
Vodní plochy (ha)	4.5186
Zastavěné plochy (ha)	6.5108
Ostatní plochy (ha)	35.4328

⁴ V příloze č. 1 je uvedena dostupnost autobusového spojení

⁵ Viz odpovědi na dotazník Životní strategie lidí na venkově, Listopad 2005, STEM a Česká zemědělská univerzita v Praze, Sociologická laboratoř.

Tabulka č. 2: Kožušice - Vývoj podnikatelských subjektů 1993 - 2006

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet podnikatelských subjektů celkem	11	13	19	21	21	23	23	23	24	26	24	24	24	24
v tom právní forma														
obchodní společnosti		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
živnostníci	3	3	6	7	7	8	9	8	8	9	8	8	7	7
rolníci a zemědělci	6	7	10	10	10	10	9	9	10	11	10	10	10	10
svobodná povolání								1	1	1	1	1	1	1
ostatní právní formy	2	2	2	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4

Analýza této tabulky navádí k interpretaci o rostoucím počtu podnikatelských subjektů v obci. Reálný stav je ovšem naprosto opačný. V současné době jsou v obci tři aktivní podnikatelé (podle živnostenského zákona), jsou to fyzické osoby, z nichž dvě provozují živnosti obchodní a jeden živnost výrobní. Dále jsou v Kožušicích tři zemědělství podnikatelé, jedna právnická osoba a dvě osoby fyzické. Samostatně hospodařící rolníci jsou v této obci dva.⁶ **Celkem zde tedy nalezneme osm podnikatelských subjektů což je nejméně za sledované období od roku 1993 a trend je zřejmý: klesající počet podnikatelů zejména v oblasti zemědělství. Srovnatelná situace je i v neperiferní obci Bohaté Málkovice. K vážnému zamyšlení je otázka oficiálně prezentovaných statistických údajů, které nejen že nespolehlivě sdělují počet podnikatelských subjektů, ale v dlouhodobém horizontu vykazují odlišný trend.**

V obci Kožušice je v roce 2007 evidováno 102 adres. K trvalému pobytu (nebo jakémukoliv platnému pobytu cizince, azylanta) je přihlášeno 111 obyvatel, z toho je 49 mužů nad 15 let, 6 chlapců do 15 let, 43 žen nad 15 let a 13 dívek do 15 let.

Na základě několika rozhovorů se starostou obce jsem získala následující informace o infrastruktuře:⁷

Obec nemá vodovod, většina obyvatel má vlastní studny, které pokrývají spotřebu vody domácností. Pokud je příliš velké sucho a studny vyschnou přistavuje obec ve spolupráci s hasiči cisternu. Obec se rozhodla dávat příspěvek na prohloubení studní řádově okolo 8 000 Kč. V roce 2005 rozhodlo zastupitelstvo obce o výstavbě vodovodu, který se měl napojit na rozvod z nedalekých Brankovic. V rámci Jihomoravského kraje žádala obec o dotaci na výstavbu (náklady 8,5 mil. Kč). Žádost nebyla zařazena do dotací protože náklady „na hlavu“ jsou příliš vysoké, bylo by jim poskytnuto max. 30% (2,5 mil. Kč). Přípravné práce byly proto zastaveny. Zřízení vodovodu je nyní hlavním cílem zastupitelstva obce. Doposud příprava plánů stála obec minimálně 243 000 Kč, jsou podány žádosti a obec doufá, že najde potřebné finance k realizaci tohoto projektu.

Díky geografické poloze Kožušic se rozvod plynu obci vyhnul a obec nemá o plyn zájem v souvislosti s finančním zatížením.

Kanalizace je řešena vlastními septiky obyvatel s odtokem do potoka, který teče přes náves. Čistička odpadních vod v obci není, dlouhodobě se uvažuje snad o napojení na Brankovice, ovšem výstavba je téměř nereálná vzhledem k finančním možnostem.

Mobilní telefonní signál funguje, ovšem v některých částech obce hůře. Je zde rozvedena pevná síť Českého Telecomu. Příjem televizního signálu je bezproblémový. Pro zlepšení signálu byl na obecním úřadě připevněn vysílač, instalován svépomocí občanů.

⁶ Nejvýznamnější je firma AGROLA s.r.o. zabývající se prodejem produktů živočišné výroby, dále výkupna palet, výroba nábytku, autoopravna, sídlí zde i autobazar.

⁷ Nynější starosta je ve své funkci třetí období za Sdružení nezávislých kandidátů – Ing. Kryštof Vojtěch. Není uvolněný a je registrován na Úřadu práce. Oficiálně úřaduje v úterý a ve čtvrtek od 17 do 18 hodin, podle svých slov se obecními záležitostmi zabývá neustále.

Aby mohla obec žádat peníze z Programu obnovy venkova a podpory malých obcí musela v roce 2004 vytvořit v rámci územního plánu Koncept místní obnovy venkova. Obec se stará o údržbu zeleně – vysazení stromů a okrasných keřů kolem potoka, přestěhování hřiště, které bylo původně za silnicí naproti obecnímu úřadu (v zimě se hřiště mění na kluziště), úpravu hřbitova (vykácení topolů za hřbitovní zdí, prořezání tují v areálu hřbitova, obec chce opět vysadit třešňový sad vedle hřbitova, postupně dochází k výřezu smrků na návsi (stromek je následně využit při každoroční vánoční besídce, kterou pro děti pořádají hasiči). V roce 2006 došlo díky dotaci z Fondu obnovy venkova (120 000 Kč) a od Jihomoravského kraje (200 000 Kč) k opravě části chodníku na návsi, v dalších letech se podle výše dotací počítá s pokračováním výstavby. Po zimě obec opravuje komunikace ve své správě. V minulých letech využívala obec – přes Úřad práce Vyškov - nezaměstnané k pracím v rámci úprav návsi. Na opravu hřbitova pořádají ženy „brigády“.

Otázku získávání dotací pro rozvoj obce vidí starosta problematicky. Vyplňování formulářů a plnění kritérií vnímá jako náročné a složité, preferuje kontakt z očí do očí. Evropské fondy jsou z hlediska zpracovatelnosti velmi složité a vyžadují spolupráci se specializovanými firmami a podporu lobbystů. Projekty jsou proto pro obce nákladné a hrozí jim díky tomu zadlužení. Starosta je proti protěžování malých obcí a zbytečným investicím.

V Kožušicích je jeden hostinec, vlastníkem budovy je Rumun, který žije v ČR od padesátých let 20. stol., původně měl při hostinci i obchod, ten byl nucen zavřít. V roce 2006 ukončil i svou činnost hostinskou. Majitel je v obci všeobecně nazýván Rumun. Mimo něj žádný cizinec ani občan jiné národnosti v obci nežije. Hostinec byl pronajat místnímu podnikateli stejně tak jako prostor v sousední budově patřící obci. Zde byl nově otevřen obchod jako náhrada za zrušený nerentabilní obchod, který provozovala majitelka dojíždějící z jiné obce. **Nový obchod je otevřen v pracovní dny od 7:30 do 9:30 hodin** a poskytuje základní zboží zejména pro občany, kteří nemají možnost nákupu jinde. Je pochopitelné, že lidé, kteří pracují mimo Kožušice jsou nuceni nakupovat mimo obec, neboť tato otevírací doba je pro ně nedostupná.

Obec poskytuje bezúročné půjčky na stavbu a odkup nemovitostí pokud si občan nahlásí v Kožušicích trvalé bydliště. Tato pomoc byla využita přibližně ve dvou případech v letech 2004 a 2005. Existuje nabídka starých, opuštěných nemovitostí k prodeji jak o tom svědčí několik inzerátů u realitních kanceláří.⁸ Například v srpnu 2007 je inzerováno k prodeji prostřednictvím realitních kanceláří minimálně 5 domů různé velikosti (chalupa 3+1, 80 m², 570 000 Kč, dům 1+1, 259 m², 240 000 Kč, dům 2+1, 1032 m², 790 000 Kč, 3+kk, 350 m², 130 000 Kč a také budova bývalého obchodu 2+1, 470 m², 300 000 Kč).

Z hlediska náboženství a víry je obec přiřazena k římsko-katolické farnosti ve Strálských. Dříve údajně chodili občané na mše pěšky z Kožušic do Strálska (4 km) a po kostele chodili muži na pivo a karty do hospody.

Na problematiku kriminality reagoval starosta vcelku klidně. V obci došlo k několika kriminálním deliktům, ze kterých byl usvědčen jeden místní občan a jako trest musel odpracovat přibližně 400 hodin veřejně prospěšných prací. Dále byla dvakrát vykradena obřadní síň – za pachatele označil starosta někoho „kdo určitě nebyl místní“.

Obec nečerpala žádnou dotaci ze státního rozpočtu ČR a fondu EU od roku 1998 (SAPARD, PHARE, CBC). Je členem svazku obcí Mezihoří, které zahrnují Brankovice, Bučovice, Dobročkovice, Hvězdlice, Chvalkovice, Kožušice, Malínky, Milonice, Nemochovice, Nemočice, Nesovice, Nevojice, Snovídka a Uhřice. Na dubnovém zasedání 2007 zastupitelstva obce

⁸ <http://www.realitymorava.cz/nemovitost/prodej-chalupy-3-1-kozusice-okres-vyskov-133345>
<http://domy.rereal.cz/10361/> atd.

Nevojice, kde Mezihoří sídlí, byl odsouhlasen na základě sestaveného rozpočtu Svazku obcí Mezihoří pro rok 2007 neinvestiční příspěvek členských obcí 24 000 Kč pro každou sdruženou obec. Reakce starosty Kožušic je následující: „Rozpočet svazku byl podělen počtem obcí bez ohledu na počet obyvatel. My jsme s tímto nesouhlasili. Příspěvek jsme zaplatili, ale na další období jsme podali návrh o rozdělení finanční zátěže podle počtu trvale přihlášených obyvatel. Zatím žádnou výhodu nám toto členství nepřineslo“.

Obec hospodář s rozpočtem, který pokrývá náklady na chod obce. Pro rok 2006 byly příjmy 1 303 000 Kč a výdaje 1 403 910 Kč, v roce 2007 jsou příjmy 950 000 Kč a výdaje 1 089 000 Kč.

Finanční hospodaření v obci je velmi problematické a zastupitelstvo se snaží nalézat možná řešení vylepšení této situace. Jedním z nich je návrh výstavby fotovoltaické (sluneční) elektrárny v obci, která by zajistila stálý příjem obci. Podobná již stojí v Bušanovicích a tyto zkušenosti přesvědčily starostu Kožušic, že takové řešení je reálné. Pracuje se na projektu pro tuto elektrárnu, na změně v koncepci územního plánu Kožušic a pokud se najdou peníze na náročnou výstavbu této elektrárny (85 mil.) tak Kožušicím „svítá na lepší časy“.

Další možností a nadějí pro vylepšení rozpočtu je změna rozpočtového určení daní.

Na hypotetickou otázku kam by investovala obec s neomezeným rozpočtem starosta uvedl, že zejména do vybudování vodovodu, kanalizace s čističkou, plynofikace a vybudování hřiště s umělou trávou.

2.2. Neperiferní obec Bohaté Málkovice⁹

Obec Bohaté Málkovice je dvacet kilometrů vzdálená od Kožušic severozápadním směrem. Bučovice, obec s rozšířenou působností a s pověřeným obecním úřadem, jsou vzdáleny 6 km. Vzdálenost od Brna je 39 km.

Obr. č. 5: Letecký pohled na obec Bohaté Málkovice

⁹ <http://malkovice.wz.cz/index.php>; Marie Hrubá, Bohaté Málkovice včera a dnes. Vydal Obecní úřad Bohaté Málkovice 2007

Obec Bohaté Málkovice má také bohatou historii. První písemná zmínka o obci je o šestnáct let později než v Kožušicích, v roce 1349. Obec je umístěna v nadmořské výšce 279 m n. m. Po stránce **technické infrastruktury je obec relativně dobře vybavena**. Je zde veřejný vodovod, požární nádrž i požární hydrant, ovšem od roku 1981 chybí hasičský sbor. **Obec je plynofikovaná** (1995), ale ne všichni toho využívají. Ve velké části obci je kanalizace, ovšem svedená do místního potoka. Zastupitelstvo se zabývá myšlenkou vybudování čističky odpadních vod. Za nejvýhodnější a reálnou variantu je pro obec považováno vybudování kořenové čističky odpadních vod, která by při dostatku financí mohla být realizována do pěti let.

Z hlediska dopravní infrastruktury je zde zastávka linky pouze místního významu, v pracovní dny existuje 8 – 10 spojení autobusem, v sobotu dvě a v neděli jeden spoj. V obci není silnice vyšší třídy, cyklostezka ani vlak. **Bez auta je dojíždění velmi problematické.**

Celková výměra pozemků patřících k této obci je téměř 483 ha, nejvíce zaujímá orná, zemědělská půda. Zastavěná plocha je na prostoru 21 ha. (Viz tabulka č.4)

Do roku 1948 byla vesnice svým charakterem rolnicko-dělnická, mimo zemědělství pracovali obyvatelé v průmyslu, stavebnictví a jiných oborech mimo obec. V roce 1949 přešel místní velkostatek do státní správy. O založení JZD nebyl v obci zájem, v srpnu 1956 bylo soukromé hospodaření v obci ukončeno když poslední zemědělci vstoupili do státního statku. Farma Bohaté Málkovice bývalého statku Vyškov přešla pod správu nového statku Bučovice, stavěly se kravíny (1967) a vodojem (1966). Od roku 1975 hospodářství spadalo pod nedaleké JZD Sokolovo se sídlem v Kojátkách. V roce 1977 dochází ke sloučení obcí Bohaté Málkovice, Kozlany, Bohdalice, Pavlovice, Manerov, Kojátky a Čerčín. Investuje se do výstavby dvou hal pro mechanizaci (traktory, kombajny, nákladní auta) a kotelnu. Součástí JZD je zahradnictví a pěstování hlívy ústříčné. Po roce 1989 jde JZD do konkurzu. V roce 1993 vzniká společnost ZEMO zabývající se rostlinnou a živočišnou výrobou, hospodaří s dvaceti zaměstnanci a moderní technikou. Tato společnost pěstuje ječmen, pšenici, řepku olejku, slunečnici, hořčici a mák.

Podle veřejně dostupných statistických údajů o kultuře (údaj roku 2004) v obci funguje pobočka veřejné knihovny. Realita je ovšem taková, že tato pobočka byla zrušena 17. 6. 2005, ale již pět let předtím nefungovala. Knižní fond je zastaralý, nikdo si knihy nepůjčoval a proto byla zrušena.

V obci není policie, pošta ani lékař. Nejbližší jsou v 6 km vzdálených Bučovicích stejně tak jako sociální zařízení pro seniory a služby. Kostel je v Bohdalicích (3 km) kde je také hřbitov v majetku tří obcí: Bohdalice, Kozlany a Bohaté Málkovice. Do kostela lidé jezdí autem.

Lidé v obci postrádají pro své děti školku i školu. V roce 1889 obec vystavěla jednotřídní a později **dvoutřídní školu**, která byla **zrušena v roce 1977**. Děti od 1. třídy dojíždějí do ZŠ v Bohdalicích, Kozlanech nebo Pavlovicích. **Mateřská školka** byla otevřena v roce 1956, **zrušena k 30. 6. 2001**. Děti ze školy i školky se podílely na programech a kulturních vystoupeních v obci, oslavě MDŽ, Dne dětí, vánoční besídky nebo oslav osvobození obce. Při škole byly promítány filmy pro mládež a pro veřejnost. V 90. letech se obec osamostatnila od střediskové obce Bohdalice. Tam současné děti dojíždějí do školky.

Bohaté Málkovice nejsou členem žádného sdružení obcí. Mají možnost členství ve svazku Větrník, ale zatím toto členství zastupitelstvo nepovažovalo za výhodné pro obec.

S podporou dotace ze státního rozpočtu v rámci revitalizace obec vybuodovala rybník, který ovšem není určen ke koupání.

S úpravou veřejného prostoru obci pomáhá pracovník na veřejně prospěšné práce.

Tabulka č. 3: B. Málkovice - Druhy pozemků (údaj roku 2004)

Celková výměra pozemku (ha)	482.7660
Orná půda (ha)	433.1794
Zahrady (ha)	9.8114
Ovocné sady (ha)	0.8350
Trvalé travní porosty (ha)	5.0871
Zemědělská půda (ha)	448.9129
Lesní půda (ha)	2.9589
Vodní plochy (ha)	2.3393
Zastavěné plochy (ha)	7.5164
Ostatní plochy (ha)	21.0385

Tabulka č. 4: B. Málkovice - Vývoj počtu podnikatelských subjektů (1993 - 2006)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet podnikatelských subjektů celkem	18	31	34	35	34	39	38	36	37	40	40	39	45	46
v tom právní forma														
obchodní společnosti	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
živnostníci	9	11	14	15	16	21	18	16	17	20	20	19	25	25
rolníci a zemědělci	6	16	16	16	14	14	15	15	15	15	15	15	15	15
svobodná povolání							1	1	1	1	1	1	1	2
ostatní právní formy	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

Při konzultování předcházející tabulky č. 5 v obci Bohaté Málkovice jsem zjistila, že čísla oficiálně uváděná pro počet podnikatelských subjektů se velmi liší od reálného současného stavu. Vznesla jsem proto dotaz na vedoucího živnostenského úřadu v Bučovicích, který mi poskytl následující aktuální údaje. V obci je aktivních deset podnikatelů podle živnostenského zákona, devět z nich jako fyzická osoba (tedy živnostníci) a jeden jako právnická osoba (tedy obchodní společnost). Z těchto je devět obchodních živností a jedna živnost výrobní. Pokud jde o zemědělské podnikatele tak ti jsou v obci dva, jeden jako fyzická osoba a jeden jako právnická osoba. Samostatně hospodařících rolníků je jedenáct.¹⁰ **Oficiálně prezentovaná tabulka vývoje počtu podnikatelských subjektů ukazuje rostoucí trend v této oblasti. Reálný stav je ovšem naprosto opačný, počet podnikatelských subjektů klesá, podnikatelé živnosti pozastavují nebo ruší a jejich počet je v podstatě nejnižší za celé sledované období.**

V obci je evidováno 113 adres. K trvalému pobytu (nebo jakémukoliv platnému pobytu cizince, azylanta) je přihlášeno 243 obyvatel, z toho je 102 mužů nad 15 let, 19 chlapců do 15 let, 108 žen nad 15 let a 14 dívek do 15 let.

Rozpočet obce pro rok 2006 byl necelých 6 milionů Kč, rozpočet pro rok 2007 je v oblasti příjmů a výdajů 2 904 000 Kč. Finance pokrývají pouze zabezpečení základního fungování obce.

¹⁰ Například Pohostinství U Pilátů má mimo pondělí otevřeno každý den, v neděli 10:00 - 22:00, v sobotu 10:00 - 23:00, v pátek 14:00 - 23:00, ostatní dny 14:30 - 22:00. Smíšené zboží Kýr František má mimo neděli otevřeno každý den od 7:30 do 10:30, v sobotu 8:00 - 10:00. Autoopravna Auto HEZO má otevřeno v pracovní dny 8:00 - 12:00 a 13:00 - 18:00, v sobotu 8:00 - 12:00.

Obr. č. 6, 7: B. Málkovice - Sýpka, areál bývalého JZD, nyní společnost ZEMO

3. Historické souvislosti

3.1. Kožušice

Název obce Kožušice pochází od slova Kožušek nebo Kožušik. Osada se připomíná poprvé ve 14. století. Roku 1333 koupil Jan z Kožušic od Dětricha ze Žarůzek dvůr. O něco později se stala dědina Kožušice majetkem panství Bučovského. Lidé z Kožušic nosili ve starších dobách kožuchy, které neměly rukávy a nezapínaly se. Když si je chtěl někdo obléci postavil se k lavici vztyčil obě ruce a kožuch se navlékl se shora. Obecní pečeť měla ve znaku jabloň, kosu a sekeru a kolem nápis Obec Kožušice. V roce 2000 obdržela obec rozhodnutí o udělení znaku a praporu obce.

Stará škola byla vybudována v roce 1856, škola byla jednotřídná a měla 45 žáků. Nová škola se v obci začala stavět v roce 1914 a byla otevřena v roce 1919. Po 2. světové válce byla dvojtřídní škola z důvodů poklesu žactva přeměněna na jednotřídnou, počet žáků byl 30.

V roce 1953 byla zřízena mateřská školka. Jednotřídníka fungovala v obci až do r. 1974.

V 1975 dochází do školy jen devět žáků a proto **se škola od září 1977 ruší** a žáci dojíždějí do Brankovic.

Děti dojíždějí převážně veřejnou dopravou. Po autonehodě, která se stala na autobusové zastávce vyjednala obec s ČSAD Kroměříž, že děti jsou odváženy z návsi v Kožušicích až ke škole do Brankovic a zpět. Tento současný stav hodnotí starosta kladně, protože je bezpečnější a děti se „neflinkají po městě“.

V obci bývaly dvě hospody, tři obchody a jeden mlýn. Hlavním zaměstnáním místních obyvatel bylo zemědělství.

Obr. č. 8: Kožušice - Mlýn, stav v roce 2008 před celkovou demolicí

Přírodní katastrofy a poškození obce

Z několika kronik obce¹¹ se dovídáme mimo jiné o neštěstích, která měla velký vliv na život v obci.¹² Nepříjemnou událostí pro obec byla **katastrofa v roce 1923** vzniklá nedostatkem píce a následným onemocněním veškerého dobytka. Ve stejném roce je zaznamenáno vystěhování čtyř občanů Kožušic do Argentiny. Další **přírodní katastrofa v roce 1939** zničila veškerou úrodu, okna a střešní krytiny na domech, lidé přišli o velký majetek. Toto krupobití přineslo během léta kroupy o velikosti až 6 cm a ledové naplaveniny do výše téměř jednoho metru. **Další přírodní katastrofa ve formě povodně přišla v roce 1959**, byla zaplavena téměř celá obec a došlo k poškození polností i majetků občanů. Pro řešení těchto situací byla v roce 1962 provedena regulace říčky Litavy do nového koryta a opravení ostatních přítokových potoků. Ovšem opět v roce **1970 byla obec postižena povodní** a tak v následujících dvou letech byla provedena celková regulace obecního potoka. **Srpen roku 1986** přinesl další přírodní katastrofu – povodeň, která zaplavila polovinu obce, dvory i komunikace.

Světové války a následný úbytek obyvatel

Důležitou událostí pro život v obci byla **první světová válka**, do které narukovalo 84 mužů. Ke konci války docházelo k dezerci od vojsk a v obci bylo celkem 29 dezertérů. Tito občané se museli před četnictvem neustále ukrývat po stodolách, lesích a polích. Kožušice ztratily v této válce šest mužů, do ruského zajetí se jich dostalo šestnáct.

Prvního června 1942 byly provedeny první odvody dvacetiletých mužů na práci v říši. V dubnu 1945 bylo přivedeno do obce 220 ruských zajatců kteří byli ve velmi zuboženém stavu.

Obec osvobodili 1. května rumunští vojáci. Druhá světová válka přinesla čtyři oběti místních občanů.¹³

Od června roku 1945 se začali někteří obyvatelé stěhovat a osídlovat pohraniční obce okresu Jeseník. Do Kraše a Vidnavy se odstěhovalo celkem patnáct rodin. Druhá skupina se usídlila v Perné a třetí v Práčích u Znojma. V letech 1945 - 1946 se odstěhovalo 43 rodin, celkem 131 osob.

¹¹ Kronika obce je uložena v Zemském archívu ve Slavkově u Brna. V roce 1928 byla založena kronika obce pečlivě psaná učitelem obecní školy Václavem Diasem.

¹² V roce 1863 byla obec postižena silným krupobitím a celá úroda byla zničena. O čtyři roky později vyhořela část obce „chaloupky“ od požáru v domě č. 28. Jelikož bylo sucho a domy byly celé dřevěné, požár se rychle rozšířil a celkem vyhořelo do základů 29 domů. Poslední došková střecha v obci shořela v roce 1934.

¹³ Marek Florián, popraven v Berlíně; Daniel Josef, zahynul v koncentračním táboře; Hrubý Leopold, zahynul na nucených pracech; Vrba Josef, zahynul při osvobození obce.

Kulturní život, zejména spolková činnost

Zdrojem kulturního života v obci byla zejména spolková činnost. V roce 1899 byl založen **Spolek dobrovolných hasičů**, který pod názvem Sbor dobrovolných hasičů Kožušice pracuje dodnes. V roce 1999 proběhly oslavy stého výročí založení sboru. **Starosta označuje hasiče (spolu s obecním úřadem) jako nositele kulturního i sportovního dění v obci.** Organizují sběr železného šrotu a účastní se brigád v obci. Spolek vlastní staré hasičské vozidlo se kterým jezdí po akcích a osmi kubíkovou cisternu (ta je využívána v létě při nedostatku vody). Sbor má i s přispívajícími členy 22 osob. V září roku 1919 byla založena tělovýchovná jednota **Sokol**.

Kronika zmiňuje kulturní život v obci i ve válečném období. Místní hudební soubor pod vedením p. Vilema Gregora prováděl i 3x týdně tzv. hudební zkoušky na kterých se i tancovalo v hostinci u Augustinů č. 49 (na místě současné požární zbrojnice). Dále se hrálo divadlo, promítaly se školní filmy, byly uspořádány výstavy ovoce.¹⁴ Dalším historickým mezníkem v poválečné době byla účast dvaceti tří členů místního svazu Sokolu v roce 1948 na sokolském sletu v Praze. V roce 1972 byl uveden do provozu „kulturní dům“ vybudovaný na místě staré školy. V obci také pracovalo **Myslivecké sdružení Kožušice – Malinky**, které bylo v roce 1981 sloučeno s Brankovicemi. V obci jsou také dva včelaři (jeden z nich je chalupář).

Oslabení kulturního a společenského života v obci je možno považovat také za důsledek společné správy NV se sídlem v Brankovicích pro obce Kožušice, Malinky a Dobročkovice v letech 1976 – 1990.

Zemědělská činnost

V roce 1949 bylo založeno v obci strojní družstvo a také přípravný výbor JZD. O dva roky později bylo založeno JZD, ale také byly zrušeny některé živnosti: obchod Křenek, hostinec Machalová, Píro mlýn, Vénos obchod a pekařství a Machala řeznictví. Rok 1973 znamená konec samostatného JZD, které se stalo součástí sloučeného JZD Brankovice.

Úbytek obyvatel po 70. letech 20. stol.

V sedmdesátých letech 20. století zaznamenala obec **největší úbytek obyvatel**, částečně způsobený přesuny za prací a touhou po „pohodlnosti života“ či nechuti pracovat v zemědělství. Projevil se i vliv komunistické politiky, která preferovala střediskové obce a zamezovala novou výstavbu v malých obcích (např. při poskytování půjček na stavbu). Obyvatelé Kožušic odcházeli převážně do nedalekých Brankovic (přibližně osm lidí, kteří tam založili rodinu, postavili si nový dům atd.)

V roce 1975 byla po dlouhé době zahájena výstavba bytu nad požární zbrojnicí. Nadále dochází k úbytku obyvatel v obci, neboť starší lidé umírají a mladí se stěhují do větších měst a vesnic. Jakousi náhradou za obyvatele se stávají tzv. chalupáři, kteří si uvolněné domy opravují a užívají je. Některé neobydlené domy se stávají rekreačními objekty. **V roce 1983 byl po 44 letech postaven nový dům. Za posledních deset let byly v obci postaveny čtyři domy, pátý je ve výstavbě.**

¹⁴ V roce 1956 byl zakoupen do obce promítací přístroj a zvukové kino zahájilo svoji činnost 4. 8. 1956 filmem Tajemství krve. Kino se pravidelně promítalo jednou týdně v sále u Machalů.

3.2. Bohaté Málkovice¹⁵

„Bohaté Málkovice leží při potůčku v údolí kolem okresní silnice z Vyškova do Bučovic. Středem obce vede silnice vystavěná nákladem obce v letech 1905-6 za 8.600 K. O četbu pro lid je postaráno Obecní knihovnou založenou v roce 1920 a knihovnou Národní Jednoty založenou roku 1911. Majetek občanů proti ohni chrání „Sbor doprovodných hasičů,“ založený roku 1923. Lid je tu přičinlivý, dosti zámožný, ale sobecký. Místním svátkem je den sv. Floriána, kdy konává se procesí. Živo tu bývá na „Malé hody“ - 15. srpna, kdy se sem sejde mnoho hostí. Svatby konávají se hlučné, spojené se zalikováním a maškarami.“¹⁶

Obec dostala svoje jméno údajně od zakladatele Málka. Po ničivém moru v roce 1338 byla osada vylidněna. Usazovali se zde Němci a osada dostala první jméno, které jí vydrželo do první světové války - Německé Málkovice. Lidé zejména z Hané je nazývali „Bohaté“ a tak od roku 1920 obec nese název Bohaté Málkovice. *Vypravuje se, že v dřívějších dobách měli „Málkovští“ na polích i za velkého mokra vždy pěknou úrodu. Vychloubali se proto, že mají doma v truhlicích tolik renštáků (peněz), že by mohli jimi střechy svých domů pokrýt.*

První údajná zmínka o osadě je známa z roku 1307, kdy byl Hodislav z Málkovic jmenován jako svědek na listině z roku 1307. Další pak v roce 1360, protože Ješek z Málkovic prodal svůj majetek Bolkovi z Kozojed. Od roku 1931 patřila celá ves Augustýnskému klášteru na Starém Brně. Po třicetileté válce tu stávalo 19 domů. V dobách husitských tu byli nejen přívrženci husitství ale prý i Adamité. Tehdy byla farnost odebrána bohďalskému faráři, protože nevystupoval dosti ostře proti „sektářům“. Poté desátky i farnost připadla Kučerovu. Roku 1632 obdržel farář v Nových Hvězdlicích pravomoc nad Málkovicemi a Kozlany. V únoru 1836 nastal zhoubný požár, kdy během dvou hodin vyhořelo 21 usedlostí. Roku 1831 byla v obci cholera a během necelého měsíce zemřelo 35 osob, totéž se opakovalo o dvacet let později kdy zemřelo 12 osob. 20. srpna 1889 se přes vesnici přehnal obrovská bouře, která poškodila většinu stavení a odnášela střechy. Úroda byla sklizena, a proto se škoda projevila zejména na majetku a přírodě. Po několika požárech zde byl v roce **1923 založen Sbor dobrovolných hasičů.**

4. Vývoj demografické situace

Před třicetiletou válkou (1618) měly Kožušice 29 stavení. Od roku 1790 se počet obyvatel zvyšoval od 350 po největší počet obyvatel v dějinách obce 520 v roce 1945.

Od té doby se počet neustále snižuje, mírně převládají ženy. Ve srovnání s rokem 1970 je pokles více než o polovinu. Z hlediska vzdělání je nejvíce lidí se základním a středním bez maturity nebo vyučen/a. Vysokoškoláků je minimálně. Průměrný věk v obci je 45 let pro muže a o dva roky více pro ženy. Za posledních třicet let se průměrný věk zvýšil o 5-6 let. Ze 106 osob je 39 ekonomicky aktivních a 25 vyjíždějících z obce.

Obec neperiferní **Bohaté Málkovice** je charakterizována také úbytkem obyvatel, nicméně ne tak radikálním. Mezi občany také mírně početně převládají ženy. Je zde více středoškoláků s maturitou, ale nejvíce, stejně jako v Kožušicích, představují občané se základním a středoškolským vzděláním bez maturity nebo vyučen/a. Průměrný věk je nižší než v periferní obci – je to 36 let pro muže a 41 let pro ženy. Z celkového počtu 249 obyvatel je 133 ekonomicky aktivních a 101 vyjíždějících z obce.

Vývoj počtu obyvatel v **Kožušicích** ukazuje, že v letech 1991 až 2000 klesal počet obyvatel, potom se víceméně ustálil na počtu 106 v roce 2005. Nejméně zastoupenou skupinou jsou děti do 14ti let. Odhad počtu obyvatel podle starosty k 1. 9. 2007 je 117. Přesné údaje on sám neve-

¹⁵ <http://malkovice.wz.cz/nove/history>

¹⁶ autor Jan Školař, kronika obce 1924, podle <http://malkovice.wz.cz>

Tabulka č. 5: Statistické porovnání obcí Kožušice a Bohaté Málkovice

OBEC KOŽUŠICE		1970 (SLDB)	1980 (SLDB)	1991 (SLDB)	2001 (SLDB)
Počet obyvatel celkem		271	207	135	106
v tom	muži	131	100	61	52
	ženy	140	107	74	54
v tom vzdělání	základní	77	143	64	34
	SŠ bez mat., učni	63	25	41	43
	SŠ s mat.	5	4	10	7
	VŠ	1	6	1	5
Průměrný věk	muži	39	42	45	45
	ženy	42	51	49	47
Ekonomicky aktivní		139	104	58	39
Vyjíždějící z obce		69	59	41	25
Osobní auto	počet bytů	6	18	16	16
	počet osob	32	77	53	38
OBEC BOHATÉ MÁLKOVICE		1970 (SLDB)	1980 (SLDB)	1991 (SLDB)	2001 (SLDB)
Počet obyvatel celkem		371	301	263	249
v tom	muži	192	143	124	121
	ženy	179	158	139	128
v tom vzdělání	základní	186	141	101	80
	SŠ bez mat., učni	65	67	65	86
	SŠ s mat.	20	22	29	33
	VŠ	2	1	5	7
Průměrný věk	muži	32	35	35	36
	ženy	36	38	38	41
Ekonomicky aktivní		174	157	137	133
Vyjíždějící z obce		98	109	93	101
Osobní auto	počet bytů	15	26	31	37

de, odkazuje na evidenci obyvatel v Bučovicích (kde mi potvrdili, že přesný počet by měla znát rozhodně obec). Sdělení z evidence obyvatel Bučovice na počet obyvatel k 1. 1. 2007 je 108 obyvatel, 53 mužů a 55 žen. Starosta Kožušic již dříve upozorňoval na nesoulad dat v evidenci obyvatel s daty ze statistického úřadu, neboť pro tuto obec oficiální čísla jsou podhodnocená a to se odráží ve státních dotacích.

Při srovnávání údajů o počtu obyvatel na Obecním úřadě v **Bohatých Málkovicích** s údaji statistického úřadu (viz následující tabulka č.7) jsem našla opět mnohé nejasnosti. Počty obyvatel se od roku 2001 lišily, např. rok 2002 – 257 obyv., rok 2003 – 253 obyv., rok 2004 – 262 obyv., rok 2005 – 254 obyv., rok 2006 – 246 obyv.. Počet obyvatel k 1. 9. 2007 je 238. Při vznesení dotazu na evidenci obyvatel v Bučovicích jsem dostala odpověď k 1. 1. 2007 a to 246 obyvatel, 123 mužů a stejný počet žen. **V každém případě jde v posledních letech o snižování počtu obyvatel, od roku 2004 jejich počet neustále klesá.** Na rozdíl od Kožušic zde výrazně převažuje věková skupina 15 – 59 let. Z hlediska národnostního složení zde žije několik Slováků (kolem dvaceti), jejichž přistěhování je spojeno s pracovním působením v JZD. Např. jeden manželský pár přišel před 45 lety z okresu Bytča.

Tabulka č. 6: Vývoj počtu obyvatel, věková struktura (1991 – 2005)

Kožušice					Bohaté Málkovice				
	Počet obyvatel celkem	v tom ve věkové skupině				Počet obyvatel celkem	v tom ve věkové skupině		
		0 – 14 let	15 - 59 let	60 a více let			0 – 14 let	15 - 59 let	60 a více let
1991	131	15	65	51	1991	250	58	137	55
1992	126	12	65	49	1992	250	59	137	54
1993	120	10	66	44	1993	257	61	144	52
1994	116	10	62	44	1994	259	55	153	51
1995	117	11	69	37	1995	273	57	170	46
1996	116	13	56	47	1996	270	58	160	52
1997	110	10	63	37	1997	266	53	169	44
1998	108	11	61	36	1998	260	50	167	43
1999	104	10	58	36	1999	251	48	161	42
2000	102	11	56	35	2000	249	44	158	47
2001	106	17	53	36	2001	248	40	160	48
2002	109	18	56	35	2002	258	43	168	47
2003	108	19	55	34	2003	255	41	165	49
2004	104	18	52	34	2004	265	42	174	49
2005	106	17	53	36	2005	257	35	172	50

Přírůstek obyvatel v periferní obci Kožušice mírně kopíruje situaci v celém okrese Vyškov, zvláště v posledních letech. Z následující tabulky je patrné, že počet obyvatel v tomto okrese za posledních deset let (1995 – 2005) vzrostl o 564 obyvatel a to nejvíce v posledních letech. Přirozený přírůstek se stále drží na záporných hodnotách na rozdíl od přírůstku stěhováním. Celkový přírůstek v okrese Vyškov je od roku 2002 kladný, nicméně existují rozdíly jak v rámci tohoto okresu tak v rámci Jihomoravského kraje.

Tabulka č. 7: Přírůstek obyvatel pro NUTS Vyškov

NUTS Vyškov	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Stav obyvatel k 31.12.	86 556	86 513	86 655	86 787	86 721	86 715	86 448	86 636	86 851	87 088	87 120
A	-0,96	-0,50	1,64	1,52	-0,76	-0,07	-0,15	2,17	2,48	2,72	0,37
B	-2,22	-2,51	-2,50	-2,43	-3,18	-2,49	-1,71	-1,83	-2,31	-0,60	-1,25
C	1,26	2,01	4,14	3,95	2,42	2,42	1,56	4,00	4,78	3,32	1,62

A: Celkový přírůstek obyvatel na 1000 obyvatel středního stavu; **Popis ukazatele:** Celkový přírůstek obyvatel je součet přirozeného přírůstku obyvatel a migračního salda za stejné období a území na 1000 obyvatel středního stavu; **B:** Přirozený přírůstek obyvatel na 1000 obyvatel středního stavu; **C:** Přírůstek stěhováním na 1000 obyvatel středního stavu.

Situace v periferní obci Kožušice ukazuje, že za posledních deset let se zde narodilo osm dětí, zemřelo 29 lidí, přistěhovalo se 38 občanů a vystěhovalo se 31 lidí.

Od roku 1971 do roku 1976 mají Kožušice negativní přírůstek obyvatel způsobený zejména vystěhováváním. V roce 1977 byl migrační přírůstek 16 obyvatel a tím se obec dostala do kladného přírůstku. Následující období let 1978 až 1986 je opět charakteristické úbytkem obyvatel. V roce 1987 díky migračnímu přírůstku čtyř obyvatel je zaznamenán kladný přírůstek, ovšem následující období let 1988 až 1994 je opět úbytkové.

Od roku 1995 byl kladný přírůstek pouze v tomto roce, dále v letech 2002 a 2005. Všechny celkové kladné přírůstky nejsou důsledkem zvyšující se porodnosti, ale přistěhovávání.

V neperiferní obci se za posledních 10 let narodilo 20 dětí, 24 lidí zemřelo, přistěhovalo se 73 lidí, 89 lidí se vystěhovalo.

Obec Bohaté Málkovice má stejně jako Kožušice v letech 1971 až 1976 negativní přírůstek obyvatel způsobený zejména vystěhovanými občany. Následující tři roky jsou charakteristické přírůstkem obyvatel zejména přistěhováním ale i narozenými dětmi. Osmdesátá léta jsou převážně úbytková z hlediska počtu obyvatel s výjimkou let 1981-2 a 1984. Opačná situace nastává v první polovině devadesátých let, kdy dochází k nárůstu obyvatel díky přistěhovaným (s výjimkou v roce 1991). Překvapivě druhá polovina devadesátých let (1996 – 2001) má celkový úbytek obyvatel zapříčiněný zejména vystěhovanými občany.

V této obci je možné pozorovat větší frekvenci migrace občanů i větší počet narozených dětí než v Kožušicích, což je ovšem dáno i větším počtem obyvatel.

Při srovnávání těchto statistických dat s údaji na obecním úřadě jsem opět zjistila rozdíly, např. v roce 2003 se vystěhovalo 7 lidí (ne 6!), v roce 2004 se vystěhovalo 6 lidí (ne 5!) nebo v roce 2006 se narodily dvě děti (ne 3!). K 1. 9. 2007 se vystěhovalo 16 osob. Vystěhovávají se zejména mladí lidé, kteří hledají lepší možnosti práce a zázemí pro děti – školku, školu a mimoškolní aktivity. Někteří se stěhují do bytových domů, dávají přednost životu ve městě, který považují za snadnější. Mezi vystěhovanými jsou ale také důchodci, kteří odešli například do domova důchodců do Brna. **Snížení počtu obyvatel je tedy důsledkem z velké části vystěhování lidí.**

5. Problémové oblasti: nezaměstnanost a domovní fond

5.1. Nezaměstnanost: srovnání obcí

Občané Kožušic hledají pracovní příležitosti mimo obec pokud jim to umožňuje zdravotní stav, rodinná situace a dopravní dostupnost. Dříve dojížděli převážně muži za prací do Brna, Bučovic a Ivančic. Většinou se jednalo o práce v těžkém průmyslu. Po krachu velkých podniků (mlékárna, zemědělské družstvo) je zaměstnanost vnímána starostou, který je sám nezaměstnaný, jako problém.

V obci žije 39 ekonomicky aktivních obyvatel, z nichž většinu tvoří muži. Počet uchazečů o práci se v posledních letech snížil na polovinu. Většinou se jedná o uchazeče se základním vzděláním nebo vyučen/a. Míra nezaměstnanosti se od roku 2000 pohybovala od 41 % až po nejnižší 12,8 % v roce 2006.

Obec Bohaté Málkovice má celkově míru nezaměstnanosti nižší než Kožušice, ovšem nejkritičtější byl rok 2004 s téměř 20 % nezaměstnaností. V posledních letech došlo ke snížení na 12 %. Ze 133 ekonomicky aktivních se jedná o 16 uchazečů, mužů i žen různého vzdělání, i se ZPS.

Obr. č. 9: Kožušice - Trvale obydlený dům

Tabulka č. 8: Problematika zaměstnanosti: Kožušice a Bohaté Málkovice

OBEC KOŽUŠICE							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ek. aktivní - celkem	39	39	39	39	39	39	39
- muži	29	29	29	29	29	29	29
- ženy	10	10	10	10	10	10	10
Počet uchazečů ¹⁾ - celkem	11	13	10	16	12	10	5
- muži	.	7	6	8	6	7	5
- ženy	.	6	4	8	6	3	-
Počet uchazečů - věku 50 let a více	.	.	3	4	5	3	2
Počet uchazečů - základní vzdělání	.	.	3	5	5	6	5
- vyučení	.	.	7	9	5	4	3
- s maturitou	.	.	-	1	2	-	-
Počet uchazečů - se ZPS	.	.	2	2	1	-	-
Počet uchazečů - evidence nad 6 m.	.	.	9	11	10	7	5
- evidence nad 12 m.	.	.	5	9	7	5	5
Počet uchazečů - absolventů	.	.	-	-	1	1	-
- mladistvých	.	.	1	-	-	-	-
Počet hlášených volných míst	.	.	-	-	-	-	-
Míra nezaměstnanosti ¹⁾ - celkem	28,21	33,33	25,64	41,03	30,77	25,64	12,82
- muži	.	24,14	20,69	27,59	20,69	24,14	17,24
- ženy	.	60,00	40,00	80,00	60,00	30,00	x

1) v roce 2005 a 2006 dosažitelní uchazeči

OBEC BOHATÉ MÁLKOVICE							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ek. aktivní - celkem	133	133	133	133	133	133	133
- muži	72	72	72	72	72	72	72
- ženy	61	61	61	61	61	61	61
Počet uchazečů ¹⁾ - celkem	21	18	21	22	26	17	16
- muži	.	8	13	10	17	9	8
- ženy	.	10	8	12	9	8	8
Počet uchazečů - věku 50 let a více	.	.	5	6	9	7	6
Počet uchazečů - základní vzdělání	.	.	10	9	13	8	7
- vyučení	.	.	9	9	9	8	5
- s maturitou	.	.	2	2	2	-	4
Počet uchazečů - se ZPS	.	.	4	4	6	6	5
Počet uchazečů - evidence nad 6 m.	.	.	14	14	15	12	10
- evidence nad 12 m.	.	.	8	8	12	10	6
Počet uchazečů - absolventů	.	.	1	2	1	-	-
- mladistvých	.	.	1	-	1	2	-
Počet hlášených volných míst	.	.	-	-	-	-	-
Míra nezaměstnanosti ¹⁾ - celkem	15,79	13,53	15,79	16,54	19,55	12,78	12,03
- muži	.	11,11	18,06	13,89	23,61	12,50	11,11
- ženy	.	16,39	13,11	19,67	14,75	13,11	13,11

1) v roce 2005 a 2006 dosažitelní uchazeči

Pokud se blíže podíváme na vývoj míry nezaměstnanosti a počtu uchazečů je nutné si uvědomit kolik reálně znamená vysoká míra nĕzamĕstnanosti v obci s nízkým počtem obyvatel (viz tabulka č.10). V případě periferní obce Kožušice, která má něco málo přes 100 obyvatel míra nezamĕstnanosti v posledním měsíci červnu 2007 byla 18 % což znamená 7 uchazečů o zaměstnání. U obce Bohatĕ Málkovice, které mají kolem 250 obyvatel, je míra podstatně nížší – 7,5 % ve stejnĕm období což znamená 11 nezamĕstnaných.

Tabulka č. 9: Počet uchazečů (PU) a míra nezamĕstnanosti (MN) v roce 2007 podle měsíců*

měsíc	1		2		3		4		5		6	
	PU	MN	PU	MN	PU	MN	PU	MN	PU	MN	PU	MN
Bohatĕ Málkovice	20	15,0	21	15,8	14	9,8	12	7,5	10	7,5	11	7,5
Kožušice	9	20,5	8	20,5	10	25,6	8	20,5	7	18,0	7	18,0

*(podrobnĕji viz tabulka v příloze 2)

5.2. Reflexe problematiky nezamĕstnanosti v tisku – Kožušice

Problematika nezamĕstnanosti je reflektována i v tisku jak dokládá následující výběr z médií. V regionálních novinách, Deníku Vyškovska (příloha Rovnosti) se několikrát zmiňují Kožušice v souvislosti s nadměrnĕ vysokou nezamĕstnaností. Text z dubna 2005 uvádí: „K poslednímu březnu 2005 evidoval vyškovský úřad práce 4665 nezamĕstnaných. Mezi některými obcemi jsou přitom z hlediska míry nezamĕstnanosti velké rozdíly. Její pokles zaznamenaly téměř tři čtvrtiny ze 72 obcí na Vyškovsku. **Obcí s tradičně nejvyšší mírou nezamĕstnanosti jsou naopak Kožušice, kde je bez práce každý třetí človĕk.**“ (15. 4. 2005, strana 5)

Počátkem roku 2004 evidoval vyškovský úřad práce 4988 nezamĕstnaných, což bylo o více než dvě stovky více než ke konci prosince předchozího roku. Míra nezamĕstnanosti na vyškovském okrese (10,71 %) byla o jedno procento výše než je celorepublikový průmĕr. V Jiho-moravském kraji míra nezamĕstnanosti přesahovala jedenáct procent. Autor textu J. Vanderka konstatuje, že nejhůře je na tom Bučovicko, kde je bez práce 13,7 procenta práceschopných obyvatel. **Obcí s tradičně nejvyšší mírou nezamĕstnanosti jsou naopak Kožušice, kde je bez práce každý třetí človĕk.** K tématu se vyjádřil také ředitel vyškovského úřadu práce Jan Marek: „Ve vesnicích, kde je vysoká nezamĕstnanost, by bylo jedním z řešení zadávání veřejně prospĕšných prací. V tom bychom mohli obecním úřadům pomoci.“ (2. 4. 2004, strana 1)

Únorové vydání Vyškovských novin také konstatuje, že míra nezamĕstnanosti se na Vyškovsku drží přibližně na jedenácti procentech a mezi obcemi a mikroregiony jsou propastné rozdíly. Vysoká nezamĕstnanost se zdůvodňuje potížemi s možností dojíždĕní obyvatel vesnic do vzdálenĕjších center. V některých obcích je však problém zřejmě v něčem jinĕm. „O práci u nás přišla řada lidí po zrušení zemědělského družstva. Mnozí z nich si však již zvykli na příliš štĕdré sociální dávky a nové místo ani nehledají. Pracovat se odnaučili,“ řekl Antonín Soldán, starosta Dobročkovic, které mají 23procentní nezamĕstnanost. **Okresnímu žebříčku zatím su-verĕnnĕ vévodí Kožušice, kde je bez práce téměř každý druhý obyvatel.** (Vyškovské noviny, 20. 2. 2004, strana 1)

V lednu 2004 autor M. Sklenář konstatuje, že na Vyškovsku ubývá práce a nejhůře je na tom Bučovicko. Klesá počet volných pracovních míst, na jedno volné připadá 52 uchazečů o zaměstnání. Tento trend má nejtĕžší dopady na Bučovicko kde v řadě obcí míra nezamĕstnanosti překračuje dvacetiprocentní hranici. Nejhůře jsou na tom Malínky a **Kožušice na samotné periferii okresu.** „Příčinu tohoto stavu vidím hlavnĕ v redukci počtu pracovních míst v zemědělství. Pracovních příležitostí v okolí je velmi málo. Lidé mají díky silnici I/50 pomĕrnĕ dobré spojení na Bučovice, Slavkov a Brno, naopak velmi špatná je dopravní obsluha ve směru na

Vyškov,“ uvedl starosta Malínek Jiří Bartošík. „Provedli jsme průzkum, v němž jsme oslovili všechny firmy s více než padesáti zaměstnanci. Vyplynulo z něj, že v okrese nevznikají nová pracovní místa a vytvořená místa podléhají racionalizačnímu procesu - zaměstnavatelé je po jejich zániku už neobnovují,“ uvedl ředitel vyškovského úřadu práce Jan Marek. (Vyškovské noviny, 16. 1. 2004, strana 1)

V listopadu 2003 se dočteme ve Vyškovských novinách, že ukončení sezonních prací a pracovních poměrů na dobu určitou, krach Stavoartiklu Trade, propouštění z armády a stagnace investic v okrese jsou hlavními důvody, proč se Úřad práce ve Vyškově plní uchazeči o zaměstnání. Nejméně nezaměstnaných žije v Křenovicích a Podomí, **nejhůře jsou na tom již tradičně Kožušice, kde je bez práce 41 procent ekonomicky aktivních obyvatel.** Míru nezaměstnanosti vyšší než dvacet procent vykazují ještě Dobročkovice, Podbřežice, Kojátky a Mouchnice. (Vyškovské noviny, 14. 11. 2003, strana 1)

Při konzultování této problematiky se starostou obce Kožušice bylo zmíněno, že problematické období nezaměstnanosti bylo v letech 2000 – 2003. V době této studie žilo v obci přibližně pět dlouhodobě nezaměstnaných občanů, kteří (podle slov starosty) o práci zájem nemají a snaží se jí vyhýbat.

Konzultovala jsem problematiku obce Kožušice s pracovníkem Úřadu práce ve Vyškově, který upozorňuje na fakt vysokého procentuálního vyjádření, které ale znamená několik málo osob (10 – 20). Důvodem nezaměstnanosti u mužů je většinou zdravotní omezení, u žen pak péče o dítě do 15 let. V těchto případech by bylo vhodné, aby se obec zasadila o zařazení těchto osob do veřejně prospěšných prací.

5.3. Domovní fond okresu Vyškov¹⁷

Téměř žádná možnost pracovního uplatnění v obci, nutnost dojíždění za prací, vzděláním, kulturou, službami i nákupy mají vliv na demografický vývoj v obci a také na stav domovního fondu. Celkově dochází v oblasti okresu Vyškov ke zvýšení počtu trvale obydlených domů, ale také k nárůstu počtu neobydlených domů. Domovní fond okresu Vyškov tvořilo ke dni sčítání 2001 celkem 25 044 domů. Z tohoto počtu bylo 20 447 domů trvale obydlených a **4 597 domů v době sčítání neobydlených.** V porovnání s rokem 1991 vzrostl celkový počet domů o 2,9 %, u obydlených domů byl nárůst o 0,4 %, **u neobydlených zvýšení o 15,5 %.**

V dlouhodobé řadě je nárůst domovního fondu v roce **2001** ještě zřetelnější, např. v roce **1980** bylo v okrese celkem 23 560 domů (21 123 obydlených a **2 437 neobydlených**), v roce **1970** domovní fond představoval 22 716 domů (21 438 obydlených a **1 278 neobydlených**). **Největší úbytky v relativním vyjádření byly v obci Kožušice (-20,0 %).**

Celkem 1 900 neobydlených domů v okrese Vyškov, což je **41,3 % z celkového počtu neobydlených domů, slouží k rekreaci, 667 domů, tj. 14,5 %, je nezpůsobilých k bydlení, 572 domů, tedy 12,4 %, je obydleno přechodně** a 8,6 % je neobydleno z důvodu přestavby.

Podle období výstavby bylo 43,8 % domů postaveno v letech 1946-1980. Z období do roku 1919 pochází 13,6 % domů, v období 1920-1945 bylo postaveno 17,1 % domů, v letech 1981-1990 pak 14 % domů. Z let 1991-2001 pochází 10,3 % trvale obydlených domů. Průměrné stáří obydlených domů dosahuje 44,3 roku, ve městech je to v průměru 42,8 a v ostatních obcích okresu 45,1 roku. **Kožušice patří k obcím s nejvyšším průměrným stářím domovního fondu a to 62,1 let.**

¹⁷ <http://www.czso.cz/kraje/br/publikace/2003/sldb/vyskov/data/4.htm>

Obr. č. 10: Kožušice - Trvale obydlený dům

V okrese Vyškov bylo k 1. březnu 2001 evidováno celkem 35 305 bytů, proti roku 1991 přibylo 1 852 bytů, což představuje zvýšení o 5,5 %. V posledních 30 letech docházelo k pravidelnému nárůstu celkového počtu bytů. V období 1991-2001 bylo v okrese výstavbou získáno 1 901 nových bytů, což je údaj získaný z pravidelného statistického zjišťování. **Kožušice vedou řebříček největšího úbytku trvale obydlených bytů v relativním vyjádření (-18,0 %).** Z hlediska úrovně bydlení, kde průměrná obytná plocha v m² na byt je 61,4 m², jsou **Kožušice také v čele s nejnižší obytnou plochou na byt 43,3 m².**

Situace konce roku 2007 v Kožušicích ukazuje, že 38 domů je obýváno chalupáři a 9 domů je neobydlených. Téměř stejné množství - 46 domů je trvale obydlených. Podle slov místostarostky **jsou Kožušice již delší dobu vyhledávaným místem chalupáři** pro svou klidnou polohu (umístěny kolmo k hlavní silnici) a blízkost Chřibů, rekreační oblasti Buchlovických hor.

Obr. č. 11: Kožušice - Trvale obydlený dům

Tabulka č. 10: Bohaté Málkovice - počet domů a lidí (ve vybraných letech)

Rok	1834	1901	1910	1921	1930	1982	1984	90. léta
Počet obyvatel	354	410	446	494	475	308	288	260
Počet domů	55	66	76*	75**			108***	

* z toho 18 neobydlených

** z toho 3 neobydlené

*** z toho 17 neobydlených

K 1. 1. 2007 mají Bohaté Málkovice 246 obyvatel, z toho 123 mužů a 123 žen, průměrný věk je 40 let. Do 18 let je 43 občanů, starších 60 let je 48 občanů. Obec tvoří jedno souvislé sídlo. V obci je v současné době 76 trvale obydlených domů, 13 domů slouží k rekreaci a 12 domů je neobydlených. I zde můžeme sledovat také zastaralý domovní fond i inzerci několika domů k prodeji. Jedná se např. o zrekonstruovaný dům 5+1, 165 m² v nabídce za cenu 2 300 000 Kč nebo 2+1 za 580 000 Kč, dále 2+1, 732 m² za 1 000 000 Kč nebo fungující „restaurace“ spolu s částí k bydlení 2+1 za 1 690 000 Kč. V obci je jeden bytový dům se šesti byty, jinak rodinné domy. Většina výstavby byla realizována do osmdesátých let 20. stol., v roce 2003 byl postaven jeden dům. **Za posledních deset let se v obci vybudovaly dva nové domy.** Na rozdíl od Kožušic tato obec není tak vyhledávána chalupáři.

6. Participace na životě v obci – srovnání obcí¹⁸

6.1. Volby

V obou obcích u voleb do zastupitelstva kandidovalo několik Sdružení nezávislých kandidátů, ze kterých byli zvoleni starostové. Volební účast u těchto voleb byla relativně vysoká jak v Kožušicích tak v Bohatých Málkovicích.

Zastupitelstvo v Kožušicích má sedm zastupitelů. Na jednání zastupitelstva chodí přibližně pět občanů Kožušic. Zastupitelstvo v Bohatých Málkovicích je také sedmičlenné, o jednání z řad veřejnosti není zájem. Veřejná zasedání se konají pětkrát za rok. Občané se dozvídají informace o dění v obci prostřednictvím rozhlasu a nástěnky.

Tabulka č. 11: Volby do zastupitelstva – Kožušice a B. Málkovice

Rok	Kožušice		Bohaté Málkovice	
	Volební účast v %	Kandidátní listina	Volební účast v %	Kandidátní listina
2006	74,12	SNK za rozvoj obce Kožušice SNK za obec Kožušice		
2002	59,78	SNK za obec Kožušice	71,22	SNK za lepší spol. s občany SNK za obec krásnější SNK Josef Herman
1998	61,05	SNK	78,92	SNK
1994	89,32	Křesť. a dem. unie – Čs. str. lidová Sdružení nezávislých kandidátů Sdružení nezávislých kandidátů	89,01	SNK

¹⁸ Zdroj: <http://www.volby.cz/>

Volební účast při volbách do Poslanecké sněmovny se za posledních 10 let snižuje. Je zajímavé, že v periferní obci Kožušice je účast vyšší.

Tabulka č. 12: Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (volební účast v %)

	2006	2002	1998	1996
Bohaté Málkovice	63,59	65,69	74,37	86,67
Kožušice	77,27	76,92	93,27	93,14

Volební účast při volbách do Evropského parlamentu byla srovnatelně malá v obou obcích.

Tabulka č. 13: Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 11. - 12. 06. 2004 (volební účast v %)

	%
Bohaté Málkovice	29,61
Kožušice	22,89

V roce 2003 obě obce vyjádřily souhlas s přistoupením ČR k EU. Volební účast byla v periferních Kožušicích vyšší.

Tabulka č. 14: Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii konané ve dnech 13. - 14. 06. 2003

	Volební účast (%)	Platné hlasy	ANO	NE
Bohaté Málkovice	49,51	100	78	22
Kožušice	60,67	53	32	21

6.2. Spolupráce se senátory

Pokusila jsem se zjistit zda senátoři z těchto obcí mají přehled o dlouhodobých problémech těchto lokalit. Oslovila jsem emailovým dopisem senátory, kteří mají na starosti Kožušice i Bohaté Málkovice se žádostí o zodpovězení těchto otázek:

1. Máte pocit, že se obec Bohaté Málkovice/ Kožušice potýká dlouhodobě s nějakými problémy?
2. Komunikuje s Vámi někdo z této obce? V jakých záležitostech?
3. Jsou Vaše aktivity nějak spojeny s obcí Bohaté Málkovice/ Kožušice?

Je zajímavé, že velmi rychlé odpovědi se mi dostalo od senátora obce, která v této studii vystupuje jako neperiferní. Pan senátor nemá pocit, že by se obec dlouhodobě potýkala s nějakými problémy až na nedostatek finančních prostředků na udržování stávajícího majetku obce a na budoucí rozvoj obce – to jsou problémy všech malých obcí. Komunikuje osobně i telefonicky se starostkou, aktuálně ohledně rekonstrukce hřiště u školy. Na třetí otázku odpověděl: „Po jednání s paní starostkou pomáhám pro letošní rok zabezpečovat státní dotaci na rekonstrukci sportovního hřiště u školy ve výši cca 500 tis. Kč. V minulém roce „o hodech“ jsem se účastnil společně s manželkou spuštění do provozu vodní nádrže u B. Málkovic, které bylo zakončeno tancem se stárky a stárkami na hrázi nádrže a milým pohoštěním doma u paní starostky.“ Je zřejmé, že starostka Bohatých Málkovic se snaží udržovat kontakt se senátorem, což se nedá říci o obci Kožušice, kde tento způsob komunikace je prozatím nevyužitý. Odpověď od senátora pro obec Kožušice jsem neobdržela.¹⁹ Starostou obce Kožušice mi bylo sděleno, že se

¹⁹ Bohaté Málkovice, obvod 57, Ing. Ivo Bárek; Kožušice, obvod 76, PaedDr. Z. Janalík

senátorem oficiálně reprezentujícím jeho obec není v kontaktu a problémy této obce mu zřejmě nejsou blízké, neboť působí v sousedním okrese Kroměříž. Paradoxně problémy Kožušic se snaží řešit se stejným senátorem působícím v Bohatých Málkovicích. Ten pochází z tohoto regionu a snaží se spolupracovat, přestože se nejedná o jeho volební okrsek.

7. Společenský a rodinný život

7.1. Kožušice

Na organizaci kulturních akcí v Kožušicích se podílí zejména Sbor dobrovolných hasičů. Mezi tradičně pořádané kulturní akce patří „Ostatky“ (masopust) s pohřbíváním basy průvodem masek (akce se účastní 35 – 40 osob), stavění a kácení máje, dětské dny na začátku a konci prázdnin, oslavy vzniku samostatného československého státu (pořádána zábava, o půlnoci se hraje hymna), První máj (alegorický průvod), každoroční oslavy Velké říjnové revoluce (s výjezdem Aurory), dětská vánoční besídka. Akce se pořádají zejména pro děti. Hody se konají 15. srpna. Jde spíše o společenské setkání bez tradičního kroje, který se v obci nezachoval. Večer je uspořádána taneční zábava, muzikanti jsou zváni různí. Podle slov starosty letošní hody (2007) byly velmi chudé.

Na Silvestra a na Vánoce se pořádá turnaj ve stolním tenise a v šipkách. Akce se konají většinou v sále, který je vedle hospody (v roce 2006 obec zde investovala přibližně 35-40 000 Kč pro dodržení norem EU). V obci jsou dále udržovány Velikonoce a Mikuláš. Podle starosty se „na organizování lidí domluví sami mezi sebou“. Kulturních akcí se často účastní i chalupáři, kteří mají s místními starousedlíky bezproblémové vztahy.

Během let 2005-2007 jsem několikrát navštívila obec, mluvila s mnoha lidmi, s některými se mi podařilo uskutečnit podrobný rozhovor zaznamenaný na diktafon. Tyto rozhovory dokumentují mnohé problémy, které se v obci vyskytují.²⁰

Sedmdesátiletá žena, původem z Kožušic jezdí nyní do obce na rekreaci na chalupu. K obci má poměrně silný vztah jako ke svému rodišti, což je také podpořeno domem, který zde vlastní. Je zde také pohřbena její matka. Jako praktikující věřící – římskokatolické víry navštěvuje kostel ve Střílkách, neboť Kožušice svůj vlastní nemají. V obci je pouze kaple, která je umístěna na hřbitově a používá se při církevních pohřbech. Jako malé dítě se s rodiči odstěhovali do Brna kde žila a vychovala i své děti. Z Brna ji do Kožušic vozí syn autem, všechny služby využívá v Brně. V obci nakupuje pouze základní potraviny. To bylo možné v době kdy v obci ještě obchod existoval (do r.2007).²¹

Obr. č. 12: Kožušice - Nástěnka v obci. Informace nejsou aktuální

²⁰ Do této fáze výzkumu bylo zapojeno několik studentů Ústavu pro evropskou etnologii na FF MU v Brně v rámci výzkumné praxe a předmětu Metody a techniky etnologického výzkumu, který autorka této studie vyučuje.

²¹ Rozhovor byl proveden dne 9. 12. 2005 v Kožušicích.

Místní obchod byl velmi důležitý i pro dalšího respondenta, padesátisedmiletého muže, svobodného a bezdětného starousedlíka. Jako částečný invalida je schopný řídit vlastní automobil, což mu umožňuje dojíždět k lékaři a na větší nákupy do Brankovic nezávisle na autobusové dopravě. Je majitelem poměrně dobře udržovaného domu po rodičích s vlastní studnou a zabývá se chovem drůbeže. Velmi by uvítal práci, ale v obci ani v okolí se mu ji nedaří získat. I přesto je v obci v podstatě spokojen, k tomu zřejmě přispívá i jeho členství v hasičském spolku. Hlavním důvodem jeho existence v Kožušicích je vlastnictví domu a nemožnost odstěhovat se jinam. Sám konstatoval, že kdyby měl peníze tak se odstěhuje jinam. Na otázku co by v obci změnil odpověděl skepticky: „V obci nic změnit nejde“.²²

Další respondentka podobného věku (54 let) žije v Kožušicích od své svatby 37 let.²³ Jelikož nedokončila střední školu kvůli těhotenství a svatbě, pracovala manuálně ve výrobě kuchyní Koryna. Její manžel má vysokoškolské vzdělání, podniká v oboru výroby nábytku. Do práce musela vstávat ve 4:30, do zaměstnání přijížděla v 5:15, pracovat začínala v 6:00, domů se vracela v 16:00. Takové náročné dojíždění do práce bylo problematické zejména v zimě s ohledem na vytápění domu, neboť pokud zatopila ve čtyři hodiny ráno dům se řádně nevytopil. V obci žili ve společné domácnosti s rodiči jejího manžela. Po jejich smrti koupili s manželem v neďalekých Brankovicích malý byt, kde bydleli přes zimu. Problematická byla i docházka jejich syna do mateřské školky. Ta v obci nebyla a tak využívali pomoc babičky. Ovšem zpětně hodnotí negativně tuto absenci dětského kolektivu a stejný názor měla i synova učitelka ze základní školy. Na základní školu dojížděl syn autobusem do Brankovic, na zastávku ho vodil otec a po škole jej na zastávce opět rodiče vyzvedávali. Chtěli se tím vyhnout riziku při přecházení rušné silnice (přesto k nehodě jednou málem došlo). Syn se vyučil stolařem v rámci JZD Brankovice, dnes pracuje v dílně spolu s otcem. Respondentka by se z obce ráda odstěhovala, ale zůstává zde kvůli muži, který má ke své rodné obci velmi pevný vztah. Ona naopak ke Kožušicím žádný vztah nemá, neúčastní se ani kulturních akcí, má zde několik známých a kamarádek mezi chataři i mezi starousedlíky. Na nákupy a za službami dojíždí automobilem do Brankovic, v Kožušicích nenakupují. Cítí silnou sociální kontrolu v místním obchodě kdy „babky koukají do košíku co nakoupila“.

Záchranná služba přijíždí podle respondentky po zavolání poměrně rychle. U starých lidí ve vsi bez telefonu předpokládá v krizových situacích pomoc sousedek. Je nepraktikující věřící. V současné době je v důchodu. Dům respondentky je velice pěkně udržován, patří k němu studna s celoročním dostatkem vody a instalovaná pevná telefonní linka. Ráda by viděla v obci zavedení vodovodu a kanalizace.

Další respondentka stejného věku (54 let) i stejného vzdělání (základní) je vdova v důchodu.²⁴ Vírou patří k České církvi bratrské, ale do kostela nechodí, neboť v okolí žádný není.

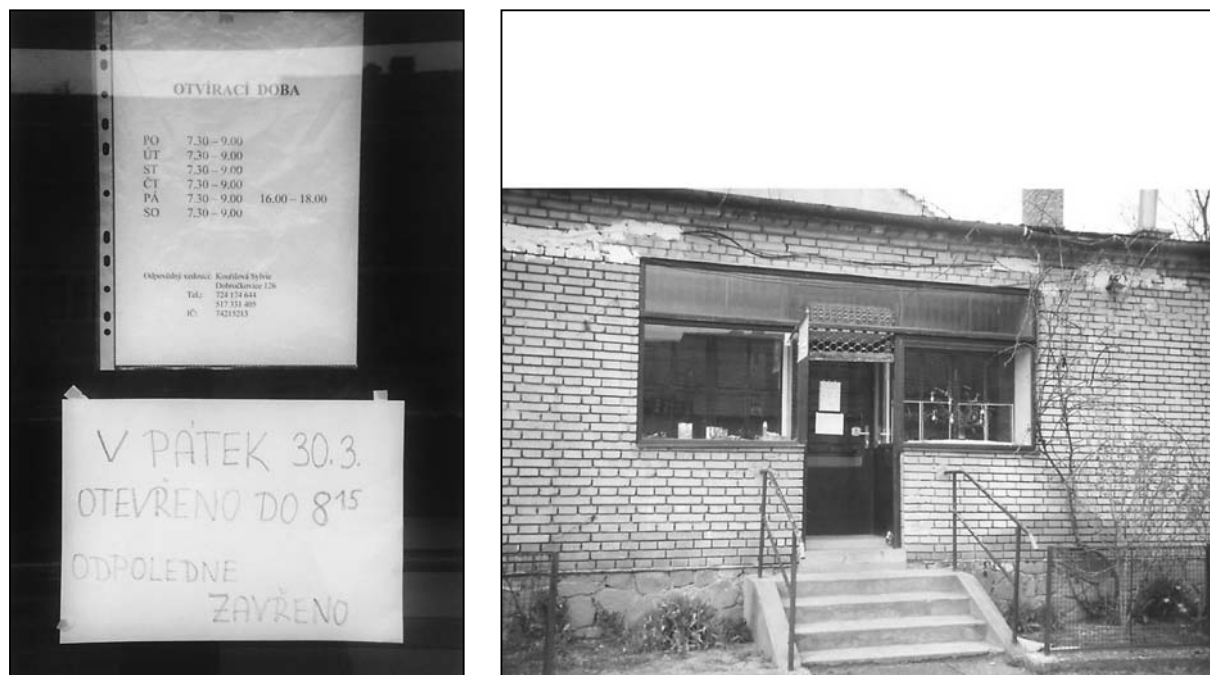
Před odchodem do důchodu pracovala jako dojička v místním JZD později v Brankovicích. Syn (36 let) si vzal za ženu dceru chalupářů a žije s ní v Brně. Dříve, když bydlel v Kožušicích, pracoval v lese. Pokud by měl možnost najít práci v obci či okolí, rád by se vrátil. Dcera (33 let) se po vyučení vdala a bydlí se svým mužem v Roštíně. Další syn (29 let) žije od 23 let až do současnosti v USA. V době středoškolských studií bydlely všechny děti na internátech a domů jezdily na víkendy.

Dům respondentky je ve velmi dobrém stavu, udržovaný. Voda ze studny u domu stačí na pokrytí potřeby. Domek je vytápěn kombinovaně uhlím, dřevem a elektřinou. Před domem má malou zahrádku, hospodářská zvířata nechová.

²² Rozhovor byl proveden dne 9.12.2005 v Kožušicích.

²³ Rozhovor byl proveden dne 9.12.2005 v Kožušicích.

²⁴ Rozhovor byl proveden dne 9. 12. 2005 v Kožušicích.

Obr. č. 13: Kožušice - Obchod, uzavřen v roce 2007. Otevírací doba 7:30 – 9:00 hod.

Obr. č. 14: Kožušice - Horní náves. Dva domy jsou inzerovány k prodeji.

S nákupy jí pomáhají děti, v obci kupuje pouze chleba a rohlíky. Využívá autobusovou dopravu do Bučovic (jezdí do České spořitelny) a do Brankovic k lékaři.

Vaření si zabezpečuje sama. Ve vsi je podle respondentky hodně vdov a jenom jeden vdovec. S prací je problém, možnost práce v obci není. Nejbližší snad v Brně – muži dojíždí do Slatiny v Brně. Koryna v Koryčanech propouštěla, Bučovická Koryna je zrušená, zrušená byla i mlékárna v Brankovicích.

Tradice v obci podle slov respondentky upadají. Ona sama například plete ponožky pro rodinu a přátele, většinou je dává darem. Pokud jich chce někdo víc tak i prodává. Manžel je také vyráběl, většinou je rozdával jako dárky sousedům. Dcera starosty je vyučená cukrářka, v současnosti nezaměstnaná a na požádání peče za úplatu cukroví, dorty atd.. Suroviny si naku-

puje sama.²⁵ Vztahy mezi chataři a starousedlíky považuje za dobré. O odstěhování z Kožušic uvažoval spíše její muž (původem z Roštína), respondentka s tím nesouhlasila. Po jeho smrti ji její dcera přemlouvá, aby si koupila dům v Roštíně. Respondentka tuto možnost sice zvažuje, ale raději by zůstala v Kožušicích. Odrazuje ji nejen problém prodat dům v obci (dochází ke značnému podhodnocení ceny nemovitosti) ale hlavně to, že si na život v obci přivykla. Jak uvedla: „Kam bych šla? Narodila jsem se tu.“

Naopak následující respondenti jsou nově příchozími do obce a oficiálně zde bydlí od roku 2001.²⁶ Respondentka A: žena, respondent B: muž, oba čtyřicátníci, mají dvě děti.

Žena pochází ze Střílek, v Kožušicích bydlí její rodiče v jiném domě. Muž je nezaměstnaný, možnost zaměstnání není v okolí do dvaceti kilometrů a dojíždět do Brna podle něj nemá smysl z časových důvodů. Žena je na mateřské dovolené. Děti jezdí do základní školy do Brankovic. Respondenti přemýšlejí o tom, že by dům nechali pro sebe jako chalupu a odstěhovali se jinam. „Přestěhuju, ano přemýšlíme o tom, protože tady to nemá budoucnost. Tady vlastně převládají samí staří lidi.“

Respondenti nejsou spokojeni s mnoha věcmi v obci:

1. s činností obecního úřadu:

V obci není ani vodovod ani kanalizace. „Sepsali jsme petici a nikdo s tím nic neudělal. Starosta nám tvrdí že nedostane na to peníze. Jsme hodně nespokojení, protože čekáme včil třetí dítě a tahat vodu tady ze studánky a do letošního roku jsme používali suchý záchod což je na dnešní dobu kdy jdeme do EU prostě hrozný.“... „Protože tady jsou převážně chalupáři a když člověk dojde za starostou nebo co tak: „Já nemám čas dojdi v úřední hodiny.“ A když člověk za ním dojde tak: „Já nevím, mosím sa poptat. To je špatný jednání s lidma.“ Mají pocit, že starosta nemá zájem. Vztahy se starostou charakterizoval respondent A jako: „Starosta je na baterky.... Já sem se s ním tolikrát pohádal že to není možný.“

2. dostupnost lékařské péče:

Respondentka A: „Sanitky? Tady je problém s pohotovostí v Bučovicích. Co se mi stalo před dvouma rokama, malá bude mít v prosinci dva roky a co sem měla číslo do Bučovic na sanitku tak to vůbec neexistovalo tak sme museli samozřejmě zavolat rychlou.“

3. obchod:

Jsou rádi, že mají auto. Když potřebují, zajedou si do Brankovic do obchodu i k lékaři. Stane se např. že obchod v obci otvírá v 7:30 a v 8 hodin jsou už vyprodané rohlíky. Obchod je spíše pro staré lidi, kteří ráno už čekají před obchodem v 7 hodin, nakoupí si a jdou domů. Obchod zavírá už v 9:30.

4. kulturní život:

Respondent B: „Co neuděláme my hasiči tak není.“

Respondentka A: „Letos ani děcka nebudou mět mikulášskou besídku. Není organizace. Není nic.“ Z ostatních aktivit uvedli Velikonoce, kdy se po obci chodí „hrkat“, malují se vajíčka (oni barví maximálně 6 kousků), Masopust organizují hasiči.

5. náboženství:

Farností patří Kožušice do Střílek. Podle respondentky A: „...tady není vůbec žádný spoj do Střílek a pan farář sem ani nejezdí.“ Farář přijede na pohřeb. Respondent B: „Zat'uká umíráčkem a hotovo.“

²⁵ Pan Nezdařil (invalida) vyšívá ubrusy (nejspíše podle tištěných předloh). Pan Prádek (usedlý chatař) pokračuje v kronice Kožušic po panu učiteli.

²⁶ Rozhovor byl uskutečněn 26. 11. 2005 v Kožušicích. Popis situace: Sněží. Paní velmi lehce oblečena, manžel vykloněn z okna.

Respondent B na závěr sdělil: „V této době co tady je je to hrůza. Já když sem sem přišel sem myslel že sem dostal pár facek. Já člověk který sem přišel dom, otočil knoflíkem, měl sem teplou vodu, studenou vodu, otočil měl sem plyn.“ A tady není nic.

Reflexe další respondentky je z pohledu vysokoškolského pedagoga, chalupáře v Kožušicích. Nyní je v důchodu tak jako její manžel, také vysokoškolského vzdělání. Oba mají 35 let chalupu v Kožušicích, kterou si sami postavili. Dvě děti bydlí v Brně, třetí v Holešově. Jeden syn má také chalupu v Kožušicích, kterou koupili – „takový ty chalupinky jedna místnůstka“. Syn je učitelem u Policie ČR v Brně, do Kožušic jezdí velmi často. Je včelař (má 6 včelstev), v obci jsou aktivní včelaři dva - druhému je 73 let.

Respondenti zmínili, že občané si vzájemně vypomáhají při výstavbě či opravách domů. Starousedlíci a chalupáři spolu „dobře vychází“. Respondentka si tuto obec s manželem vybrala, neboť se jim tu líbilo. „My sme semka jezdívali na dovolenou na Chříby a Buchlovice a tak tady je strašně krásně. Hradiště je nádherný město a celej ten kraj tady je krásnej. No a tady to bylo akorát tak, že se dalo dojíždět.“ Chtěli najít místo kde by děti mohly trávit prázdniny, neboť u babiček to nebylo možné. Od doby kdy jsou v důchodu zde bydlí, slaví tu Vánoce a podobně, děti je navštěvují.

Obr. č. 15: Kožušice - Dům chalupáře

Kulturního života v obci se již moc neúčastní, nechávají to mladším, popř. když přijedou jejich děti. „Hasiči jsou tady šikovný a všechno, to co dělají je hlavně pro ty děcka. My obvykle hlídáme vnuky když děcka přijedou a mladý se jdou pobavit, že jo.“ Jako diváci se účastní oslav: „Ostatky ty jo to tady chodí ty masky. Tady slaví kde co od prvního máje, listopad i VŘSR tady maj... on se na ně někdo musí dívat, nás je tady dohromady pět a půl...“.

S dopravní obslužností a službami moc spokojení nejsou. „No nic moc, jsou tady asi tři autoopraváři ale oni to dělají asi na černo. ...Starostova dcera peče někdy cukroví, ale moc toho asi není.“ ... „Je to pod psa, obchod ten jde ještě jakž takž, protože ona je tady ochotná ta holka. Když nemá tak vám to za tejdén doveze třeba. Jinak je to strašné, tady není ani vodovod.“ Mají vlastní studnu, která vydrží vždycky tak do léta, takže používají dešťovou vodu. Jinak je tady obecní pramen, vodu na pití si vozí a na užitkovou používají dešťovou – zvykli si na to, voda

je výborná na úklid a na praní na všechno. Auto je zde nutností. Nejbližší doktor je v Brankovicích nebo ve Střílkách. Autobusy zde jezdí málo. „...dřív to jezdilo furt. Teďka.... jede něco ráno, pak až v poledne.“ Do města jezdí v létě jednou týdně a v zimě podle počasí, hlavně kvůli nákupům.

Mladí lidé jezdí do Střílek, kde se konají diskotéky. Je tam také evropské středisko Háre Křišna. Na závěr setkání respondentka uvedla:

„Tady je to totiž zajímavý, tady je takovej zlom to jde tady od Kroměříže do Kyjova to tam už je kraj Zlín a okres Hradiště a nevím co všechno a tam je úplně jinej charakter lidí, je to něco úplně jinýho než tady... Tady je to takový jak Haná takový selštější, pomalejší a nic moc, kdežto tam jsou strašně šikovný lidi, tam vidíte jak to letí všechno, kdežto tady. Tam když si vezmete stejně velkou dědinu tak ta má pětkrát víc všeho možnýho třeba těch služeb než tady.“

7.2. Bohaté Málkovice

Organizace kulturních aktivit v této obci je závislá na iniciativě místních občanů. Některé tradiční zvyky se dodržují, jiné vymizely a novodobé vznikají. Na organizování těchto aktivit se podílí zejména zaměstnanci Obecního úřadu Bohaté Málkovice. Na určitých aktivitách spolupracují s Mysliveckým sdružením – jediným fungujícím spolkem v obci, dobré vztahy mají s místní firmou ZEMO. Lidí, kteří se zapojují do organizace kulturních aktivit je málo stejně tak jako těch, kteří se samotných kulturních akcí zúčastňují. Velkým nedostatkem a limitujícím faktorem je absence většího zázemí pro pořádání těchto akcí. V obci chybí velký kulturní sál, možnost k využití pro větší počet lidí. Stávající aktivity se odehrávají v malém sále při hospodě.

Obec má zajímavou webovou stránku, která se snaží dokumentovat nejen oficiální obecní záležitosti, ale také život v obci. Bohaté Málkovice působí dojmem upravené obce s kvetoucími soukromými předzahrádkami, ale také s pěkně udržovaným veřejným prostranstvím. Ve středu obce najdeme budovu, ve které sídlí Obecní úřad²⁷, tato sousedí s kaplí a bývalou hasičskou zbrojnicí. Kaple není funkční, otevírá se vyjimečně, hasičská zbrojnice slouží k uložení hasičského vozu a potřeb, dále jako skladiště přístrojů pro úpravu veřejných ploch.

Za uměleckou památku, která ovšem není v centru obce, jsou považována pozdně barokní boží muka na kopci u Málkovic, která zobrazují technikou sgrafit portréty Svatého Václava (1. svěcení se konalo na svátek sv. Václava), svaté Marie (té je zasvěcen kostel v Bohdalicích a podle toho se konají i hody v Málkovicích), svatého Jana Nepomuckého (patrona hasičů) a svatého Izidora (patrona zemědělců a také Málkovice byly kdysi německé). Oprava byla provedena v roce 2003 za finanční pomoci jednoho místního dárce.

V obci nalezneme několik veřejných prostorů určených dětem a mládeži. Mladé lidi tedy stmelují také sportovní aktivity. K tomu je určeno nově vybudované dětské hřiště, dále komplex v areálu bývalé školy kde je hřiště používané na malou kopanou, košíkovou, házenou nebo florbal, ohniště a klubovna s pinpongovým stolem.

V obci je bývalá hasičská nádrž využívána jako koupaliště. V sousední budově se nachází pohostinství otevřené v letní sezoně, venkovní taneční parket, ohniště a sociální zařízení.

V obci se uchovalo několik tradičních zvyků, ovšem aktivních účastníků stále ubývá. Smrtná neděle se v obci udržuje od roku 1898. Týden před touto událostí se scházejí děvčata v domě stárky (ta je žačkou 8. třídy), vyrábějí zde z krepového papíru střapáče, růže a řetězy na výzdobu stromku a učí se zpívat písničku:

²⁷ Starostkou je druhé období Mgr. Marie Hrubá. Úřední hodiny: pondělí, středa 8:00-11:00 (účetní, zaměstnána na 50%), 18:00-19:30 hod (místostarostka), úterý, čtvrtek 8:00-11:00 (účetní), 16:00-18:00 hod (starostka). Starostka je „neuvolněná“, pracuje jako ředitelka školy v Dražovicích, místostarostka pracuje v lékárně v Bučovicích.

Obr. č. 16: B. Málkovice - Obecní úřad a nefunkční kaple i hasičská zbrojnice

Obr. č. 17: B. Málkovice - Pohled na upravenou návěs

1. Smrtná neděľa, dnes nám nastala, máme sobě připomínat smrt Ježíše Pána.
2. Neboť on pro nás, šel vykoupil nás, z nebe dolů sestoupil, aby nás hříšné vykoupil.
3. Rozstupte se, rozstupte, této paní děkujte, táto paní nábožná, dala by nám dala.
4. Šohajova mladá žena, šla do lesa hrabat sena, vítr jí ho rozfukuje, ona za ním poskakuje.
5. Věře, věře neber sena, bude ho v zimě potřeba. Budeme mít krávu, volka a k tomu ještě pacholka.
6. Smrtná neděľa, kde jsi seděla? Seděla jsem u studánky, nohy, ruce myla.
7. Číms je utírala? Šátečkem, kvítečkem, zlatým prstýnečkem.

Na smrtnou neděli dívky s nastrojeným stromem (nejčastěji smrčkem) zpívají tuto píseň a obcházejí celou vesnici. Vybírají mouku, cukr, vejce a peníze a rozdávají vyrobené krepové

štrápáče a růže. Obchůzku ukončí v domě stárky kde mají hostinu a rozdělují si co dostaly podle věku. Na fotografii z roku 1959 je v kronice vyobrazeno 24 děvčat na obchůzce, v současné době se jich účastní kolem šesti.

Obr. č. 18: B. Málkovice - Hřiště pro děti a mládež

Obr. č. 19: B. Málkovice - Hasičská nádrž sloužící jako koupaliště

Dalším uchovaným zvykem je chození chlapců po klapačce, hrkačce. V současné době se ho účastní kolem patnácti dětí. Když na „zelený“ čtvrtek před velikonoce zvonů odletěly do Říma, místo nich chodí chlapci po vesnici s klapačkami nebo hrkači ve čtvrtek v 6 hodin večer, v pátek v 6 hodin ráno a v poledne. V pátek v 15 hodin stárek nosí Jidáše - vycpané oblečení senem na dřevěném kříži, chlapci obejdou celou vesnici, Jidáše spálí a honí stárky a říkají:

Tři hodiny zvoníme, my Jidáše honíme,

Cos to Jidáši učinil,

Žes svého mistra židům prozradil.

Oni ho jali, ukřižovali

A na Velký pátek do hrobu dali

A na Bílou sobotu vstal z mrtvých vstal.

V sobotu dopoledne pokračují v hrkání, klapání a zpívání po vesnici, vybírají vajíčka a peníze, které si pak rozdělí. Zpívají:

My klekání zvoníme, my památku činíme,

Že Kristus Pán pro nás zemřel

A na kříži za nás pněl.

On smrt hořkou podstoupil,

By nás hříšné vykoupil.

Všechny naše nepravosti ráčil na sebe vzítí.

Protož milí křesťané modlí se Anděl páně,

By nás Pán Bůh vždy zachoval za přimluvu Marie.

Dlouhou dobu se v obci udržoval zvyk chození pastýřů, který ovšem mizí s odcházejícími generacemi. Tři muzikanti chodili na Štědrý den po večeři po celé vesnici, hráli na klarinety a trubku koledy u všech domů, vybírali peníze, které odevzdali do kostela v Bohdalicích. Další občůzka byla o půlnoci kdy se hrálo na rozcestích. Dnes zůstal pastýř jeden, mladí lidé v této tradici nepokračují.

Již zapomenutým zvykem, který se vzpomíná ve staré školní kronice roku 1898 je **zvonění proti mračnům.** Když se nad vesnicí objevila tmavá mračna rozezněly se zvony. Dříve se také světil **den sv. Floriana** kdy děti šly místo školy do Bohdalic do kostela na mši a odpoledne procesím do polí, ke dvěma křížům u obce. Procesí se konala od svátku sv. Floriana 4. 5. do sv. Petra a Pavla 29. 6. na památku velikého požáru v Málkovicích (podle staré školní kroniky v r. 1836).

Mezi tradičně udržované kulturní aktivity pravděpodobně minimálně od 70. let 20. stol. patří Hody. Podle slov starostky se nezachoval místní kroj ani na vyobrazeních v kronikách. Již mnoho let si proto málkovští půjčují dámský kroj z různých míst např. z Křižanovic, Letonic nebo Velešovic. Pánský kroj je v Málkovicích v dostatečném počtu k zapůjčení. Hody jsou spíše společenskou událostí spojenou s průvodem v půjčeném kroji (který ani nemusí být místní), s dechovou hudbou (např. Nedakoňanka), tancem moravské besedy a s rodinnými návštěvami. V roce 2004 se navíc uskutečnily tzv. Babské hody, kterých se účastnilo více než 30 krojovaných.

K dalším kulturním aktivitám patří stavění máje, karneval pro děti, mikulášská besídka, slet čarodějnic pro děti nebo setkání důchodců. V roce 2007 se konala velká oslava výročí první písemné zmínky o obci. Na dokumentování kulturních akcí je patrný zájem o historii obce **a snahu udržovat tradice, které podporují místní identitu.**

O snaze udržovat lokální identitu svědčí nejen aktivity místních občanů zprostředkované prostřednictvím webové stránky obce, ale také neoficiální webové stránky obce, které vytvořila rodačka z Bohatých Málkovic Anna Halamková žijící dlouhodobě v západní Kanadě a s nostalgii vzpomínající na své dětství.²⁸ Vzpomínky z dětství doplňuje svými básněmi i obrazy, fotografiemi a fakty ze současnosti. Uvádí:

Už je tomu tak dávno, co jsem se v téhle malé moravské vesničce, nazvané Bohaté Málkovicce, narodila. Tak spokojená se vždycky zdála, když jsem jako děvče sledovala její život z okna

²⁸ <http://sitekreator.com/Dula/index.html>

Obr. č. 20: B. Málkovice - Hody v roce 2006

Obr. č. 21: B. Málkovice - Slet čarodějnic a dětský karneval v roce 2007

našeho domku. Každý znal každého a když jsme jako děti zapomněly pozdravit strýčka anebo tetičku, potkajíce je náhodou na našich uspěchaných cestách za hrou nebo do školy, byl z toho vždy malér doma i ve škole. Všechny babičky byly naše, všechny ostatní ženy byly nám tetičkami a muži strýčky. Prostě jeden znal druhého a ta pospolitost i když užasná, zvláště nám mladým se někdy zdála příliš.

Obr. č. 22, 23: Kresby A. Halamka - Vzpomínky na B. Málkovice

Její originální kresby dokumentují život v obci stejně tak jako její verše. O hodech.

*Málkovička švarná chasa, pro tu bručí basa
u Pilátů na hospodě, když se tam natřásá.*

*O hodech tam kdekdo tančí kolem sklenky vína
chasník děvče své roztočí, než přiskočí jiná.*

*Koláče se kutálejí z mísy do žaludku
aby selka hezká byla dostala na jupku.*

*Ženáč zvedá pohár piva, ženka naňho kouká
tlukot v hrudi div nevzbudí na patrách pavouka.*

*Majce skácou jiskry z očí, tváře planou rudé
zatočí se s ní Josífek, brzy svatba bude.*

*Pousmál se Floriánek, skočil z Boží Muky
co neviděl to nepoví, tma byla za buky.*

*Málkovice starodávné, malovaná víska
vzletěl ptáček, pryč uletěl a teď se mu stýská.*

Obr. č. 24, 25: Autorka A. Halamka²⁹

²⁹ Všechny obrázky a poesie jsou pod výhradním autorským právem. /A. Halamka 2007/

Společenské organizace v obci

Od roku 1930 v obci fungoval **Sokol**, v letech 1957- 1967 zde působil **Český svaz žen**, pořádal vítání občánků, plesy, přednášky a kurzy vaření. V letech 1935 – 1975 zde byl aktivní **Československý červený kříž**, v letech 1970 – 1975 **Svaz zahrádkářů**, 1971 – 1975 **Socialistický svaz mládeže**, 1946 – 1968 **Svaz českoslovenko-sovětského přátelství**. V obci byli aktivní také **včelaři**, první zmínka v obecní kronice je z roku 1929 kdy zde bylo 5 včelařů, kteří měli 28 včelstev. K červnu 2007 je v obci 37 včelstev u sedmi včelařů.

V letech 1924 – 1981 zde působil **Český svaz požární ochrany**. Jedinou aktivní organizací od roku 1946 je **Český myslivecký svaz**.

Podle slov starostky Bohatých Málkovic je tato obec vyhledávána pro nově příchozí jako místo kde je klid, pěkné prostředí i určitý společenský a kulturní život. Pokud lidé mají auto mohou si za jinou kulturou a dalšími zájmy zajet do větších měst. Ovšem chápe také lidi, kteří se vystěhovávají, neboť jim zde chybí škola, školka, dobrý obchod a dobrá hospoda, kulturní dům a jiné. Pokud by obec nebyla limitována penězi koupila by hospodu, která je nyní v prodeji, zařídila by tam dobře fungující obchod, opravila by kulturní sál, vybavila by bývalou školu např. horolezeckou stěnou, aby i v případech špatného počasí mládež měla kam jít. Samozřejmě musí by bylo dořešení kanalizace a čističky.

8. Závěr

To, že jsou **Kožušice prostorově umístěny „na konci okresu i kraje“ přináší mnoho nevýhod** a v budoucnosti se k výše analyzované problematice přidá ještě jedna. A to **integrováný dopravní systém**, který má být zaveden od 1. 7. 2008. Dojíždění do Brna se možná zjednoduší, ale za hranice okresu a kraje, resp. i spojení ze sousedních vesnic patřících k jinému kraji v tomto okamžik není nijak dořešeno. Ve vesnici Kožušice bude také točna všech těchto autobusů, ovšem infrastruktura pro takovou zátěž v obci chybí.³⁰ Naopak Bohaté Málkovice se na integrováný systém těší a doufají, že jim to přinese lepší dopravní propojenost s regionem.

Společným problémem pro obě obce je **rozpočové určení daní a rozdíly v počtech obyvatel**. Starostové obecně mají problém v rozdílech v počtu obyvatel jejich obcí uváděných Českým statistickým úřadem a Ministerstvem vnitra ČR. Každoroční rozdělování výnosů daní, které provádí Ministerstvo financí, je totiž založené na počtu obyvatel uveřejňovaných ČSÚ. Často se stává, že tento počet, podle kterého se peníze rozdělují, je jen o několik osob nižší než požadovaná hranice a obec tak přichází o velkou sumu peněz. Dodatečné srovnání údajů o obyvatelstvu podle ČSÚ a podle MV pak může ukázat významné rozdíly. Jak uvádí P. Hortig a T. Chrámecký z ČSÚ:

„Základní příčina těchto rozdílů spočívá v metodice. Úkolem Informačního systému evidence obyvatel MV (ISEO) je přesně identifikovat a evidovat každého občana ČR bez ohledu na to, zda žije v ČR nebo v zahraničí. Tito občané jsou vedeni v místě trvalého pobytu, přestože tam nežijí, a nejvíce přispívají k rozdílnosti obou statistik. Na rozdíl od MV nemá ČSÚ žádnou evidenci obyvatel a údaje zjišťuje jen na základě výsledků sčítání lidu. Tyto údaje jsou upravovány o počty narozených a zemřelých dle hlášení matričních úřadů a také o počty přistěhovaných a vystěhovaných přebíraných z MV ČR. Do počtu obyvatel se oproti ISEO zahrnují i cizinci s tzv. dlouhodobým pobytem, tj. s pobytem na základě víza nad 90 dnů podle zákona

³⁰ Starosta již zaslal připomínky na KORDIS, Jihomoravský krajský úřad, který koordinuje tyto aktivity.
<http://www.kordis.cz/rozsireni/rozsireni.htm>

č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR. K 1. 1. 2006 vykazuje ISEO o 227,4 tis. obyvatel více než ČSÚ. 65 % obcí má vyšší počet obyvatel podle ISEO, přes 28 % obcí má více obyvatel podle bilance ČSÚ. Pokud by se pro rozpočtové určení daní začala používat evidence obyvatel MV, ČSÚ odhaduje snížení celkového příjmu z rozpočtového určení minimálně u 40 % obcí. Na této změně by vydělala především velká města.

Bilance ČSÚ ani evidence obyvatel MV nebyly vytvořeny kvůli zákonu č. 243/2000 Sb. o rozpočtovém určení daní, ale z naprosto jiných důvodů. Pro potřeby tohoto zákona se muselo z dostupných zdrojů vybrat ten nejhodnější a tím byla zvolena bilance ČSÚ. Případná změna na ISEO tedy problém nijak nevyřeší. Východiskem by mohlo být zavedení pojmu tzv. „fakticky bydlící“ obyvatelstvo, tj. evidence obyvatel bez občanů dlouhodobě se zdržujících v cizině, do evidence obyvatel MV. Takovéto údaje by byly zřejmě nejkvalitnější. K vyřešení tohoto problému nevede jednoduchá cesta a je zde nutná spolupráce pracovníků zejména Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva financí ČR a také ČSÚ.³¹

Počet obyvatel oficiálně uváděný u obce má vliv na rozpočet obce a toho jsou si vědomi starostové Kožušic i Bohatých Málkovic, neboť pro tak malé obce je důležitý každý občan. Podle zákona 243/2000 Sb., zákon ze dne 29. června 2000, o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), odstavec 2: „Každá obec se na uvedené procentní části celostátního hrubého výnosu daně podle odstavce 1 písm. b) až f) podílí stanoveným procentem. Procento zveřejní Ministerstvo financí v dohodě s Českým statistickým úřadem vyhláškou, vydanou každoročně s účinností od 1. září běžného roku, a to ve výši odpovídající poměru násobku počtu obyvatel obce podle bilance počtu obyvatel České republiky k 1. lednu běžného roku a koeficientu velikostní kategorie obce k součtu těchto násobků všech obcí v České republice. Koeficienty velikostních kategorií obcí jsou uvedeny v příloze č. 2 k tomuto zákonu. Konkrétně to znamená u obce do 100 obyvatel, koeficient 0,4213, u 101 - 200 obyvatel je koeficient 0,5370, a u 201 - 300 obyvatel koeficient 0,5630.

Občané venkova a menších měst vyslovují vážné znepokojení nad neustále narůstající nerovností mezi městy a venkovem v ČR jak zveřejnili ve své **Petici proti diskriminaci obyvatel venkova** organizovanou Spolkem pro obnovu venkova České republiky. Upozorňují na problematiku financování venkova, sociálních problémů, pracovních příležitostí, vylidňování a žádají o změny. Petice proti diskriminaci venkova byla 26. 6. 2007 předána předsedovi Senátu. K petici se přidalo celkem 794 obcí z celé ČR. (Celý text petice je v příloze č. 2.)

K této obci se přidala jak periferní obec Kožušice tak „neperiferní“ obec Bohaté Málkovic, která se potýká se stejným typem problémů, nicméně v menší míře než Kožušice.

Tato petice rozpoutala debatu o rozpočtovém určení daní, která vyústila v novelu zákona.

Od 1. ledna 2008 vstoupila v platnost novela zákona č. 243/2000 Sb., O rozpočtovém určení daní. Vládní novela tohoto zákona, která řeší navýšení daňových příjmů obcí a nový způsob rozdělování státem vybíraných daní, prošla Sněmovnou i Senátem Parlamentu ČR.

³¹ [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/c5cfebca9de6e905c125723a004180a6/0992b553033a19c3c125729d00397ca8/\\$FILE/tz20070313rud.doc](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/c5cfebca9de6e905c125723a004180a6/0992b553033a19c3c125729d00397ca8/$FILE/tz20070313rud.doc)

Příloha 1:

Možnosti autobusového a vlakového spojení mezi obcemi Kožušice – Brankovice – Brno

Spojení do Brna v běžný pracovní den:

Kožušice – autobus ve 4:14 do Brankovic, z Brankovic – vlak ve 4:41 – Brno 5:43,
 Kožušice – autobus v 5:34 do Brankovic, z Brankovic – vlak v 6:09 – Brno 7:01,
 Kožušice – autobus v 6:08 do Střílek, ze Střílek – autobus v 6:15 – Brno 7:20,
 Kožušice – autobus v 7:24 – Brno v 8:20,
 Kožušice – autobus v 10:13 – Brno v 11:10,
 Kožušice – autobus v 11:25 do Buchlovic, z Buchlovic – autobus v 12:03 – Brno 13:10,
 Kožušice – autobus v 12:40 do Stupavy, ze Stupavy – autobus v 14:05 – Brno 15:05,
 Kožušice – autobus v 13:33 do Brankovic, z Brankovic – autobus 13:43 do Bučovic –
 autobus z Bučovic 14:28 – Brno 15:05,
 Kožušice – autobus 14:03 do Buchlovic, z Buchlovic – autobus v 14:30 – Brno 15:35,
 Kožušice – autobus 14:46 – Brno 15:45,
 Kožušice – autobus v 15:31 do Brankovic, z Brankovic – autobus 16:00 – Brno 16:44,
 Kožušice – autobus v 15:36 do Buchlovic, z Buchlovic – autobus 16:15 – Brno 17:25,
 Kožušice – autobus v 16:41 – Brno 17:45,
 Kožušice – autobus v 18:19 do Koryčan, z Koryčan autobus v 18:37 do Bohuslavic u Kyjova, z Bohuslavic u Ky-
 jova vlak v 19:44 – Brno 20:58.

Zpáteční spojení v běžný pracovní den:

Brno – vlak v 5:24 do Brankovic, z Brankovic – autobus v 7:03 – Kožušice 7:10,
 Brno – autobus v 7:50 do Brankovic, z Brankovic – autobus v 9:40 – Kožušice 9:49,
 Brno – vlak v 8:20 do Brankovic, z Brankovic – autobus v 9:40 – Kožušice 9:49,
 Brno – autobus v 9:00 do Starých Hutí, ze Starých Hutí – autobus v 9:58 – Kožušice 10:13,
 Brno – autobus v 10:30 – Kožušice 11:25,
 Brno – autobus v 11:50 – Kožušice 12:40,
 Brno – autobus v 13:05 – Kožušice 14:03,
 Brno – autobus v 14:40 – Kožušice 15:36,
 Brno – autobus v 17:20 – Kožušice 18:19,

Spojení v neděli:

Kožušice – autobus v 7:45 – Brno 8:50,
 Kožušice – autobus v 11:09 – Brno 12:10,
 Kožušice – autobus v 16:41 – Brno 17:45.

Zpáteční spojení v neděli:

Brno – autobus v 10:45 – Kožušice 11:49,
 Brno – autobus v 11:00 do Brankovic, z Brankovic autobus v 11:44 – Kožušice 11:49,
 Brno – autobus v 13:05 – Kožušice 14:05,
 Brno – autobus v 17:20 – Kožušice 18:19.

Cena se pohybuje od 53,- Kč do 92,- Kč k 1. 3. 2006 (Kožušice-Brno).

800700 Uherský Brod - Uherské Hradiště - Brno

Platí od 1. 7. 2007 do 8. 12. 2007.

Tč	Zastávky	Mhd		39	21	23	35	27	37	3	31	41	5	33
10	Uherské Hradiště, garáže ČSAD	MHD	v		5:47	@	6:27			5	13:30		7	
		MHD	př	5:36	5:50	X	6:30	8:10	10:15	25	13:34	16:58	26	17:08
11	Uherské Hradiště, aut. nádr.	MHD	--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
		MHD	od	5:40	5:55	6:30	6:35	8:15	10:20	11:30	13:40	17:00	17:10	17:10
12	Staré Město, kino Sputnik	MHD		5:44	5:58	6:32	6:38	8:19	10:22	11:32	13:43	17:03	17:13	17:13
13	Buchlovice, rozc.			5:53	6:08	6:42	6:45	8:30	10:32	11:42	13:54	17:14	17:24	17:24
14	Staré Hutě, hor.zast.				6:15	6:49	6:52	8:37	10:39		14:04	17:20		
15	Stupava, samota				6:17	6:50	6:53	8:38	10:40		14:05	17:21		
16	Kožušice					6:56								
17	Brankovice				6:28	7:03	7:04	8:48	10:49		14:14	17:33		17:43
18	Bučovice, aut. st.				6:40	7:15	7:17	9:00	11:01		14:28			17:55
19	Slavkov u Brna, aut. st.		v		6:50	7:30	7:30	9:15	11:15		14:41			18:10
20	Brno, ÚAN Zvonařka	MHD	př	7:00	7:15	7:55	7:55	9:45	11:40	12:45	15:05	18:25	18:30	18:35

X jede v pracovních dnech

Příloha 2:

Petice proti diskriminaci obyvatel venkova organizovaná Spolkem pro obnovu venkova České republiky (Zdroj: www.spov.org)

My, občané venkova a menších měst, vyslovujeme vážné znepokojení nad neustále narůstající nerovností mezi městy a venkovem v České republice.

Stát a jeho instituce víc a více zkouší, co venkov vydrží.

- Upozorňujeme, že na obce a malá města stát přenáší další a další odpovědnosti (školy, sociální integrace, místní doprava, zdravotnictví, apod.) a to bez adekvátního přesunu financování,
- Nesouhlasíme s tím, že rozpočty menších obcí se navyšují pomaleji než u větších, udržuje se nízká úroveň financování venkova, zvětšuje se disproporce mezi příjmy obcí a měst v neprospěch venkova, snižuje se tak kvalita života na venkově,
- Nejsme spokojeni s tím, že není legislativně upraven pojem „venkov“ ani jasná odpovědnost jednoho ústředního orgánu státní správy, který by zastupoval zájmy venkova vůči ostatním rezortům,
- V důsledku pak venkov nenabízí perspektivní uplatnění mladým a hlavně vzdělaným lidem, populace stárne rychleji, zvyšuje se nezaměstnanost a tradiční venkov se vyliňuje.
- Je trpkou skutečností, že stanovené formy financování projektů postupně izolují obce a malá města od evropských zdrojů. Venkovská sídla na rozdíl od větších měst tak nemají prostředky na kofinancování i finančně méně náročných projektů, čímž dochází k dalšímu prohlubování rozdílů,

Proto žádáme, aby poslanci a senátoři Parlamentu ČR učinili následující kroky:

- změnili „Zákon o rozpočtovém určení daní“ tak, aby nebyl venkov diskriminován vůči větším sídlům,
- přijali samostatný „Zákon o venkově České republiky“, který by kodifikoval pojem venkov a jasné odpovědnosti za jeho další rozvoj,
- novelizovali „kompetenční zákon“ tak, aby zvýšili odpovědnost Ministerstva zemědělství za rozvoj venkova až po jeho přejmenování na Ministerstvo venkova
- a v tomto smyslu tak naplnili závazky České republiky z Evropské charty místní samosprávy

Zpráva z periferní obce Vepříkov a satelitní obce Skuhrov

2

Eva Kučerová

1. Metodologická poznámka

Cílem šetření vybraných lokalit bylo sledovat konkrétní projevy sociální soudržnosti či nesoudržnosti ve venkovských komunitách průzorem jednotlivých dimenzí - makro-, meso- a mikro- (Musil 2004), přičemž východiskem pro empirickou studii je meso-dimense, tedy konkrétní obec s předpokladem jisté (byť omezené a subjektivně interpretované) znalosti mikroúrovně, tedy menších sociálních jednotek v rámci komunity (členové spolku, rodiny ad.), a v kontextu makro- dimense (interpretované zejména prostřednictvím aktérů, kteří se podílí na vládnutí v lokalitě a jejichž moc přesahuje rámec vlastního venkovského společenství).

Terénní šetření probíhalo v obcích Vepříkov a Skuhrov (přičemž Vepříkov je označen v páru za obec periferní, proto je v textu věnována ústřední pozornost této obci, zatímco obec Skuhrov je v rámci tohoto výzkumu satelitní obcí) v období květen 2006 až červenec 2007. V obcích jsem uskutečnila více než 60 rozhovorů, z nichž část rozhovorů, zejména s představiteli obce a klíčovými aktéry možného rozvoje obce byly hloubkové. Rozhovory se svou délkou lišily od cca 10 do 120 minut. Respondenti i výzkumné situace byly značně rozličné – rozhovory probíhaly na obecním úřadě, v domácnostech lidí, při setkání občanů, anebo při společné práci s nimi (například práce na poli, při soutěži hasičů).

Mezi klíčovými aktéry, kteří byli dotazováni, jsou například bývalý i současný starosta obce, zastupitelé, kronikářka, zaměstnanci místního ZD, místní podnikatelé, administrativní pracovnice obecního úřadu, starosta spolku místních hasičů, hospodský, prodavačka v potravinách, samostatně hospodařící rolníci ad. Součástí bylo i zúčastněné pozorování autorky, které dotvářelo kontext a přispívalo k porozumění zkoumané reality.

Část dat týkajících se rozvoje vybraných lokalit je získána studiem veřejných i interních dokumentů Českého statistického úřadu, Ministerstva místního rozvoje, Krajského úřadu Vysočina (např. Strategie rozvoje venkovského mikroregionu, Místní operační plány), Spolku pro obnovu venkova a dalších.

2. Lokalita Vepříkov, lokalita Skuhrov

Obě obce, Vepříkov¹ i Skuhrov, jsou situovány v severovýchodní části kraje Vysočina, geograficky v součásti Českomoravské vysočiny. Obec Vepříkov je vzdálena asi 10 km od města Chotěboř a 20 km od okresního města Havlíčkův Brod, zatímco obec Skuhrov je vzdálená jen deset kilometrů od města Havlíčkův Brod, a to přímým spojením silnice 38 mezi Kolínem a Havlíčkovým Brodem.

Ačkoli jde o Vysočinu, Vepříkov a okolí je povětšinou rovinnaté či jen s mírnými svahy. Nejvyšším bodem je nedaleký vrch zvaný Průšův křížek (519 m. n. m.). Obec je umístěna v mírném údolí a je lemována lesy. K malebnosti obce přispívá nejen její zasazení do krásného přírodního prostředí, ale též kaskáda rybníků, které obec protínají (v horní a dolní části obce a v samotném centru). Mírně kopcovitý a rozmanitý terén by mohl být atraktivní pro cykloturistiku, avšak je exkludován nedalekými výraznými přírodními lokalitami jako jsou Železné hory a zejména údolí řeky Doubravy, které jsou lákavou a nabízenou destinací turistům. Tudíž lokalitu Vepříkov turisté minou.

Na katastru obce a v jejím přilehlém okolí se nenacházejí žádná zvláště chráněná území, ani registrované významné krajinné prvky. V jihozápadní části sousedí Vepříkov s chráněným územím - Přírodní rezervací Havranka a další registrovanou lokalitou je Jilemský rybník, sousedící s jihovýchodní hranicí katastrálního území. Ochranná významnou lokalitou jsou louky nad rybníkem u Cihelny v západní části obce. Všechny jsou však situovány na okraji katastru obce, anebo dokonce za hranicí obce. Takže i přes několik krajinářsky zajímavých částí se Vepříkov a blízké okolí dostává „do stínu“ jiných turistických zón (často Chráněných krajinných oblastí). Obdobná exkluze se projevuje zřejmě i v jiných ohledech. Například obec Vilémov jako přirozené centrum nejbližšího okolí Vepříkova „zastiňuje“ ostatní obce v regionu velmi výrazně², a to pohledem vnějším (například turistů), ale i pohledem samotných obyvatel.

¹ Název obce není údajně spojen s chovem vepřů (který je mimochodem dodnes aktivitou místního zemědělského družstva), nýbrž je odvozen z pojmenování Vepřkova dvora. První písemné záznamy o obci pochází z roku 1542 a vypovídají o rybnících Jarossowskij ležících mezi Przíbrami a Weprzkovem a náležejícím k chotěbořskému panství pánů Trčků. Ferdinand II. Trčkům panství zabral a v roce 1636 jej daroval a dalšími obcemi včetně Chotěboře Jaroslavovi Rašínovi z Ryzmburku. Historie ani samotný název obce není využíván jako zdroj rozvoje obce.

² V informačním středisku v Chotěboři nebylo možno dostat písemnou, ani ústní informaci o obci Vepříkov. Zaměstnankyně vědí pouze, že obec existuje, nicméně raději nabízí jiné lokality, které jsou kulturně významnější, anebo jde právě o výrazné (často chráněné) přírodní oblasti, k nimž mohou dodat informační materiály.

Obr. č. 1: Centrum obce Vepřikov

V bezprostředním okolí obce a v obci se uplatňují krajinářsky významně zejména ozeleněné polní cesty, vodní plochy s břehovými porosty a lesní porosty. Výraznými rušivými prvky jsou četná nadzemní elektrická vedení, zejména v otevřené polní krajině. Obecně krajina působí jako intenzivně využívaná zemědělská krajina. Rozsáhlejší lesy s převahou smrkového porostu se nacházejí podél západní hranice katastrálního území a ve východní části území.

Většina území je odvodňována Jiřikovským potokem, následně říčkou Sázavkou do řeky Sázavy, severní část území náleží do povodí řeky Doubravy. Centrum obce je členité. Jsou zde dvě vodní plochy, kaple, památník padlým v I. světové válce a obchod smíšeným zbožím.

Stavby, které by bylo možné označit za krajinářsky významně rušivé, se v území nenacházejí.

Obec Vepřikov postihlo v historii několik katastrof, které by mohly být jakousi bází pro soudržnost komunity (výrazně jsou zmiňovány dodnes!). Záznam kroniky z roku 1896 upozorňuje na krupobití, které zničilo úrodu a nemovitosti v obci: „... ve čtvrt hodině kroupy velikosti vlašských ořechů pokryly zem do výše 10 cm ... domovní okna byla roztlučena i silné tabule na školní budově vzaly za své“. Ke zmírnění následné bídy přispěla přímá finanční podpora hejtmanství a sleva na daních a podpora rodin z okolních, nepostižených vesnic. K nejtragičtější pohromou byl požár, který vypukl při žních v roce 1911, jenž vznikl v centru Vepřikova a rychle se rozšířil po celé obci. Ačkoli se hasiči pokoušeli požár hasit, jejich práce byla zcela neúčinná, i přes zásoby vody v návesním rybníku v centru, a ohrozila jejich životy, jak je patrné z místní kroniky: „...z vesnice se stalo během jedné hodiny ohnivé jezero ... zahynula skoro všechna drůbež, mnoho prasat, koz a psů...“. Při požáru přijelo na pomoc 24 hasičských sborů z okolí a následně po požáru, zejména kvůli ztrátě úrody, potravinová pomoc dorazila z okolních vsí. Byl sestaven komitét, který byl zodpovědný za rozdělování darů. Lidé si upravili sklepy ve zbytcích domů, anebo budovali dřevěné příbytky. Ze záznamů je patrné, že mnoho aktivit (zpracování obilí, prodeje zboží, příprava jídel) byly vykonávány společně.

Obr. č. 2: Záznamy katastrofy - Vepřikov, 1911

Během dvou let po katastrofě došlo k rekonstrukci celé obce. Na katastrofu se sice v obci nezapomnělo, ale nehraje významnou roli v posilování komunity, a to ani pro spolupráci s hasičskými sbory okolních obcí. Aktivita a akce místních hasičů jsou vázány spíše na současné problémy a spolupráci s hasičskými sbory v okolí, ne však v souvislosti s katastrofou. Druhým výrazným zásahem do života obce byla 1. světová válka, z níž se 20 vepřikovských mužů nevrátilo.

Obec Skuhrov se neliší od Vepřikova charakterem přírodní krajiny, avšak je zde výrazná kulturní krajina ovlivněná podstatně více urbanizačními procesy – Skuhrov situovaný 11 km severozápadně od města Havlíčkův Brod, protnutý silnicí 38, s benzinovou stanicí a motorestem. Mezi dominanty obce je považován kostel sv. Mikuláše ze 14. století a částečně zrekonstruovaná stará škola. Poloha a charakter obcí jsou rozdílné: Skuhrov je přímo napojen na hlavní silnici do Havlíčkova Brodu, je tzv. na tahu. Vepřikovská návěs s rybníkem a dokola uspořádanými hospodářskými staveními utváří přirozené centrum obce, které Skuhrov zcela postrádá, a to i přes více kulturně vytvořených dominant (škola, obecní úřad s poštou, kostel obehnaný hřbitovem a vzrostlými lípami)³

³ Starosta obce určuje za centrum obce místo autobusové zastávky, které je vzdáleno všem výše zmiňovaným dominantám obce, jde o více „otevřený prostor“, kde se nachází zastávka, obchod, avšak nejde o návěs s dominantou – viz obr. 3.

Obr. č. 3: Centrum obce Skuhrov

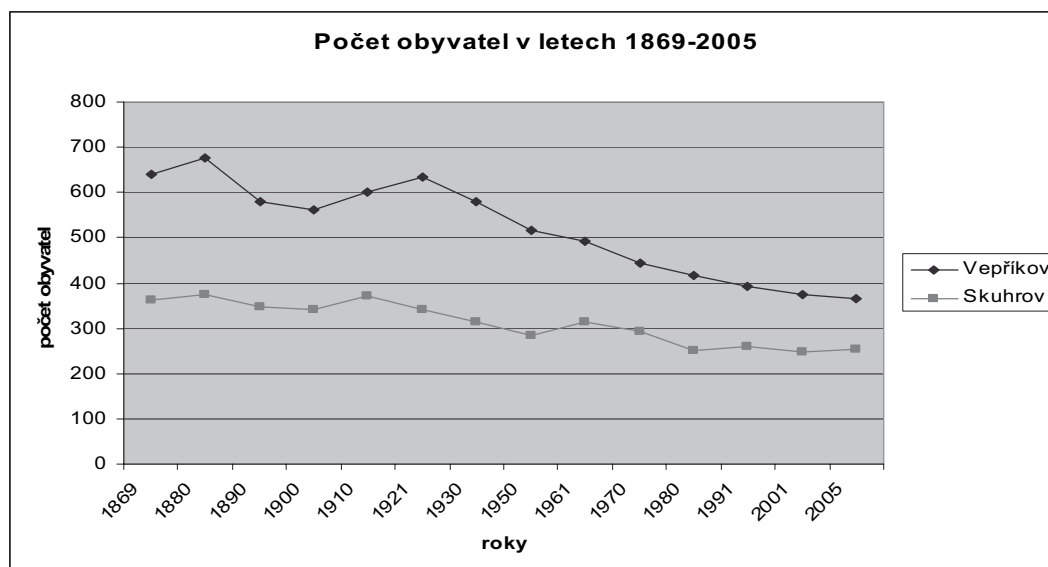
3. Lidé v obci (s oporou o vybrané demografické a socioekonomické ukazatele)

Ačkoliv výměrou katastru je Vepříkov více než dvojnásobně větší, rozdíl v počtu obyvatel činí přibližně sto lidí. Z grafu je patrné, že počet obyvatel v obou obcích od třicátých let 20. století stále klesá, přičemž v obci Vepříkov stabilně a výrazněji nežli ve Skuhrově.

V sedmdesátých letech se sice již výrazně struktura obyvatel začala měnit v souvislosti s prací v průmyslových odvětvích ve městě (v případě Vepříkova v Chotěboři). V tu dobu asi 70 lidí bylo ve starobním důchodu, asi 20 bylo studentů, dětí byla necelá sedmdesátka. V současné době je situace spojená zejména s prací a zaměstnáváním osob odlišná⁴.

⁴ Demografické ukazatele jsou zejména čerpány ze sčítání lidu 2001 s příslušným komentářem dle výpovědí místních.

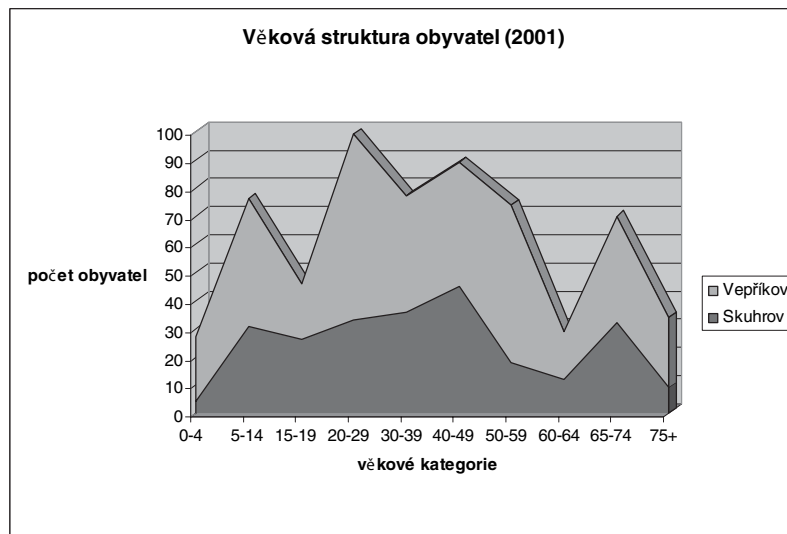
Graf č. 1: Záznam počtu obyvatel v letech 1869-2005 (srovnání Vepříkova a Skuhrova)

Zdroj: český statistický úřad

Graf věkové struktury obyvatel znázorňuje shodu ve srovnání dvou obcí s ohledem na proporcí jednotlivých věkových skupin, nicméně podrobná analýza jednotlivých věkových skupin musí vnímat absolutní hodnoty, které ovlivňují rozhodování představitelů místní samosprávy. Například velmi výrazný a z hlediska praktiky vládnutí na místní úrovni je rozhodující počet dětí předškolního věku. Zatímco v obci Vepříkov jsou v roce 2001 zaznamenány čtyři děti, ve stejném roce je ve Skuhrově šestkrát více dětí do čtyř let věku (23). Absolutní počty (např. dětí do čtyř let věku) umožňují snáze argumentovat rozhodnutí a například případná finanční či institucionální podpora provozu mateřské školky v obci, která je často vnímána jako důležitá instituce pro mladé rodiny s dětmi. V některých případech je fungující škola (Skuhrov), anebo dokonce školka (Vepříkov) vnímána jako instituce, jejíž existenci je třeba v rámci obce zajistit. Ve Vepříkově škola není, avšak donedávna zde byla školka, která patrně kvůli nepředvídatelnosti představitelů obce a nedostatečné komunikaci s rodiči zanikne. Skuhrovští sice školku v obci nemají, a proto si dovoz skuhrovských dětí do školky v Horní Krupé zajišťují, ale mají zde školu. Ta je pro představitele obce velmi důležitou, takže pro její zachování v obci finančně podporovali místní rodiče a později získávali žáky i v přilehlých obcích.

	Vepříkov		Skuhrov	
	abs.	rel. (%)	abs.	rel. (%)
celkem	375		246	
0-4	23	6	4	2
5-14	45	12	31	13
15-19	20	5	26	11
20-29	66	18	33	13
30-39	41	10	36	15
40-49	44	12	45	18
50-59	56	15	18	7
60-64	17	5	12	5
65-74	38	10	32	13
75+	25	7	9	4

Graf č. 2: Věková struktura (srovnání Vepříkova a Skuhrova)

Zdroj: český statistický úřad, sčítání lidu 2001

S ohledem na věk, je důležité v obci Vepřikov upozornit na poměrně dosti zastoupenou dětskou část. Lidé hodnotí dobře dostatek malých dětí v obci, ačkoli jsou si vědomi, že tendence je spíše klesající.

Z hlediska vedení obce a aktivit v rámci obce Vepřikov jsou důležité věkové skupiny 30-39 a 40-49, které jsou jakýmsi hnacím motorem rozvoje obce a jejího života vůbec. Tito lidé jsou v zastupitelstvu klíčovou skupinou, která rozhoduje o orientaci obce. I přes jejich věk jsou v mnohém konzervativní a nemají dostatek energie, odvahy a ochoty použít se do rozsáhlejších projektů – a to jak absolutně (vypracovávají projekty jen v rámci, které dobře ovládají a efektivita jejich práce je vyšší – např. Fond Vysočina, ne však z Programu obnovy venkova, a v nichž mají vytvořené poměrně silné sociální sítě), tak relativně (nežádají projekty, které by pro ně znamenaly nutnost kofinancování projektu a tudíž i nutnost zadlužit obec). Předchozí věkově „starší“ zastupitelstvo bylo sice více konfliktnější, ale z hlediska viditelných výsledků v očích obyvatel úspěšnější. Autorita „starších“ v zastupitelstvu byla nejvíce patrná ve vnímání bývalého starosty – na jedné straně (zejména staršími) nesmírně oceňován, ale mladými lidmi nerespektován – „*nejednal s nimi jako rovnocennými partnery, projevoval jim nadřizenost, oni na to byli citliví a ničeho se v obci nezáúčastňovali a jenom prováděli lumpárny až na hranici zákona*“. Nutno podotknout, že respekt v rozhodování o věcech obecních nebyl nikdy výrazněji ovlivněn věkem jednotlivých starostů, ale spíše jejich přístupem, výsledky a i politickými postoji před rokem 1989.

Představitelé Skuhrova by mohli být hodnoceni dle svého jednání jako více konzervativní než-li představitelé stejné generace Vepříkova – jejich rozhodování se shoduje v tom, že se zaměřují v případných projektech na fondy na úrovni kraje (Fond Vysočina, anebo Program obnovy venkova), které kombinují s případnými sbírkami (například skuhrovští farníci přispěli 600 tisíci korun na opravu střechy kostela), i když jsou si dobře vědomi možností čerpání ze strukturálních fondů, nepředpokládají reálnou šanci je využít. Nejistotu realizace rozvojových projektů vidí ve velké investici do vypracování projektu (odhadují ji na 100 až 150 tisíc Kč), která nemusí být navrácena, pokud projekt nebude hodnocený uspokojivě a podpořen. Raději se rozhodují pro vlastní realizaci projektů nežli vytvoření „databáze projektů na papíře“, jenom tak mohou přispět k viditelnému rozvoji obce.

Tabulka č. 2: Rodinný stav, srovnání Vepříkova a Skuhrova

	Vepříkov		Skuhrov	
	abs.	rel.	abs.	rel.
svobodní muži	70	19	48	19
ženatí muži	101	27	66	27
rozvedení muži	1	0	4	2
ovdovělí muži	5	1	3	1
svobodné ženy	66	18	49	20
vdané ženy	103	27	63	25
rozvedené ženy	1	0	2	1
ovdovělé ženy	28	7	14	6

Zdroj: ČSÚ, sčítání lidu 2001

Ze struktury rodinného stavu mužů a žen ve Vepříkově je patrná neobvyklost formálně rozpadlého manželství a jistá trvalost formálně uzavřených svazků ve srovnání s republikovým průměrem. Není zde zcela obvyklé nesezdané partnerství, anebo se o něm příliš nemluví. Vdovci jsou zpravidla již ve starším věku⁵. Jediným patrným rozdílem mezi Skuhrovem a Vepříkovem je vyšší míra rozvodovosti ve Skuhrově.

Tabulka č. 3: Struktura vzdělání, srovnání Vepříkova a Skuhrova

	Vepříkov		Skuhrov	
	abs.	rel.	abs.	rel.
základní vč. neukončeného	88	29	68	32
vyučení a stf. odb. bez mat.	138	45	90	43
úplné střední s maturitou	64	21	39	18
vyšší odborné a nástavbové	12	4	3	1
vysokoškolské	5	2	11	5

Zdroj: ČSÚ, sčítání lidu 2001

Formální vzdělání vepříkovských je spíše nižší a tomu odpovídají sociálně ekonomické statusy lidí. Lidé se liší ve svých životních hodnotách, jsou v mnoha ohledech poměrně konzervativní (v partnerských vztazích, nemluví o homosexualitě, dichotomicky vidí životní styl měšťanů a venkovanů). Většina lidí by zřejmě mohla být zařazena do nižší střední třídy, ačkoliv v některých případech upozorňují na vysoké (zpravidla neformální) vzdělání svých předků (například hudební vzdělanost rodičů a prarodičů, řemeslnou dovednost) a s tím spojené i dobré postavení jejich rodiny v obci. Takoví lidé a jejich potomci zpravidla více participují na dění v obci. Mezi běžnými, avšak dobře ceněnými jsou dobře zvládnuté ženské práce spojené s domácností (ruční práce, zpracování potravin), práce s obhospodařováním půdy a opečováváním zvířat, což je zmiňováno zejména v souvislosti s konfrontací znalosti hospodářů a představitelů a zaměstnanců kolektivizovaného družstva. Vysoce hodnocené jsou také schopnosti organizační (organizace soutěží, spolupráce dětí a dospělých apod.), schopnost empatie (porozumět a následně „zkrotit“ skupinu mladých chuligánů v obci) a schopnost redukovat konflikty mezi jednotlivými skupinami.

⁵ Jediným výrazným případem „mladého“ vdovce je muž, jemuž předčasně zemřela nemocná žena ve věku asi 40 let a on, ačkoli o něj měly mladší vdovy zájem, zůstal sám a vychoval dvě děti. Je patrné, že přístup tohoto muže považují za velmi nestandardní, ale respektovaný (mimochodem v práci - ZD i v hospodě poměrně tichý a pozorný, a i když jeho děti jsou, díky možnostem po roce 1989, velmi úspěšní v zahraničním obchodu, on se stále ve svém myšlení nostalgicky navrácí do normalizačního období).

Vzdělanostní struktura vybraných obcí je relativně shodná a z hlediska národnostního jsou obce homogenní. Vyjma jednoho Slováka v obci Vepřikov si lidé uvědomují oficiálně neregistrovanou, nevýraznou a bezkonfliktní romskou rodinu postupně opouštějící obec. Ve Skuhrově mají negativní zkušenost s trvale přihlášeným Romem – do obce nepatří, koupil zde nemovitost, neplatil žádné poplatky s ní spojené, proto dům opět prodává a s tím se očekává brzké vyřešení vleklého problému.

O homogenosti obcí lze hovořit i v souvislosti s náboženským vyznáním. Ve Vepřikově až na tři výjimky, které se hlásí k členství v Českobratrské církvi evangelické, jsou věřící členy Římskokatolické církve. Takřka třetina obyvatel je bez vyznání. Mezi pravidelně praktikujícími je asi deset žen, které jezdí do příslušné farnosti, do Uhelné Příbrami. Ovšem pravidelně a celoročně jezdí na nedělní mše jen jedna žena, ostatní cesty do kostela omezují v období zimních měsíců a nepřízně počasí. Obdobná situace je i v obci Skuhrov – jde o obec z hlediska víry homogenní, ale vzhledem k tomu, že je zde farnost a většina obyvatel jsou věřící (příslušníci římskokatolické církve), probíhá zde aktivní náboženský život. Zásadní rozdíl mezi Vepřikovem a Skuhrovem je v tom, že zatímco ve Vepřikově je jen kaple, která je jednou ročně v období vánočních svátků využívána jako místo k setkávání (spíše světské – zpívání koled), ve Skuhrově je kostel a farář žije v místě (setkávání mají náboženský rozměr – mše probíhají dvakrát v týdnu a dvakrát v neděli. Farář je aktivní po nuceném zákazu působnosti (od 50. let) - založil klubovnu pro mládež, nicméně pro nezáměr místních mladých lidí a zřejmě i pro vyšší věk vykonává jen 'nejnutnější' povinnosti spojené s církví a do obecních záležitostí prakticky nezasahuje a nespolupracuje. Mše jsou poměrně hojně navštěvovány, zejména dojíždějícími věřícími z okolních obcí.

4. Podmínky pro život v obci

4.1. Technická vybavenost obce

Vzhledem k požáru, který propukl ve Vepříkově na počátku 20. století, lze současný technický stav čítat od dvacátých let dvacátého století. Jen minimum domů se z té doby zachovalo. Obec byla elektrifikována v roce 1947 a následně docházelo k mechanizaci jednotlivých hospodářství v obci.

Přestavba a modernizace obce nabrala spádu po roce 1964, kdy byla v obci ukončena výstavba dálkových spojů. Byly vystavěny nové domy, vybudována kanalizace, osvětlení a upraveno veřejné prostranství. Lze říci, že obec Vepříkov je standardně vybavena z hlediska infrastruktury⁶ – v obci je v polovině 90. let dobudován vodovod, již v té době kanalizace, vhodné elektrorozvody a obec je plynofikována. Obdobná situace je v obci Skuhrov, ačkoliv některé projekty byly zahájeny později. Obce se liší jen některými specifickými projekty, o nichž se v konkrétním kontextu obce jedná (například představitelé obce Skuhrov jsou často konfrontováni s nabídkami projektů realizace větrné elektrárny). V obou obcích považují jejich představitelé dobudování základní technické infrastruktury obce za jedny z nejdůležitější. Jeví se, že povinnost budovat a udržovat technickou infrastrukturu obce je záležitost a odpovědnost ryze představitelů obce, na rozdíl od 'měkkých' projektů, které by se více zaměřovaly na aktivity lidí, jejich pospolitost, ty nepovažují za sobě vlastní a necítí se být odpovědny za realizaci takových projektů, naopak mají tendenci přenášet odpovědnost na jiné jedince či skupiny.

4.2. Sociální infrastruktura

Základní škola, v níž je v současné době **mateřská škola** a obecní úřad, byla vybudována ve Vepříkově v letech 1930-1931, aby nahradila nedostačující prostory staré školy. Ještě v 70. letech fungovala v obci 1.-5. třída. Základní škola ve Vepříkově není a děti dojíždí do školy do Uhelné Příbrami nebo do Chotěboře. Budova kde byla v minulých letech základní škola dnes slouží jako mateřská škola, obecní knihovna a kanceláře obecního úřadu. V mateřské školce byl

⁶ **Vodovod** - V obci je vybudován nový veřejný vodovodní řad, který byl zkolaudován v roce 1996 a je ve správě a majetku akciové společnosti Vodovody a kanalizace Havlíčkův Brod. Neuvažuje se o rozšíření, ani úpravě rozvodů v dohledné době. Průměrná denní spotřeba vody činí 230 litrů na osobu a den.

Kanalizace - Obec nemá vyřešeno centrální čištění splaškových vod. Odpadní splaškové vody, částečně přečištěné v usazovacích jímkách, nebo septických jsou spolu s dešťovými a povrchovými vodami svedeny několika kanalizačními větvemi do rybníků, anebo do částečně zatrubněného potoka, který protéká středem obce. Od některých rodinných domků jsou odpadní vody zaústěny do vodoteče přímo bez předchozího stupně čištění. Podle starosty obce není nutné na tomto stavu něco měnit, protože obec nemá více než 2000 obyvatel, nepodléhá požadavkům EU na vlastní čističky odpadních vod. Finančně by to bylo pro obec neúnosné.

Plynovod - Obec je od roku 2000 plně plynofikována. Středotlaký plynovod je rozveden po celé obci k jednotlivým odběrným místům, kde na hranicích pozemků nemovitostí budou umístěny pilíře s regulátory a plynoměry. S realizací projektu plynofikace neměla obec, jak tomu bývá v mnoha případech, problémy, neboť lidé jevíli zájem o připojení. Nicméně v mnoha případech si lidé ponechali kotle na spalování tuhých paliv a v současnosti kombinují oba způsoby získávání energie.

Elektrorozvody - V obci jsou tři distribuční trafostanice, dvě zásobují elektrickou energií bytovou výstavbu, třetí je u zemědělské farmy. Rozvody jsou u starší zástavby vedeny vrchním vedením na sloupech a u novější jsou rozvody kabelové. Kapacita trafostanic i rozvodů je s ohledem na plynofikaci dostačující.

Odpadové hospodářství - Likvidace tuhého domovního odpadu je v obci zajišťována ukládáním do popelnicových nádob, odpad je tříděný. Svoz je zabezpečován Technickými službami Chotěboř na příslušnou skládku. Svoz nebezpečného odpadu zajišťuje 1x do roka firma ODAS Žďár nad Sázavou.

donedávna dostatek dětí, avšak současné době odliv dětí z důvodu nespokojenosti rodičů k přístupu k dětem způsobil obci problém školku finančně udržet. Rodiče dětí nepovažují přístup k dětem za kvalitní a rozhodli se pro převedení dětí do jiné školky mimo obec (do Habrů, anebo Chotěboře). Tím došlo k oslabení komunity a sounáležitosti k ní.

Obdobnou situaci ve Skuhrově zvládli podstatně lépe a škola, již hrozil zánik kvůli nedostatku žáků, nadále pokračuje. Problémová situace byla včas identifikovaná a nejprve byla finančně podporována docházka místních dětí a následně byly osloveny děti z okolí (i Sedletína – neperiferní obce, v níž ve stejné situaci školu zavřeli). Ve Skuhrově nemají vlastní školku, ale dětem zajišťují dopravu do obce H. Krupé, ne do města (!). Za další důležitou aktivitu spojenou se školou jsou mimoškolní aktivity zajišťované zpravidla školou (různé typy kroužků), které sice nemohou být zajišťovány zaměstnanci školy (jde o ředitele a jednoho učitele, oba z Havlíčkova Brodu), ale dobrovolně je z vlastní iniciativy začaly realizovat dvě místní ženy (výtvarný a hudební kroužek).

Obr. č. 4: Škola ve Skuhrově

V obci Vepříkov, ani Skuhrov nejsou poskytovány žádné **zdravotnické služby**. K všeobecnému lékaři a zubaři dojíždí vepříkovští do Chotěboře a ke specialistům a pohotovost až do Havlíčkova Brodu. Velké stížnosti jsou směřovány zejména k práci obvodního lékaře, který není rozhodně vnímán jako angažovaný lékař rodinného typu.

Skuhrovští využívají veškeré zdravotnické služby ve městě Havlíčkův Brod. Výjimkou by mohla být zubařská ordinace, neboť v místě žije zubařka. Starosta obce si uvědomuje výhodu zubařské ordinace přímo v obci, ale nebylo možné nabídnout dostatečnou podporu (finanční i prostorovou) pro zřízení ordinace v obci.

4.3. Práce, zaměstnání

Možnosti zaměstnání v obci jsou mimo zemědělství již výrazně omezené, větší část ekonomicky aktivních obyvatel Vepříkova dojíždí za prací do Chotěboře nebo do Havlíčkova Brodu, kde jsou větší pracovní příležitosti.

Všeobecným názorem je, že práci lze v regionu nalézt, i když ne snadno⁷. Výdělky v regionu jsou mírně podprůměrné a dotazovaní hodnotí plat v rozmezí minimální a průměrné celorepublikové měsíční mzdy. Obecně lze říci, že zde středoškoláci zpravidla přijímají práci podřadnou (dělnické profese) a vysokoškoláci zpravidla volí ze dvou strategií: odejít mimo region do velkých měst (Praha, Brno, příp. Jihlava), anebo dojíždět do relativně vzdálených míst (více než 20km). Většinou jsou to mladé dívky, které odcházejí po studiích do velkých měst. Často studovaly ekonomické obory, anebo (asi dva případy) zažily dlouhodobější pobyt v zahraničí a poté se již na venkov nevrací. Chlapci většinou studují technické obory a nacházejí v nich také uplatnění na místním trhu práce, neodcházejí tak často (zpravidla do Chotěboře). Jen výjimečně odchází z čistě profesních důvodů (případ absolventa hudební konzervatoře). Mimochodem častým důvodem emigrace a imigrace mladých je stěhování se k manželu/manželce.

V obci Vepříkov je dle statistik 169 ekonomicky aktivních osob, z čehož většina je zaměstnaná. Zaznamenala jsem zde několik oficiálně nezaměstnaných, ale fakticky jde jen o jednu 20letou dívku se základním vzděláním bez zájmu o práci. Menší polovina obyvatel patří mezi ekonomicky neaktivní (cca 100 důchodců a 60 studujících). Nejeví se, že by zde docházelo příliš k zneužívání statutu nezaměstnaného, tuto strategii volí nejčastěji ženy krátce po ukončení mateřské dovolené.

V aktivitách místních podle odvětví je patrná stále velká tendence pracovat v zemědělství a lesnictví. Ačkoli je zde patrný rozdíl mezi Vepříkovem a Skuhrovem – vepříkovští jsou více zaměstnáváni v zemědělství, zatímco skuhrovští převažují ve svých pracovních aktivitách v obchodu a oblastech komunikace a dopravy (viz tabulka č. 4).

Tabulka č. 4: Počet zaměstnanců dle odvětví, srovnání Vepříkova a Skuhrova

	Vepříkov		Skuhrov	
	abs.	rel.	abs.	rel.
zemědělství, lesnictví, rybolov	60	35	23	21
průmysl	51	30	31	28
stavebnictví	13	8	16	15
obchod, opravy motor. vozidel	12	7	21	19
doprava, pošta a telekomunikace	12	7	5	5
veřejná správa, obrana, soc. zabez.	6	4	6	5
školství, zdravot., veter. a soc. činn.	15	9	8	7
Celkem ekonomicky aktivní	169		110	

Zdroj: ČSÚ, sčítání lidu 2001

⁷ V době výzkumu jedna místní žena sháněla zaměstnání. Přijala místo prodavačky sportovních potřeb, ačkoliv neodpovídalo její kvalifikaci a vyžadovalo dojíždění. Manžel i babičky jsou připraveni pomoci s péčí o děti.

4.4. Hospodářství a podnikání

Rozvoj Vepříkova nastal mezi světovými válkami. Dominantní aktivitou a obživou pro většinu obyvatel obce bylo zemědělství, rozvíjelo se tu několik živností – dva hostince, tři obchody, dvě kovářství, dvě obuvnictví a kolářství. Podle dobových pramenů byly poválečné hospodářské aktivity spojené se zemědělstvím a sdružováním ve spolcích zajišťujících společné hospodaření a obchodování (např. Spořitelní a záložní spolek, spolek pro pojišťování zvířat a družstvo pro mechanizaci zemědělství a elektrifikaci).

V západní části obce byla v období socialistické kolektivizace postavena rozsáhlá farma Jednotného zemědělského družstva založeného v roce 1949 po několikaletém přesvědčování a vyhrožování jednotlivým rolníkům. Do družstva vstoupilo jen několik soukromých hospodářů a na části získaného katastru bylo započato hospodaření a pořízena mechanizace a traktor a vybudováno skladiště. V roce 1952 se družstvo rozpadlo, údajně pro nedostatek pracovních sil. Menšinové družstvo bylo nahrazeno již většinovým v roce 1957. Vznik probíhal podle výpovědí aktérů pod tlakem, a to i politických představitelů strany z okresního města Chotěboř. Tehdy do družstva vstoupili i hospodáři s největšími pozemky, celkem mělo zakládající družstvo 100 členů a nakládalo s 339 ha zemědělské půdy. JZD Vepříkov se posléze spojilo s JZD Miřátky a vzniklé družstvo upevnilo svou pozici: disponovalo již 718 ha půdy. V současnosti je zastoupena pouze zemědělská výroba, výrobním celkem je farma živočišné výroby Zemědělského družstva Kámen. Farma zahrnuje stáj pro 220 ks jalovic, 96 ks krav, 30 - 90 ks telat, porodnu prasat – 110 ks. V současné době zemědělské družstvo ve Vepříkově není samostatným podnikatelským subjektem, ale je součástí zemědělského obchodního družstva Kámen se sídlem v obci Kámen⁸. Zemědělské družstvo je ve své činnosti zaměřeno na rostlinnou a živočišnou výrobu (produkci vepřového a brambor se specializací na sadbové brambory) a návazné aktivity zpracování a prodej rostlinných produktů, mechanizační práce, avšak i další nezemědělské aktivity (kovovýroba, podlahářství, klempířství apod.).

Poskytování veřejného stravování je jednou z důležitých služeb, které družstvo zajišťuje občanům bez ohledu na to, zda jsou či byli členy družstva (členy družstva cenově zvýhodňuje). Služby využívá několik desítek lidí, převážně (bývalých) členů, často v důchodovém věku. Místo výdeje oběda je místem setkávání místních seniorů, ale i zaměstnanců družstva (v budově je administrativní i skladová část, tudíž se zde setkávají řídicí a servisní pracovníci s dělníky). Představitelé družstva, ani vedení obce neuvažuje o rozšíření služby o rozvoz obědů, ačkoliv problém docházet do jídelny v zimě je nejčastější příčinou nevyužívání služby.

Družstvo nabízí své výpěstky (rostlinné) současným a bývalým členům, čehož využívají chovatelé drobného zvířectva. Žádanou službou je též zprostředkování prodeje sezónního ovoce a zeleniny (okurky nakladačky, brambory na uskladnění, broskve).

⁸ Družstvo bylo původně ustaveno na základě zák. č. 49/1959 Sb., podle usnesení ustavující schůze ze dne 28. prosince 1960 a schváleného radou ONV v Havlíčkově Brodě výměrem ze dne 4. února 1961, a to sloučením několika malých družstev. Transformace proběhla v letech 1992-1993. Od roku 1993 musí každý, kdo aspiruje na členství v družstvu složit základní členský vklad v minimální výši 25 tisíc Kč. Základní kapitál družstva je 20 milionů Kč. Podle zápisů v obchodním rejstříku čítá představenstvo družstva 18 členů (včetně předsedy a místopředsedy), přičemž pouze dva členové představenstva jsou vepříkovští, muž a žena, oba vysokoškoláci.

Nicméně hodnotí-li lidé situaci v družstvu a působení družstva v obci, tak je patrná na jedné straně důležitost zachování zemědělské aktivity, která bezesporu patří k charakteru obce, na druhé straně si poměrně silně uvědomují, že hlavní vedení a tudíž i rozhodování o budoucnosti a orientaci podniku je přesunuto mimo obec. Snad proto ani nemají přehled o výkonnosti a pozici podniku na trhu. Nejlépe vystihuje místní veřejné mínění metafora, že ekonomickou pozici družstva lze přirovnat k letu vážky: „...*vážka letí bez zdánlivých problémů, ale velmi těsně nad hladinou ... je příliš blízko možnému potopení se...*“.

Obr. č. 5: Budovy zemědělské společnosti - Vepřív

Jeví se jakoby nikdo z místních netušil, že družstvo se poměrně dobře rozvíjí, a to nejen díky velkým obhospodařovaným plochám a stabilní poptávkou, ale zejména získaným dotacím⁹.

Samostatně hospodařící hospodářství – V obci, jediný samostatně hospodařící člověk je žena ve věku 75 (!) let. Jde o původně největší hospodářství v obci, tudíž velmi atraktivní statek v době snahy o kolektivizaci družstva. Manželé byli ke vstupu donuceni dodávkami, které neplnili v době vojenské služby muže a nakonec oba pracovali v družstvu: byli zodpovědní za péči o 200 volně ustájených kusů dospělého skotu¹⁰. V 90. letech manželé z družstva vystoupili a začali opět soukromně podnikat, ale muž během jednoho roku zemřel a jeho žena již produkuje potraviny jen pro svou rodinu a několik místních lidí. Chová krávy, králíky, slepice a holuby a zejména pěstuje brambory.

⁹ Významné finanční podpory v posledních pěti letech přichází z úrovně krajské, ale též evropskounijní. Asi 150 tisíc korun finanční podpory bylo získáno z fondu Vysočina, a to konkrétně na rekonstrukci otevřené stáje ve Vepřívově. Podpora více než devít set Eur byla získána v rámci operačního programu Zemědělství v rámci priority 1. 1. Investice do hmotného majetku.

¹⁰ O době kolektivizace nechce žena mluvit, jde stále o citlivé téma a někteří aktéři kolektivizace stále ještě v obci žijí, sledování období kolektivizace a transformace je poměrně náročné a proto mu nevěnuji patřičnou pozornost v satelitní obci.

Vývoj hospodaření ve Skuhrově a Vepříkově byl podobný. V současnosti je v obou obcích středisko velké zemědělské společnosti – v případě Skuhrova jde o společnost Solmilk a.s. se sídlem v Olešné a produkcí rostlinné i živočišné výroby. Ve Skuhrově zřejmě podnik nabízí více pracovních míst, jde asi o padesát pracovních míst v podniku. Podobně jako ve Vepříkově je Solmilk výrazný zemědělský podnik specializovaný na produkci kravského mléka (asi 300 dojnic), s nově zavedenou technologií zpracování mléka, což posiluje stabilní pozici na trhu (mléko dodávají společnosti Pribina Přebyslav). V obou případech podniky poskytují služby místním – příprava obědů (Vepříkov), doprava za zaměstnáním, do školky (Skuhrov).

Podnikatelské aktivity pohledem do tvrdých statistických dat naznačují, že v obci téměř deset procent obyvatel podniká. Reálně je v obci jen jeden podnikatel, který se svým podnikáním živí jako hlavní výdělečnou činností: truhlář. Přestože žije se svou rodinou již v Chotěboři, v domě rodičů si zřídil výhodně dílnu s prostory pro skladování, přípravu a zpracování dřeva a dojíždí každý den za prací do Vepříkova. Podnikatelským partnerem je mu švagr a zakázky získávají téměř výhradně přes síť příbuzných a známých. Krejčovství je již provozované jen jako vedlejší pracovní činnost. Ne proto, že by nebyl zájem o tuto službu (lidé paní krejčovou považují za velmi šikovnou a žádají si jejich služeb i pro úpravu a spravování oděvů), ale pro její nízkou výdělečnost. Další podnikatelé dojíždí poskytovat služby ve vyhrazených dnech a hodinách (kadeřnictví, čistírna peří).

Obr. č. 6: Pojízdna prodejna ve Vepříkově

Klíčovou podnikatelskou aktivitou pro obec je provozování **pohostinství**. Hospoda je hodnocena místními velmi kladně, snad i proto, že ji po několik let postrádali. Před lety vyhrál výběrové řízení na pronájem hospody (která je obecním majetkem) mladý muž příbuzensky spřízněný s obcí, ale trvale žijící v Chotěboři, povoláním řezník. Ačkoliv otevírací doby v hospodě jsou omezené na odpoledne a večery v druhé polovině týdne, pro obec je nesmírně přínosné, protože hospodský je aktivní při organizování veřejných akcí. Je angažovaný a tvořivý (při kácení máje připravuje pečínku selete apod.).

Ve Skuhrově se jeví podnikání více rozšířené a aktivnější, ale není to dané pouze polohou obce (to se týká jen v případě motorestu u hlavní cesty), ale též prostorovými možnostmi v obci (uzenář si pronajal volné budovy v obci). Ne však všichni podnikatelé jsou místní – uzenář pochází z Havlíčkova Brodu vybudoval firmu, která měla několik prodejen, 24 zaměstnanců a vlastní jatka, avšak neustálé kontroly a administrace donutily podnikatele redukovat podnik na šest zaměstnanců a pouze zpracovny a prodejny masa (jedna prodejna je v centru Skuhrova), maso jim dodává společnost Solmilk, a.s. V obci je dále autoservis (lakýrník a klempíř), krejčovná (jde o prodavačku místního obchodu, která nabízí své služby v odpoledních a večerních hodinách).

4.5. Obchod a služby

Obchod s potravinami a základním nepotravinářským zbožím reprezentuje ve Vepříkově prodejna Coop, dříve síť Jednota. Prodejna nabízí poměrně široký sortiment základního potravinářského zboží, včetně čerstvého pečiva, ovoce a zeleniny, drogistického zboží a drobné zboží do domácnosti (např. skleničky, utěrky apod.). Část lidí zde nakupuje, i přesto, že mají možnost využívat supermarkety. Potraviny v obci nakupují pro jejich čerstvost, dostupnost a cenové zvýhodnění, tzv. akcí. V případech některých výrobků oceňují i lepší kvalitu potravin (např. v případě mouky). Pokud se rodiny vypraví na tzv. velký nákup, využívají k tomu nejčastěji Penny market v Chotěboři.

Obr. č. 7: Prodejna Jednota

Místní obchod je nejen místem pro nakupování, ale též místem k setkávání místních (zejména žen). V obchodě jsou dokonce umístěny židle, na které si starší ženy sedají během „delší návštěvy“ a místo, kde se čeká na pošťačku pro převzetí a předání korespondence obecního úřadu. Prodavačka pracuje na dvě směny – zpravidla 6:30 - 12:00 a 15:00 (17:00) - 17:00 (19:00). Pracuje zde již více než dvě desítky let a přesto odmítla převzít obchod pod svou správu (resp. pronájem obchodu k podnikání). Pro vedení obchodu má veškeré předpoklady - rámcovou

představu o spotřebitelském chování místních, znalost místního samozásobitelství (ovocem a zeleninou apod.), požívá důvěry místních, a nabídku může poměrně snadno obnovovat a nabízet nové výrobky (což jí Coop umožňuje), neboť dovede přesvědčit lidi o jejich kvalitě.

Ačkoliv skuhrovští mají možnost nakupovat v Havlíčkově Brodu, činí tak v případech velkých nákupů. Starší lidé plně využívají prodejnu potravin v centru obce, která má celodenně otevřeno, a zároveň nakupují v místní provozovně maso a uzeniny. V tomto ohledu jsou obce velmi obdobné.

4.6. Mimopracovní aktivity místních - sport a volný čas, kulturní život

V meziválečné době v obci bylo činné ochotnické divadlo, které po žních a několikrát v zimě zinscenovalo divadelní vystoupení pro vepříkovské. Sbor dechové hudby založené asi ve 30. letech minulého století, řízené kapelníkem Janem Pleskačem působilo i za hranicemi obce.

Kaple postavená na návsi roku 1936 není trvale přístupná, ani se v ní nekonají bohoslužby. V minulosti byla bohoslužba sloužena jen dvakrát ročně – o pouti a posvícení. Pro místní je v současnosti kaple místem setkávání a zpívání koled v předvánoční době. Během druhé světové války vznikl v obci fotbalový a hokejový oddíl, a to i přes zákaz zakládání spolků. V současné době se skupina asi 30 lidí angažuje ve sportovních a kulturních akcích. Protože jsou to většinou členové dobrovolného hasičského sboru, jejich činnost se přednostně orientuje na soutěžení hasičů, avšak i na další akce. Mnoho aktivit se odvíjí od nově vybudovaného sportoviště (nohejbalový a fotbalový turnaj).

Obr. č. 8: Nově vybudované sportoviště ve Vepřkově

Setkávání jsou intenzivnější v jarních a letních měsících a jsou zaměřena především na děti a zájemce o jednotlivé sportovní a kulturní činnosti (soutěže hasičů, pálení čarodějnic, Mikulášská veselice, turnaj v mariáši). Zatímco neuspokojenou skupinou jsou zejména teenageři, kteří odjíždí za zábavou do blízkých měst a obcí, aktivní jsou členové hasičského spolku a sportovně založení, často označováni za zdroj budoucího rozvoje obce – ti z nich, kteří si již založili rodiny a dostávají se do tzv. středního věku, začínají být aktivní ve věcech občanských, ať již v rámci zastupitelstva obce, anebo mimo něj.

Ve Skuhrově veškeré spolky zanikly na počátku devadesátých let (Český svaz žen, Český svaz chovatelů atd.) vyjma hasičského sboru, který čítá takřka 80 členů. Asi tři desítky členů jsou aktivní v organizování společenských akcí v obci (pálení čarodějnic, nohejbalový turnaj apod.). Mezi další aktivity patří například organizace zájmových kroužků z iniciativy místních žen (výtvarný a hudební) pro děti, aby děti nemuseli za kroužky dojíždět do města.

Ve srovnání dvou obcí z hlediska organizace mimopracovních aktivit místních je shoda v angažovanosti hasičských sborů. Rozdílnost je částečně v aktivitách, a to s ohledem na materiální vybavení obce (např. vepříkovští disponují nově vybudovaným multifunkčním hřištěm, který užívají místní i dojíždějící jednotlivci i sportovní týmy, zejména z města Chotěboř, pro rozličné míčové hry) a znalosti místních (skuhrovské ženy využívají svého vzdělání pro zaměření mimoškolních kroužků pro děti). Výrazná shoda v obou případech je v klíčových aktérech činných v těchto aktivitách – jde o lidi, kteří zpravidla nejsou místními rodáky (do obce přišli za partnerem, anebo se do místa přistěhovali).

4.7. Doprava, (cyklo)turistika

Obcí Vepříkov prochází státní silnice III. třídy číslo 3469 Chotěboř - Habry, z této odbočuje v severní části obce státní silnice III. třídy číslo 34517 na Uhelnou Příbram. Z křižovatky těchto dvou státních silnic odbočuje ještě místní obslužná komunikace.

Z hlediska dostupnosti je Vepříkov situován mezi městy Chotěboř (12 km) a Havlíčkův Brod (asi 22 km). Obě místa jsou relativně snadno dostupná automobilem, autobusem i kolem (ačkoliv kolo užívají místní jen zřídka, a zejména pro cestu do města Chotěboř).

Obec Vepříkov protínají dvě oficiálně registrované cyklostezky. Jde o trasu č. 4153 (Třemošnice - Borek - Uh. Příbram - Havl. Brod - Štoky) a 4156 (Ledeč n. S. - Chotěboř - H. Borová - Vepřová - V. Losenice - Sázava). Obě měří přes 60 km.

Vedle těchto oficiálních cyklotras je zde i jedna neznačená trasa, která je však v podvědomí lidí a ti ji užívají. Jde o trasu „Za výhledy na Vizáb a Strážný vrch“, je dlouhá 33 km, a převýšení činí od 460 do 600 m. nad m.; uzavřený okruh stezky prochází následujícími místy: Chotěboř - Jilem - Sedletín - Vizáb - Kámen - Jiříkov - Vepříkov - Uhelná Příbram - Nejepín - Chotěboř.

Obr. č. 9: Zastávka cyklostezky - Vepřikov

Dvě poměrně dlouhé a atraktivní cyklotrasy sice projíždí obcí, avšak turisté nejsou v obci „očekávání“, ačkoli k jedné trase byl dokonce vytvořen tištěný obrazový průvodce poskytující informace o charakteru trasy (profilu, úsecích a jejich náročnosti apod.) a obcích na cestě (vyobrazení obce, dostupnost služeb, památky, zajímavosti). Hospoda a prodejna potravin a odpadů jsou připravené pro turisty, nicméně je užívají zejména místní. Ubytování turistům poskytováno není. Obec (váhavě) uvažuje o využití části budovy obecního úřadu jako turistickou ubytovnu, především však se záměrem ubytovat zde děti, které by přijely sportovat/trénovat na místní hřiště.

Skuhrov, na rozdíl od Vepřikova, nemůže, díky své poloze, aspirovat příliš na cykloturistiku, ale může nabízet služby pro automobilisty. Na okraji obce je vybudován motorest, avšak k nevoli místních je v majetku ne místního (údajně ukrajinského) občana. Motorest tak nabízí občerstvení nevalné kvality (ohřívané, typu fast food). Dříve byl motorest taktéž ve vlastnictví Jednoty a v té době byl využíván místními jako hospoda, dnes si místní organizují setkávání v klubovně hasičů, což jim nahrazuje místní hostinec, který v obci v současnosti chybí. Vedení obce se od podnikání v motorestu distancuje, nejen proto, že není k užítku místním, ale též proto, že jej nepovažují za stabilní podnikatelskou jednotku, neboť, že se do motorestu neinvestuje a předpokládají, že i proto nebude dlouhodobě provozován jako motorest, ale bude devalvován na technicky méně náročnější podnikání do doby než bude nepoužitelný.

Každodenní doprava do práce, za lékařem, do školy a podobně je uskutečňována individuálně i kolektivně osobními automobily, anebo veřejnou autobusovou dopravou. Automobilovou dopravu užívají lidé zejména do práce, anebo za nákupy, lékařem, službami a na úřady, které jsou dostupné až v Havlíčkově Brodě (zde je spojení velmi komplikované a je nutné je zpravidla kombinovat – autobusovou s vlakovou dopravou).

Podle výpovědí se jeví, že automobilovou dopravu užívají ti, kteří pracují na směny a autobusové spojení jim nevyhovuje, a ti, kdo vozí rodinné příslušníky do města (zpravidla děti do školy, anebo na kroužky, nemocné, nebo staré členy rodin za lékařem). V některých případech se lidé kolektivně dohodnou na dojíždění do práce společně jedním osobním autem, aby uspořili náklady. Názor na dopravní obslužnost není jednotný – část lidí ji hodnotí jako uspokojivou,

a co se počtů spojů týče dostačující, a část je zcela nespokojena. Nespokojení veřejnou dopravu zpravidla neužívají, zatímco ti, kteří jsou k situaci dopravního spojení „shovívaví“ jsou na ni zpravidla závislí a čas si organizují podle jízdního řádu spojů. Dopravu bicyklem nevyužívá zřejmě nikdo pravidelně, každodenně, ačkoliv cesta kolem trvá do Chotěboře asi 30 minut a terén není příliš náročný. Jen v některých případech ji užívají lidé, kteří dojíždí do obce jen o víkendech. Autobusovou dopravu zajišťuje akciová společnost Connex, která vznikla transformací podniku ČSAD.

Tabulka č. 5: Přehled spojů veřejné dopravy obcí Vepřívok

Spoj			Čas odjezdů z Vepřívoka							
Habry	→	Vepřívok → Chotěboř	5,02	7,30						
Vilémov	→	Vepřívok → Chotěboř	8,04	8,26	13,15	13,29	16,31	16,46		
Chotěboř	→	Vepřívok → Vilémov	5,41	12,19	12,35	14,54	15,10			
Chotěboř	→	Vepřívok → Habry	6,12	10,18						
Chotěboř	→	Vepřívok → Víška				14,05				
Chotěboř	→	Vepřívok → Golčův Jeníkov							17,48	18,04
Habry	→	Vepřívok → Kámen			12,27					
Kámen	→	Vepřívok → Habry			12,39					
		Vepřívok → Habry					16,40			

Zdroj: jízdní řády firmy Connex

Mezi spojeními je možné charakterizovat několik základních tras – do a z Chotěboře, což je trasa nejvíce užívaná pro dojíždění do práce, do základních a středních škol, za základní zdravotní péči, službami a nákupy. Na trase do Habrů, část obyvatel dojíždí do školy a mateřské školy za základními službami. A v neposlední řadě do Kamene za prací, kde je hlavní středisko zemědělského družstva.

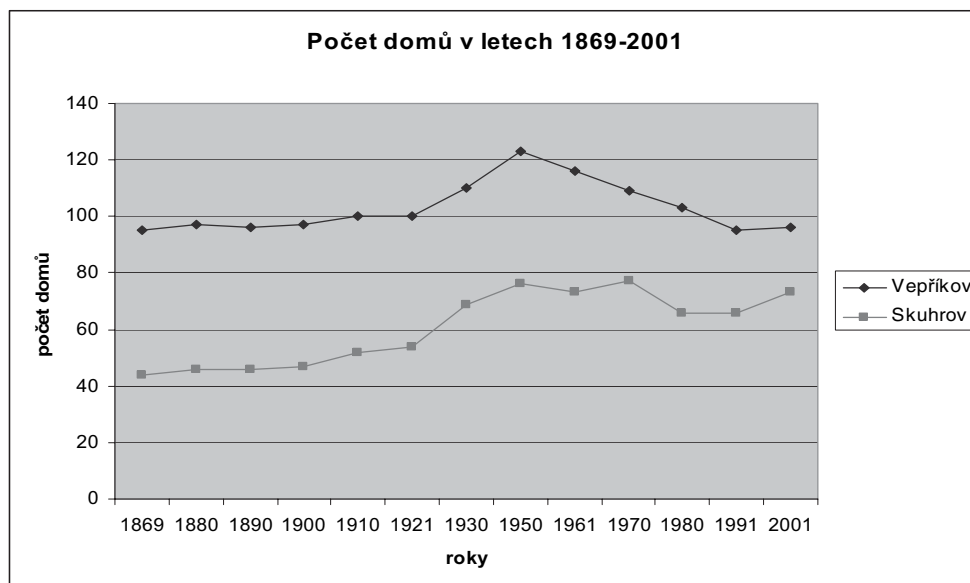
Doprava občanů Skuhrova mimo obec je takřka výhradně realizovaná individuálně auty, anebo hromadně autobusem firmy Connex a.s. jako v případě Vepřívoka. Výjimkou je pouze organizované dojíždění dětí do mateřské školky a zaměstnanců zemědělského podniku Solmilk a.s., které firma poskytuje. Spojení do nejbližšího města, Havlíčkova Brodu, je hodnoceno jako výjimečně dobré z hlediska vzdálenosti, dostupnosti (udržovaná cesta i v zimních měsících) i spojení veřejné dopravy (v pracovních špičkách mají spojení asi dvakrát do hodiny ve všední den).

Ačkoliv se na první pohled jeví, že Skuhrov má podstatně lepší geografickou polohu z hlediska dostupnosti do města, je nutno podotknout, že ani v jedné obci nepovažují dostupnost do měst a okolních míst, do nichž se potřebují dostat, za neuspokojivé. Při jistém zpochybnění výrazné výhody Skuhrova na přímém a snadno dosažitelném spojení, je nutné upozornit na relativně vyšší variabilitu dostupnosti měst z Vepřívoka do dvou měst najednou (což souvisí i se snadností dostupnosti a volby práce i služeb): Chotěboře i Havlíčkova Brodu, přičemž rozdíl v dostupnosti do Havlíčkova Brodu není vyšší patnácti minut. Vyjdeme-li z toho, že drtivá většina rodin v obou lokalitách je vybavena automobilem, dostupnost pracovního místa a služeb pro ně nečiní příliš velký problém. Nicméně jedním z reálných důsledků může být fakt, že zatímco Vepřívokští vyhledávají práci v nejbližším okolí, Skuhrovští častěji odcházejí mimo region (do vzdálenějších měst a případně i za hranici kraje).

4.8. Bydlení v obci – místních i chalupářů

Celkový charakter výstavby Vepříkova je ovlivněn přírodním charakterem obce - centrem celé obce je náves, kde protéká částečně zatrubněný Vepříkovský potok se třemi rybníky. V obci je 122 domů, přičemž většinou jde o domy, pouze v jednom případě jde o bytový dům. Samozřejmě budování domů bylo výrazné v období po požáru na počátku 20. století. Nejvíce se budovaly domy 35 let po skončení války (tehdy přibýlo asi 40 nových domů) a od 80. let po rok 2001 (vybudovalo se v obci takřka 30 nových domů). V posledních pěti letech byl postaven a zkolaudován jeden dům.

Graf č. 3: Počet domů v letech 1969 – 2001, porovnání Vepříkova a Skuhrova

zdroj: ČSÚ

Dvoupodlažní bytový dům, který se výrazněji odlišuje svým charakterem od venkovských jedno či dvoupodlažních rodinných domů, byl budován na počátku 70. let v rámci bytového družstva a byl určen především pro zaměstnance JZD, dalo by se říci, že šlo o tzv. startovací byty. Do tzv. bytovky bylo umístěno šest rodin, z toho pouze jedna se přistěhovala do Vepříkova, aniž by zde měla nějaké kořeny.

Lze říci, že nové rodinné domky postavené v posledních 20-ti letech, stejně tak i bytový dům, si zachovaly měřítko vhodné pro vesnickou zástavbu a zapadají vhodně architektonicky do rázu obce i celé krajiny a nenarušují charakter obce.

V centru obce jsou domy stavěny okolo centrálního rybníka, jde o bývalé zemědělské usedlosti, z nichž většina samozřejmě ztratila svůj původní charakter v důsledku kolektivizace po roce 1947 a dnes jsou využívány spíše pro vedlejší záhumnkové hospodaření¹¹. V polovině 70. let započalo asi 15-ti leté období intenzivních přestaveb domů – většina obyvatel rozšířila svá obydlí přístavbou prvního patra, anebo došlo k úpravě zemědělské usedlosti, jednak pro větší komfort a jednak pro vícegenerační užívání domů. Z rozhovorů vyplývá, že dvou až třígenerační bydlení je spíše v obci pravidlem a nejví se, že by bylo vnímáno jako „nouzová strategie“ mladých lidí. Několik mladých lidí dokonce tvrdošíjně prosazuje strategii zůstat ve své rodné vsi, kam patří, být při rodině.

¹¹ Ze soukromně hospodařících zemědělců je zde již jen jeden, resp. jedna.

Technické vybavení domů je poměrně uspokojivé – prakticky všechny byty jsou vybaveny vodovodem a vlastní koupelnou včetně splachovací toalety. Asi dvě třetiny mají zbudované ústřední topení a takřka polovina je připojena k plynu.

Obr. č. 10: Neupravený dům je ve Vepříkově výjimkou

Většina domů je poměrně dobře udržovaná. Výjimkou je dům v centrální části obce, který ačkoli je částečně opravený, kontrastuje s bohatě vyhlížejícími budovami bývalých statků. Dům si údajně koupil manželský pár, který se zde usadil a započal s rekonstrukcí. Nicméně partneři se rozešli a muž dojíždí v současné době z Chotěboře, aby o svátcích dům opravoval.

V poslední době nedochází ani k výstavbě nových domů, ani přílišnému prodeji domů stávajících. Obec neuvažuje o nabídce obecních pozemků pro výstavbu nových domů, neboť nepocítují výrazný problém v odchodu mladých lidí z obce, naopak, ale ani zájem o příliv nových lidí.

V nabídce nemovitostí realitních kanceláří je v současnosti pouze jeden rodinný dům s možností bydlení i komerčního využití. Jde o dům se zahradou na pozemku větším než 2000 m². Již po delší dobu ji majitel nabízí. V domě provozoval brusírnu skla, avšak jeho podnikatelské aktivity nebyly dostatečně ziskové, a tak podnikání ukončil. Aby byl dům lépe prodejný započal s jeho částečnou rekonstrukcí. Stávající cena je více než 1,5 milionu korun. Situace je „výhodná“ jen pro místní paní, která obhospodařuje zahradu kolem domu, pěstuje zde zejména kukuřici a jiné krmivo pro svá domácí zvířata.

V obci Vepříkov je 28 *chalup*¹². *Chalupáři* jsou většinou lidé z Prahy, anebo z regionu. Nicméně až na výjimky jsou to lidé spjatí s obcí v rodinné historii – lidé, kteří migrovali do měst a domy jsou jejich dědictvím.

Chalupáři nejsou místními „příliš vnímání“, vztah k nim je víceméně indiferentní. Do dění obce se zpravidla nezapojují, ale většina z nich se akcí organizovaných v obci zúčastňuje pasivně. Aktivně chodí většina do hospody. Jen jedna rodina chalupářů je mimo veškeré dění, jsou „*sami pro sebe*“. Dva chalupáři výrazně přispívají k dění v místě s využitím kontaktů a možností, které mají díky „životu a práci ve městě“ (například jde o technika z letiště Ruzyně, který zajišťuje průlety letadel obcí při akcích, zajistil exkurzi místních do provozu letiště, zorganizoval seskoky parašutistů v obci). Jedinou místními negativně vnímanou je chalupářka, jež má dům situován v blízkosti hřiště a vadí jí ruch spojený s aktivitami na hřišti. Stížnosti opodstatňuje potřebou klidu a ticha, za nímž jezdí z města. Nicméně po dlouhém vysvětlování místních si buď na situaci již navykla, anebo rezignovala ze svého požadavku na ticho. Jak říkají místní „*zklidnila se*“.

Vztah chalupářů k domům není také ničím zvláštní – nejsou vnímáni ani jako zachránci chalup a domů. Starosta Vepříkova vnímá chalupáře jako ty, kteří nic výrazného do obce nepřinášejí.

V obci Skuhrov nalezneme necelou stovku domů, jak již bylo zmíněno je zde několik veřejných stavebních dominant (jako je škola, kostel). Na rozdíl od Vepříkova zde není tradiční uspořádání budov a tradičně udržované hospodářské budovy statků (byť ne k hospodářským účelům), největšímu stavebnímu boomu došlo asi na přelomu 70. a 80. let 20. století, a to tak, že jednogenerační venkovské domy byly přebudované na dvoupodlažní dvougenerační, které současnému životnímu stylu místních příliš nevyhovují. Na rozdíl od Vepříkova, kde docházelo ke stejnému trendu (a předpokladu zajištění dostupného bydlení pro mladší generaci v obci), ve Skuhrově si domy často nezachovávají původní ráz a přestavba je více orientovaná na větší budovy, které se charakterem přibližují k městskému stylu novodobých vilových čtvrtí (nejde však zatím o tzv. podnikatelské baroko 90. let). V obou obcích se nachází tzv. bytové domy.

I ve Skuhrově je shodně většina domů v poměrně dobrém technickém stavu a vybavena (kanalizace, vodovod, plynofikace), jen jeden dům je opuštěn a neudržován a jeden je sice obývaný, avšak mentálně postiženým mužem, který není schopen se dostatečně o dům starat. Zásadní rozdíl mezi Skuhrovem a Vepříkovem je v představách o dalším budování domů. Zatímco ve Vepříkově představitelé obce neuvažují o nabídce stavebních parcel, ve Skuhrově je tomu právě naopak – mění výrazně územní plán s vyhlídkou několika desítek stavebních parcel nabídnutých jednotlivcům bez ohledu na to, zda jsou či nejsou místní.

V obci Skuhrov je poměrně méně chalupářů (13), ale přístup k nim a jejich vztah k obci je obdobný jako ve Vepříkově – nejsou ničím výrazní, ani svou aktivitou v obci, ani participací na věcech obecních, vztah mezi místními a chalupáři je neutrální.

¹² V nabídce realitních kanceláří je v současné době ke koupi chata v obci Vepříkov. Chata je zděná se sedlovou střechou a nachází se na okraji lesa v chatové oblasti u rybníka. Je na vlastním pozemku (357 m²). Chata je po rekonstrukci a poměrně dobře technicky vybavená. Ačkoli jde o rekreační objekt, lze jej užívat po celý rok. Cena objektu včetně veškerého vybavení je 940 tisíc korun.

5. Politická scéna lokality

Do všech zmiňovaných lidských oblastí (podnikání, bydlení, infrastruktura v obci ad.) může, byť omezeně, zasahovat vedení obce, anebo aktéři, kteří se pokouší uplatnit svou pozici v lokalitě, aby zasáhli do dění v místě. Jejich moc je legitimizovaná zejména prostřednictvím komunálních voleb.

Obr. č. 11: Veřejná vývěska - informace všeho druhu

V obci je 288 řádně registrovaných voličů. Volební účast v komunálních volbách v roce 2002 byla poměrně vysoká (82,64%). Dvě kandidátní listiny reprezentovaly dvě skupiny nezávislých: jde o stranu „Za rozvoj obce“ a „Nezávislý Vepříkov“. Strany reprezentují dvě zájmové skupiny v obci – strana Za rozvoj obce zastupují povětšinou lidé, kteří jsou aktivní v rámci místního hasičského sboru, anebo s nimi sympatizují a přestavitele strany za Nezávislý Vepříkov spojuje zájem spravování honitby na území obce. Obě strany měly vyvážený počet kandidátů (8:6), avšak strana Za rozvoj obce získala takřka 4/5 odevzdaných hlasů (78,23%) a získala tak šest ze sedmi mandátů, strana Nezávislý Vepříkov získala jen jeden. Na kandidátní listině strany Za rozvoj obce jsou zastoupeni jen muži, a to jeden s vysokoškolským vzděláním. Hlasy, které získaly byly poměrně vyrovnané – dosahovaly 10 - 14% u každého, což je v absolutním počtu 120-170 hlasů. Kandidátní listina strany Nezávislý Vepříkov měla pět kandidátů a jednu kandidátku, která byla umístěna na čtvrté pozici, avšak bez předpokladu získání mandátu. Nikdo z kandidátů nemá vysokoškolské vzdělání. Rozpětí hlasů získaných jednotlivými kandidáty bylo relativně větší než u první strany: 11 - 22,6%, což činí v absolutních číslech přibližně 40-80 hlasů. Počty hlasů u těchto kandidátů jsou sestupné dle jejich pořadí na kandidátce, u první strany tomu tak není.

Mezi zastupiteli jsou tři muži, kteří během volebního období byli starosty – jeden zemřel, druhý odstoupil ze své funkce. Tragická smrt prvního starosty přispěla vytvoření jakési ikony nenahraditelného a nedosažitelného muže na pozici starosty. Ačkoli věděl o své nemoci, byl aktivním starostou i posledních několik měsíců života. Výsledky jeho práce, které jsou velmi výrazné a nezpochybnitelné, jsou vzpomínány v každoročním pořádání memoriálu starosty v utkání hasičských sborů z regionu.

Ačkoliv druhý starosta neměl problémy s nástupnictvím po takto výrazné a respektované osobnosti, ve vedení obce i zastupitelstvu zůstal pouze šest měsíců. Odstoupil, neboť nevydržel nápor politických protivníků sympatizujících s druhou stranou. Na druhé straně se sdružovali lidé, kteří chtěli ovládnout a spravovat honitby, které patřily obci a soukromým vlastníkům lesa v lokalitě. Tento záměr se jim nepodařil, přestože užili všech možných prostředků, které nebyly místními považovány vždy za legitimní a korektní. Tehdejší starosta odstoupil na základě údajných telefonických výhrůžek. Dodnes se od politického života v obci distancuje a vyhýbá se přímé kritice minulé doby, ale i současné politické situace v obci a jejího vedení.

V důsledku odchodu dvou členů zastupitelstva získali pozici ve vedení dva muži, kteří se jeví být v současné době velmi dominantní, aktivizující dění v obci a působí jako dobře fungující tým. V této souvislosti může mít vliv jednak přátelská blízkost mezi některými zastupiteli, která se může odvíjet od jejich věku, příslušnosti ke stejné generaci.

Ve „starém“ složení zastupitelstva byli tři třicátníci (v rozpětí věku 33 - 35), tři muži před padesátkou (45 - 47) a jeden šedesátník. Průměrný věk zastupitelů se snižuje v „novém složení“ (po smrti a odstoupení) z 43 let na 39. V novém zastupitelstvu krystalizují (a to zřejmě ne jen podle věku) dvě výrazné skupiny – třicátníci jsou posíleni o devětadvacetiletého muže, který se stává místostarostou (ačkoli získal mezi straníky nejmenší podporu!) a muži kolem padesátky (nejstarší člen zastupitelstvo opustil).

Tabulka č. 6: Rozpočet obce na rok 2006

Příjmy v tis. Kč		Výdaje v tis. Kč	
Daně z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti	500	Silnice(opravy)	300
Daně z příjmů fyzických osob ze sam. výdělečné činnosti	100	Provoz veř. silniční dopravy	30
Daně z příjmů fyzických osob z kapitálových výnosů	40	Mateřská škola	30
Daně z příjmů právnických osob	500	Základní školy	80
Daň z přidané hodnoty	800	Knihovna	10
Správní poplatky	3	Ambulantní péče	10
Poplatek za komunální odpad	90	Svoz odpadu	200
Poplatek ze psů	3	Péče o vzhled obce	60
Daně z nemovitosti	300	Veřejné osvětlení	20
Neinvestiční přijaté dotace	36		
Pitná voda	26	Pitná voda	20
Činnost místní správy	60	Činnost místní správy	1500
Pronájem pozemků	70	Zastupitelstvo obce	180
Pěstební činnost	400	Pěstební činnost	200
Vodní díla	15	Požární ochrana	50
Zájmová činnost v kultuře	15	Zájmová činnost v kultuře	40
		SPOZ	60
		Odvádění odpadních vod	100
Příjmy celkem	2958	Výdaje celkem	2890
Celková bilance je 68 000 Kč			

Zdroj: interní materiály obce

Finanční strategie obce je velmi obezřetná vůči dluhům, a to i v případě, že by se jednalo o investice, které by byly z dlouhodobého rozvoje žádoucí. Ze slov starosty se jeví, že bezdlužnost obce je synonymem pro nezávislost obce.

Obec Vepříkov je součástí mikroregionu Habersko, v němž se spojují aktivity devíti obcí (Bačkov, Habry, Chrtníč, Kámen, Leškovice, Rybníček, Sedletín, Tis, Vepříkov), které čítají více než tři tisíce obyvatel. Obec nebyla iniciátorem vzniku svazku obcí, ani není aktivním členem. Představitelé nemluví o plánech žádného uskupení, které přesahuje hranice obce, nezmiňují ani žádné strategické dokumenty (např. Místní operační plán pro spádový region Choťebořska zpracovaný odborem regionálního rozvoje Krajského úřadu Vysočina), které by mohly (a plánují) přispět k řešení konkrétních problémů venkovských obcí (nezaměstnanost, rekonstrukce technické infrastruktury obcím, mimopracovní aktivity a mnoho dalších).

Stejně tak Skuhrov je zahrnut do seskupení spolupracujících obcí, a to mikroregionu Krupsko, které zahrnuje dalších pět obcí: Radostín, Sedletín, Horní Krupá a Dolní Krupá, Rozsochatec. Ani jeden starosta není iniciátorem společenství, oba se ke společenství vyjadřují spíše neutrálně až chladně. Přesto tuto aktivitu označují za důležitou.

Politická situace v obci Skuhrov se jeví podstatně umírněnější a méně konfliktní nežli ve Vepříkově, což může být částečně způsobeno i faktem, že v obci není přílišný zájem o vedení obce (v obou případech jde o tzv. neuvolněné starosty). Ve vedení obcí se projevuje podmíněnost týmové spolupráce alespoň části vedení. Velmi výrazný a shodný je přístup starostů k současnému systému financování obcí a zejména jednotlivých rozvojových projektů, na něž se získávají prostředky soutěží v jednotlivých programech na úrovni regionální, národní, evropské, anebo zaměřené na podporu sféry podnikatelské a občanské společnosti. Jejich jednoznačný postoj je k udržení stabilního rozpočtu obce, který se vyhne jakýmkoli dluhům, které by mohly zatížit rozpočet obce v budoucnu a znemožnit tak vlastní rozvoj komunity. Rozvojové projekty, o nichž uvažují, jsou silně závislé na nedostatku finančních prostředků a omezených možnostech je získat za předpokladu kladného rozpočtu obce. Programy, do nichž se zapojují, mají regionální, případně národní charakter (nečastěji se jedná o podporu Fondu Vysočiny a jednotlivých ministerských resortů), avšak jednoznačně nevidí svou šanci ve zdrojích strukturálních fondů Evropské unie. Jejich pochybnosti však nejsou vázány na často diskutovanou problematiku dofinancování zdrojů, nýbrž na samotný vstup do procesu projektifikace (Sjöblom, 2006). Představitel Skuhrova je sice informován o možnostech a výhodách evropských podpor, nicméně je si vědom, že nemá dostatek zkušeností a finančních kapacit na přípravu takového projektu a za částky, které by bylo nutné vydat na práci projektanta (a to samozřejmě bez záruky získání finanční podpory). Proto tyto finanční částky raději investuje do menších projektů. Jak dodává: „raději svému nástupci předám obec, v níž byly uskutečněny konkrétní akce, nežli šuplík nerealizovaných projektů“.

6. Závěrečné poznámky

Ve studii konkrétních komunit jsem se zaměřila na dvě venkovské obce – Vepříkov a Skuhrov, přičemž jednu z nich lze zařadit mezi tzv. periferní obce (Müller, Musil 2008). Studium mohlo odhalit výrazněji jen akční úroveň obsahu sociální soudržnosti v malých venkovských komunitách (Musil 2004).

Obecně je možné nahlédnout na venkovské komunity v několika základních dimenzích, v nichž se prvky soudržnosti projevují – ekonomické (hospodářské, se zvláštním zřetelem na prvky vázané k zemědělství, agrobussinesu), politické, přírodní (vázané nejen na geografické umístění lokality, ale též výrazně na přírodní podmínky místa), sociální a kulturní. Každou z těchto dimenzí můžeme sledovat na meso-úrovni, kdy ji analyzujeme v rámci obce a přesahuje samotné lokality, tedy kontext, který však výrazně ovlivňuje život venkovanů. Ačkoli podoba těchto dvou dimenzí se 'generuje' samostatně, je zde možné sledovat silnou reflexi makro-

-úrovně, kterou se jednotliví aktéři řídí (s různou mírou přijímání, anebo odmítání jednotlivých hodnot, mechanismů sociálního jednání, praktik vládnutí apod.).

Pak v jednotlivých dimenzích dochází k přijímání takových hodnot a následné jednání, které ovlivňuje podobu venkovské komunity, tedy hodnoty vázané více či méně k městskému prostředí. Můžeme sledovat průběh nepřímé urbanizace, tedy přejímání městského způsobu žití (Hudečková-Lošťák-Ševčíková 2005), anebo naopak. Důležitým faktorem je moc jednotlivých aktérů, kterou reálně disponují. Přijímáním hodnot venkova (endogenní rozvoj) pak lze očekávat větší míru sociální soudržnosti v obci (posilování místních hodnot vázaných k venkovskému prostředí), a pokud budou posilovat městské hodnoty (exogenní rozvoj), dá se předpokládat, že bude docházet k relativnímu oslabování vnitřní sociální soudržnosti, což ve svém důsledku povede k větší míře perifernosti obce a lze očekávat převahu menší míry soudržnosti, která může přispět až ke stavu (sociální) exkluze konkrétní venkovské komunity v dané společnosti (přijímání městských hodnot a odmítání venkova jako specifické entity, s níž se jednotlivci identifikují).

Na základě zkoumání dvou obcí se jeví tři základní dimenze významně mohou ovlivnit komunitu a život v ní – prostorová, politická a vztah k fenoménům Welfare /Project State.

6.1. Od prostorové perifernosti ke komunitní soudržnosti

Samotná poloha obce Vepříkov je, i přes blízkost chráněných krajinných oblastí a turisticky atraktivních míst, známých pro lidi z regionu i celé republiky, **prostorově excludována**, protože „vede“ turisty exklusivní přírodou „za humny“ obce. Takový typ exkluze přijímají i představitelé obce. Reakcí je nedůvěra k rozvoji a povzbuzování cykloturistiky, ačkoliv je odborníky z Ministerstva pro místní rozvoj hodnocena v kraji Vysočina jako nekvalitnější (profesionálně a systematicky vytvořená síť cyklostezek s návaznými službami a infrastrukturou). Obec jako místo pro turisty se stává periferní vůči obcím, které mají jakýsi magnetizační účinek – jsou větší, známější a aktivnější. Takovou obcí je pro Vepříkov například Vilémov. Obec sice protínají dvě cyklostezky, nicméně nelze hovořit o aktivním přístupu obce, ta se stává spíše jen jakýmsi černým pasažérem aktivit jiných subjektů (např. sdružení obcí při propagaci míst/obcí na cyklostezce).

Touto periferností netrpí obec Skuhrov, ba právě naopak, obec je dopravně napojena na Havlíčkův Brod, tedy místo, které skýtá místním zejména pracovní příležitosti, ale též potřebné služby, včetně zdravotnictví a vzdělávání.

Nicméně nelze říci, že by prostorová perifernost byla dramaticky rozdílná u sledovaných obcí, má spíše jiný charakter a rozlišné hodnocení. V současných podmínkách prostorové mobility (prostřednictvím individuální automobilové dopravy) může být i jistá míra perifernosti hodnocena pozitivně. Znamená to být mimo dosah některých negativních externalit života ve městě a zároveň nebýt v suburbanizovaném prostoru. V tomto případě je periferní obec spíše ve výhodě – je relativně ve větší blízkosti několika menších měst a obcí (Chotěboř, Vilémov) než ve stínu jednoho většího města (Havlíčkův Brod).

6.2. Místní politika a rozvoj lokality v projektifikované společnosti

Politická dimenze je výrazně polarizována na vnější a vnitřní součást této dimenze, které se výrazně propojují, ale mohou být i v kontradikci – samostatnost a identita a zároveň integrita (Čmejrek 2006). Lokální politika je však realizovaná převážně prostřednictvím individuálních aktérů, jejichž legitimita má vícezdrojový charakter než jen legalita komunálních voleb (Kubálek 2006).

Ve studovaných případech se objevil obecně reprezentativní model politické sféry, která není vázaná na vládní politické strany (ČSSD, ODS, KDU-ČSL, KSČM atd.), nýbrž šlo o výrazně individualizované přístupy tzv. nezávislých kandidátů, ačkoli ve dvou podobách – polarizované, kompetenční a dynamické a na druhé straně týmové, poměrně homogenní a nekonfliktní. Oba dva přístupy mohou znamenat iniciační, anebo brzdicí faktor rozvoje venkovské komunity (Kubálek 2006).

U interpretace politiky místními politiky a konkrétně participace na politickém rozhodování lze sledovat velmi silný pocit exkluze místních politiků jakkoli participovat a ovlivňovat dění mimo komunitu a ovlivňovat tak politicko-ekonomické podmínky pro existenci a rozvoj obce. Mezi vnější projevy patří distance k vládním politickým stranám a veřejné politice utvářené a realizované na národní úrovni obecně a následně utváření vlastních politických uskupení, která jsou vnímána výrazně civilně a jsou lokalizovaná.

V rámci komunity jsou formální představitelé obce dominantními nositeli moci, je na ně přenášena odpovědnost za rozvoj obce, ačkoliv sami představitelé obce cítí tuto povinnost v souvislosti s rozvojem technické infrastruktury v obci, ale bez výrazné schopnosti a ochoty participovat na utváření sociálních aktivit občanské společnosti. V této oblasti svou roli jen těžko identifikují. Jejich pozice je z hlediska obce privilegovaná, avšak z hlediska širší makrodimenze je exkludovaná.

Pojetí venkovské obce jako místa možné periferie v kontextu nedosažitelnosti odpovídající práce a sociálních služeb je nutné sledovat s ohledem na sociální a lidský kapitál, s nímž jedinec (rodina) disponuje, protože poloha studovaných obcí prakticky nehraje roli (jde zejména o dostupnost odpovídajících sociálních služeb poskytovaných v rámci formálně a centrálně vytvářených institucí). V případě možnosti zaměstnání může jít naopak o výraz neperifernosti – v obou případech zkoumaných obcí je relativní blízkost měst zdrojem vyšší kvality života např. v souvislosti s možnostmi zaměstnání, se zdravým životním prostředím.

Pokud se zaměříme na úvahu, byť spekulativní, ohledně vztahu jedinců a rodin ve venkovské komunitě, je zřejmé, že v obou jsou stále poměrně silné rodinné vazby, zejména pak vazby mezigenerační, které mohou být potenciálem pro realizaci prvků reziduálního typu sociálního státu a rozvoje občanské společnosti.

V jiné souvislosti, která je více vázaná na rozvoj venkova, lze uvažovat o podpoře, resp. redistribuci finančních podpor ve prospěch venkova a venkovských komunit prostřednictvím systému programů jednotlivých státních, podnikatelských i občanských institucí a iniciativ. Pro prospěch z těchto zdrojů je nutné disponovat znalostí daného systému, odpovídajícím sociálním kapitálem v rámci systému a schopností vypracovat projekt, který bude respektovat daná pravidla. Odpovědnost za přípravu a realizaci rozvojových projektů na sebe přebírají většinou představitelé obce, výjimečně reprezentanti neziskového sektoru. Mezi časté zdroje podpor patří zpravidla soutěže organizované státem (podpory jednotlivých ministerstev), krajem (ve studovaném případě Fond Vysočina), ale nikdy nevyužívají evropské zdroje. Zdroje strukturálních fondů jsou pro ně přímo nedosažitelné. Nemají dostatek kapacit na přípravu projektů a v mnoha případech ani dostatek finančních prostředků na kofinancování a zkušeností na realizaci projektu. Jedinou možností by byl mediátor, který by jim v procesu přípravy a realizace projektu zajistil chybějící znalosti a zkušenosti, nicméně šlo by o jedince z „vnějšku“ bez znalosti lokality a bez odpovědnosti vůči místním. Odpovědnost starosty za rozvoj komunity vždy zahrnuje (výrazně to starostové zdůrazňují) odpovědnost za jejich členy a budoucnost komunity. Užití mediátora k projektové činnosti může být sice efektivní, ale také riskantní, nákladné a nedochází k posilování soudržnosti v komunitě, spíše naopak.

6.3. Symboly soudržnosti v obci

Historie obce by mohla být jistým předpokladem pro vnitřní soudržnost obce – vědomí, že jsme jednou součástí, spolupracující v 'bídě' a nesnázích obecně, prožívající projevy mechanické soudržnosti. Přírodní i jiné katastrofy mohly mít výrazný vliv na místní před asi dvěma až třemi generacemi (jde o generace, které mohly přímo prožít katastrofu či zprostředkovaně o ní a jejich následcích věděli od přímých účastníků), současníci ji jako tmelící historickou událost příliš nevidí, ačkoli spolek hasičů je a byl vždy nejvíce aktivním při organizaci života v obci.

Mezi nejvýraznější symbol soudržnosti vyjadřují shodně v obou obcích školu (popřípadě školku), která připoutává nejen děti k obci, identifikují se s ní snáze, ale připoutává i rodiče, protože práce i jiné sociální služby, které jim vesnice nemůže nabídnout, vytěšňují aktivity rodin spíše do města. Promarnění šance udržet školu či školku v obci považují za prohru jejich vládnutí, a je-li to možné udržují v chodu takové instituce prostřednictvím finančních podpor místních rodičů, anebo nabídky služeb školy jiným rodičům z okolních vesnic (i s vědomím, že takové obce školu/školku nemají, anebo jim zanikne). Obnovení konkrétní venkovské školy po přerušení činnosti považují takřka za vyloučené.

S pojmem soudržnosti se ve venkovských komunitách nejvíce spojovala soudržnost rodinná a sousedská. Soudržnost rodinná se odvíjí od faktu, že většina domů je dvou až tří generační. Venkovské domy, které byly původně jednopodlažní byly v 70. letech masově rozšiřovány na dvoupodlažní, čímž bylo zajištěno bydlení pro druhou generaci. Z výpovědí se jeví, že společné žití dvou či více generací není životní nutností, ale volbou. Mladí lidé zůstávají, pokud neodcházejí za prací či partnerem. Zpravidla se usazují v blízkém okolí, nejčastěji město Chotěboř, 12 km a velmi často vztah rodičů a dětí (z hlediska vzájemné pomoci) je těsný – děti své rodiče takřka každý víkend navštěvují, ne-li ve všedních dnech, a poskytují jim veškerou pomoc v zajištění nedostupných služeb – nakupování, doprava za lékařem a službami. O soudržnosti rodinné se mluví nejvíce, je samozřejmostí, avšak lidé si uvědomují její slábnoucí sílu.

Soudržnost sousedská spíše přežívá než by se pěstovala – sousedé nejsou vůči sobě nevšímaví a individualističtí, ale na druhé straně nejsou výrazně angažovaní ve vzájemných vztazích. V této souvislosti se často projevuje patriotismus k obci – soudržnost jakoby se více vážala na to, kde se lidé narodili, jaké mají kořeny, jakou mají příslušnost. Baumanovské rozdělování do skupin *My*, *Oni* a *Cizinci* se nejvíce projevuje při narušení každodenního monotónního řádu. V případě krize, zavádění některých občanských aktivit a politických projevů se užívá příslušnost k místu (respektive míra příslušnosti – od narození, několik desítek let ad.) jako argument pro legitimitu a rozhodování jedinců o věci veřejné.

Závěrem je možné si položit poměrně provokativní otázku, která může vést ke zpochybnění statistických dat, jenž velmi detailně mohou sice nahlédnout na jednotlivé případy venkovských obcí: jaké obce lze vlastně vnímat za takzvaně periferní? O čem vypovídají jednotlivé socioekonomické, demografické a jiné ukazatele o možnostech rozvoje malých venkovských obcích.

Tyto otázky otevírají zásadní metodologickou diskusi interpretace venkovské reality, a to interpretace a konstrukce pojmu perifernosti. V této studii jsem postupovala ve dvou fázích – první byla ryze založena na studiu dokumentů, abych zachytila kontext dané lokality, jednotlivé faktory, které by mohly zaznamenat perifernost zkoumaných lokalit a srovnat je navzájem, a v druhé zejména skrze pozorování a rozhovory sledovat konstrukci perifernosti samotnými venkovany.

Vnímají-li obec jako periferní, pak ne ve smyslu fyzicky prostorovém, ale ve smyslu venkova jako sociálního a kulturně odlišného prostoru vůči městu. Vztah města a venkova vidí dichotomicky. Nicméně velmi často je z jejich konstrukce venkova obecně charakter periferenost spíše vytěšňován a nahrazován soudržností jako prvkem kvalitativně odlišujícím venkov od města, ačkoli zaznamenávají jeho slábnutí i ve venkovském prostoru. Stále však zdůrazňují nutnost zachování takových mechanismů soudržnosti, které mohou být přijatelné pro generace mladých lidí. Do jisté míry je periferenost venkovské obce interpretována jako ovlivňujícím faktorem soudržnosti ve venkovské komunitě. Ačkoliv ve zkoumaných obcích nesměřovaly možné projevy soudržnosti vždy k bezprostřednímu rozvoji obce samotné, je patrné, že venkované mají tendenci využít město se vším, co jim nabízí, přičemž chránit venkov před negativními externalitami, které žití ve městech přináší. Takto interpretovanou periferenost venkovské obce lze sice hodnotit pozitivně, avšak nelze usoudit, zda povede v budoucnosti obce k jejímu rozvoji, stagnaci či dokonce úpadku.

Prameny:

- Čmejrek, J. (2006): Občané v lokálním politickém procesu. Praha, Olomouc.
- Hudečková, H.-Lošťák, M.-Ševčíková, A. (2005): Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova. Praha
- Kubálek, M. (2006): Legitimita lokálních politických institucí. Praha, Olomouc.
- Musil, J. (2004): Současná pojetí sociální soudržnosti a Česká republika. In: *Pojetí sociální soudržnosti v soudobé sociologii a politologii*. Studie CESES 9/2004. Praha.
- Musil, J., Müller, J. (2008): Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení. Studie CESES 2/2006. Praha.
- Sjöblom, S. (2006): Towards a projectified public sector - project proliferation as a phenomenon in: Sjöblom, S. - Andersson, K. - Ecklund, E. - Godenhjelm, S. (ed) *Project proliferation and governance*, Helsinki University Press, Helsinki, pp. 9-33

Další zdroje:

- Centrum pro regionální rozvoj České republiky (www.crr.cz)
- Český statistický úřad (www.czso.cz)
- Odbor regionálního rozvoje, Krajský úřad Vysočina
- Spolek pro obnovu venkova (www.spov.cz)
- Ministerstvo zemědělství (www.mze.cz)
- Ministerstvo místního rozvoje (www.mmr.cz)
- Vepříkov. 1965. Publikace vydaná obcí Vepříkov.
- Kronika obce Vepříkov
- Kronika obce Skuhrov
- Regionální operační plán Kraj Vysočina
- Posel svazku obcí Haberska. Vydaný Svazkem obcí Haberska. Prosinec 2005.
- Strategie rozvoje venkovského mikroregionu Habersko.
- Urbanistické středisko Jihlava
- Vysočina v dopravě.
- (<http://www.kr-vysocina.cz/soubory/450008/vysocina%20v%20doprave%20070502.pdf>)

Zákon o obcích 128/2000 Sb.

Otradov (periferní obec) a Raná (neperiferní obec)

3

Michaela Šmídová

1. Výběr obcí, záměr a metody

Periferní obec Otradov byla vybrána z širokého okruhu obcí na základě předem daných kritérií, podle kterých je posuzováno, zda ta která obec je periferií nebo není. Posouzení podle základních 18 statistických kritérií je tak primární z hlediska výběru obce. Příznakem perifernosti je podle těch kritérií především snižování celkového počtu obyvatel, vyšší podíl obyvatel nad 60 let, málo narozených dětí – obecně demografické problémy vrcholící postupným ubýváním obyvatel obce, nedostatek pracovních míst a s tím spojená relativně vyšší nezaměstnanost.

Kromě této zcela základní podmínky byla důležitá také dostupnost obce pro výzkumníka. Z tohoto důvodu jsem se jako výzkumník rozhodla směřovat do oblasti východních Čech, kde mám rodinné vazby. Do výzkumu jsem tedy vstupovala s určitým povědomím či znalostí o jeho problémech, možných souvislostech, a rovněž i s částečně utvořenou představou o tom, co všechno může ovlivňovat pozici té které obce. Současně s tím i s vědomím toho, že tento částečně předem vytvořený názor nemusí odpovídat konkrétní realitě ve vybraných obcích.

Na základě výše zmíněných podmínek jsem tedy jako periferní obec pro terénní výzkum vybrala Otradov. Jako doplnění výzkumu periferní obce byla pro komparaci vybrána ještě obec ve stejné oblasti, která periferní není, to znamená, že nesplňuje kritéria perifernosti, ale zároveň je do značné míry porovnatelná. Kritérii vzájemné komparace, v tomto případě, byla především velikost (z hlediska počtu obyvatel) a již zmíněný stejný region v němž se obě obce nachází, to znamená relativně podobné podmínky pro rozvoj i určité historické a společenské souvislosti.

V průběhu léta roku 2006¹ v Otradově, na jehož situaci výzkum kladl důraz, jsem uskutečnila celkem 18 rozhovorů různé délky a intenzity. Jednalo se v naprosté většině o místní stálé obyvatele a nikoliv o chalupáře. Věkové rozložení respondentů vedlo spíše směrem ke střednímu a staršímu věku (i vzhledem k věkovému složení obyvatel obce). S mladšími respondenty (tj. přibližně do 35 let věku) byly uskutečněny 4 rozhovory. Cílem těchto rozhovorů nebyl úplný přehled o životě, ve všech jeho aspektech, ale šlo v podstatě o zúžený pohled, jehož rámcem byla právě perifernost (včetně geografické) a její možný vztah k sociální soudržnosti. Náplní rozhovorů byla tedy spokojenost s kvalitou života v obci (což souvisí zejména s vybaveností obce, dopravní obsluhovaností, prací zastupitelstva a v neposlední řadě i s mezilidskými vztahy, aktivitami občanů, existencí spolků a sdružení, a také s možnými výhledy do budoucnosti života v dané obci i na venkově jako takovém).

¹ Popsané skutečnosti se tedy týkají období do konce srpna 2006, tedy nezahrnují možné změny po obecních volbách na pozim loňského roku. (pozn. aut.)

Na Rané (tj. neperiferní obci), jsem provedla interview jen se zdejší starostkou, a to vzhledem k tomu, že výzkum v této druhé obci měl za úkol pouze doplnit a eventuálně nalézt některé základní odlišnosti případně podobnosti.

Kromě rozhovorů byly použity i další možnosti pro získávání relevantních informací: vlastní vizuální prohlídka obou obcí a její fotografická (případně mapová) dokumentace, seznámení se s historií Otradova i Rané (od počátků až do současnosti), především prostřednictvím různých dostupných pramenů (obecní kroniky, internet, literatura, rozvojové studie regionu atd.)

Výzkum obcí měl v první řadě podat hlavně informace o periferní obci a pojmenování možných důvodů této perifernosti a v druhé řadě potom přinést základní srovnání dvou obcí, v jehož kontextu bylo možné objevit některé skutečnosti, které dělají z obou v zásadě podobných obcí (z hlediska regionu, velikosti a možností rozvoje) jednu, která podle daných kritérií vychází jako periferní, a druhá jako neperiferní.

2. Geografické a historické souvislosti

2.1. Geografie a životní prostor obcí a jeho utváření

Obě vybrané obce leží v Pardubickém kraji, v bývalém okrese Chrudim, pro Otradov je spádovou obcí Krouna, pro Ranou je to mnohem větší a rozvinutější Hlinsko v Čechách.² Zdá se, že bližší vazba na Hlinsko v Čechách, které představuje bezesporu centrum regionu, je sama o sobě výhodou pro Ranou. Mezi oběma obcemi je vzdálenost vzdušnou čarou přibližně 5 km, ale po silnici je to kolem 9 kilometrů.

Otradov tedy jednoznačně a dlouhodobě patří k blízké a větší **Krouně** (asi 1 km východně). O vzájemné historické provázanosti svědčí i jiný název pro Otradov – v minulosti se nazýval Dolní Krouna. V současné Krouně je jak mateřská škola, tak i škola základní, dále i obvodní a jednou týdně i dětský lékař a lékárna. Je zde i několik firem, které zaměstnávají občany Otradova. (např. firma na výrobu kancelářského nábytku SAMAS, Rolnické družstvo Krouna)

Dalším důležitým městečkem regionu je i **Skuteč**, která poskytuje podobné možnosti. I když úloha Skutče jako zaměstnavatele byla mnohem vyšší v dobách před rokem 1989 – velké podniky jako Velamos, Botas a Kamenoprůmysl buď svou činnost zcela ukončili nebo ji velmi omezili.

Nicméně jednoznačně nejvíce pracovních příležitostí poskytuje **Hlinsko v Čechách**, kde se přes problémy stále udržuje několik významných zaměstnavatelů (ETA, Technolen, bývalá Kara – dnes Kožešnická, a.s., Pivovar), a kde také poměrně funguje turistický ruch (např. cyklistika, turistika, lyžování, rekreace a skanzen Veselý kopec) a s ním spojené podnikatelské aktivity v oblasti služeb. Je zde také střední školství (gymnázium a střední odborné učiliště) a kulturní zázemí (kino, muzeum, atd.).

Samotný Otradov se nachází ve výšce více než 500 m nad mořem a protéká tudy říčka Krounka.³ Do obce vedou pouze komunikace III. třídy. Obec míjí silnice druhé třídy, která spojuje Krounu a Skuteč. Nejbližší státní silnicí (cca 3 km) je silnice č. 34, která spojuje Hlinsko v Čechách s Poličkou (hlavní tah na Brno). V blízkosti obce vede železniční trať mezi Žďárcem u Skutče a Poličkou (trať Pardubice - Svitavy). Stanice přímo v Otradově není, ale jedna ze dvou zastávek v Krouně je situovaná na konci obce směrem k Otradovu.⁴

² Krouna měla ke dni 31. 12. 2004 celkem 1352 obyvatel, Hlinsko v Čechách k 31. 12. 2003 mělo 10 411 obyvatel.

³ Tato říčka se v novodobé historii Otradova významně rozvodnila pouze v roce 1961 – poté byla regulována, poslední větší povodeň se odehrála v roce 1997.

⁴ V roce 1995 (24. 6.) se zde stalo jedno z největších novodobých železničních neštěstí, když v motorovém vlaku zahynulo po srážce s nezabrzdným vagonem celkem 19 (většinou mladých, kteří mířili na jednu ze zábav) lidí a mezi nimi i 5 občanů Otradova.

V podobných přírodních podmínkách se nachází také centrální část srovnávané neperiferní obce Raná. K samotné Rané jsou administrativně připojeny také Medkovy Kopce (ty náleží k Rané již na základě rozdělení obcí provedeného v době vlády císařovny Marie Terezie) a Oldřetice (spojení proběhlo v 70tých letech 20. století). Na Ranou bezprostředně navazuje obec Vojtěchov⁵. Přes vzájemnou blízkost byly Raná i Vojtěchov, podle slov starostky, vždy dvě samostatné obce. Obcí prochází místní komunikace, která se přibližně 2 kilometry za obcí nespojuje na výše zmíněnou silnici č. 34. Právě na této důležité komunikaci leží Medkovy Kopce (výška více než 600 m. n. m.). Tato osada na první pohled spíše patří k rozvíjejícímu se Hlinsku (a často je také považována spíše za součást Hlinska) a ze tří částí obce je její poloha z hlediska možného rozvoje nejvýhodnější. Oldřetice naproti tomu leží asi 2 km od Rané a vede do nich jen místní komunikace, jsou nejméně přístupné a odříznuté.

Ranou rovněž prochází regionální železniční trať (směr: Havlíčkův Brod respektive Pardubice). Zastávka je ale ve Vojtěchově, a tak obyvatelé Rané k ní mají relativně daleko. Autobusové zastávky jsou zde dvě, na začátku obce – u školy a obecního úřadu a pak spíše na konci obce – naproti domu, který poskytuje některé služby (lékař, kadeřnice). Autobus zastavuje také na Medkových Kopcích a v Oldřeticích.

Tabulka č. 1: Statistické porovnání: Otradov a Raná*

	Raná	Otradov
Počet obyvatel	366 (ž 191)	322 (ž 151)
Do 14 let	18 %	17 %
Nad 60 let	24 %	21 %
VŠ vzdělání	1,9 %	1,5 %
Podíl věřících	65 % (51 % ŘK, 7 % Evan.)	66 % (35 % ŘK, 30 % ČB)
Ekonomicky aktivní	43 %	48 %
Nezaměstnaní	3,3 %	4 %
Vyjíždění za prací	135 ze 146 ek. aktivních	132 ze 142 ek. aktivních
Aktivita podle odvětví	44 % průmysl 9 % zemědělství	41, % průmysl, 11 % zemědělství
Pověřená obec	Hlinsko	Krouna
Průměrný věk k 1.1.2005	39,6 roku	41,5 roku
Počet obyvatel k 31.12.2004	359	294
Rekreační objekty	24 ze 156 (15 %)	23 ze 123 (19 %)
Vlak, BUS	NE, ANO	NE, ANO
Škola	ANO	NE
Restaurace, obchod	ANO, ANO	ANO, ANO

* Není-li uvedeno jinak údaje se týkají roku 2001 (Zdroj: Sčítání lidu, domu a bytů 2001 + MOS)

2.2. Poznámky k historii

Obě obce jsou od sebe vzdáleny relativně málo a nacházejí se ve velmi podobném přírodním prostředí, a rovněž jejich historický vývoj má mnoho společných bodů. Už prvním z nich je přibližně stejný počátek „psané“ historie, nejstarší zmínky o každé ze vsí pocházejí z poloviny 14. století (konkrétně z roku 1349).⁶ V moderních dějinách se musely vyrovnávat s naprostou změnou společenských poměrů po roce 1948 (kolektivizace, komplikovaná situace věřících, a později i venkova jako takového). Zdá se, že Raná, má své dějiny (kromě těch z posledních 60 let) zmapované podrobněji. Dokladem toho může být i obcí nedávno vydaná publikace o historii Rané.⁷

⁵ Vojtěchov měl při posledním sčítání lidu (2001) 422 obyvatel.

⁶ Údaj pochází ze státního okresního archivu v Chrudimi - <http://www.soka-cr.cz/sluzby/utvareni-rejstriky.htm>.

⁷ F. Šebek: Raná – kapitoly ze starších dějin obce

Ve starších dějinách Otradova nejsou výrazné události a na současný stav v Otradově mělo patrně největší vliv administrativní připojení ke Krouně trvající více než 20 let. Obnovená historie Otradova se začala psát 1. ledna 1996, kdy se obec na základě místního referenda znovu osamostatnila od Krouny – z těch, kteří se referenda zúčastnili, hlasovalo více než 90 % pro samostatnost. Podle starosty se zvláště po roce 1989 do Otradova nedostalo tolik peněz, kolik by mělo (sám pracoval v zastupitelstvu Krouny a patřil k těm, kteří se o odtržení od Krouny zasazovali) a obec byla zanedbávána⁸. Občané zpětně mají názory na samostatnost poměrně výrazně rozdílné ve spektru od naprostého nesouhlasu až po úplnou spokojenost se samostatností jako takovou. Zdá se tedy, že Krouna hraje v existenci Otradova velmi ambivalentní roli, a do značné míry ovlivňuje i další život v obci, jako obec díky přibližně 10-leté samostatnosti Otradov teprve začíná. I tato skutečnost může mít vliv na současný stav obce.

Naproti tomu v Rané tímto způsobem nezávislá existence nikdy nebyla přerušena. Na jejím území se vždy prolínali tradice protestantské i katolické, jejichž vliv je patrný dodnes. Již po roce 1848 zde začala fungovat místní samospráva, byla postavena železniční trať, evangelický sbor si postavil vlastní modlitebnu. Na konci 19. stol. vznikl Sbor dobrovolných hasičů a Hospodářská beseda. Na počátku 20. stol. zde byla založena i kampelička. Raná byla také jako jedna z prvních obcí v kraji elektrifikována a byl zde vybudován místní vodovod. Zdá se, že právě období od poloviny 19. století do konce první československé republiky (na konci 30. let. 20. století) bylo pro Ranou jedním z nejúspěšnějších, a do určité míry z tohoto silného období obec těží dodnes. Po druhé světové válce bylo hned v roce 1949 založeno JZD. Období komunistického režimu je zatím nedostatečně zmapováno, což ale není jen případ Rané.

3. Vývoj demografické situace

Demografický vývoj poměrně zajímavě odráží vývoj obou obcí na jedné straně a na straně druhé se v něm také zrcadlí obecnější společensko-historické proměny.

Počet obyvatel v Otradově mezi 19. stoletím až do současnosti jednoznačně směřuje ke stále nižšímu číslu. Velmi zjednodušeně řečeno, tento pokles obyvatel ilustruje postupný úpadek venkova jako takového (v delším časovém horizontu, způsobený procesem urbanizace), významný je vliv zejména 2. světové války (včetně odchodu obyvatel v souvislosti s osídlováním pohraničí) a nakonec se v ní odráží i moderní demografická situace celé České republiky (kratší časový úsek počínající v 80. letech a vrcholící v 90. letech 20. století. – nízká porodnost). Do značné míry ovlivnila situaci v Otradově také skutečnost, že od roku 1973 do 1996 patřila pod blízkou a silnější Krounu, takže i díky tomu se zde neprojevila „populační exploze“ v průběhu 70. let.

Průměrný věk občanů Otradova se v roce 2005 pohyboval kolem 41,5 roku a podíl lidí nad 60 let byl vyšší než lidí do 14 let (22 % ku 14 % ke konci roku 2004). Vývoj počtu a věková struktura obyvatel má tedy nepříznivou tendenci. Mezi posledním sčítáním lidu v roce 2001 a červencem 2006 ubylo více než 10 % obyvatel.

Sledování vývoje počtu obyvatel v Rané komplikuje administrativní připojení Oldřetic v 70. letech 20. století. V tabulce č. 2 je patrné, že mezi lety 1970 a 1980 došlo k viditelnému nárůstu počtu obyvatel a to z 342 na 419. Tato změna reprezentuje právě rozšíření Rané. Medkovy Kopce, jak bylo napsáno výše, jsou historickou součástí Rané.⁹ Sledováním změn v počtu

⁸ Starosta tuto situaci ilustroval na rozbitých obecních mostech, které potom samostatný Otradov postupně opravil ve spolupráci s Kablaně s r.o. náklady kolem 150 000 Kč na jeden most.

⁹ V roce 2001 byly podíly obyvatel tří částí Rané následující: 226 obyvatel ve vlastní Rané, 81 obyvatel v Oldřeticích a 59 na Medkových Kopcích. (zdroj: Cenzus 2001 - ČSÚ)

obyvatel v průběhu posledních zhruba 150 let, je možné opět doložit některé klíčové události nebo procesy, které se dotýkaly obce. Největší vliv měla opět (stejně jako v Otradově) druhá světová válka. Pro Ranou byli nejen z hlediska počtu obyvatel nejvíce úspěšnými třicátá léta, kdy zde probíhal poměrně bohatý společenský život. Od té doby je patrný pokles a v posledních 15 letech spíše udržování daného stavu. V obecném pohledu je tento průvodní jev do jisté míry i důsledkem stěhování lidí do větších měst a postupného snižování atraktivity venkova.

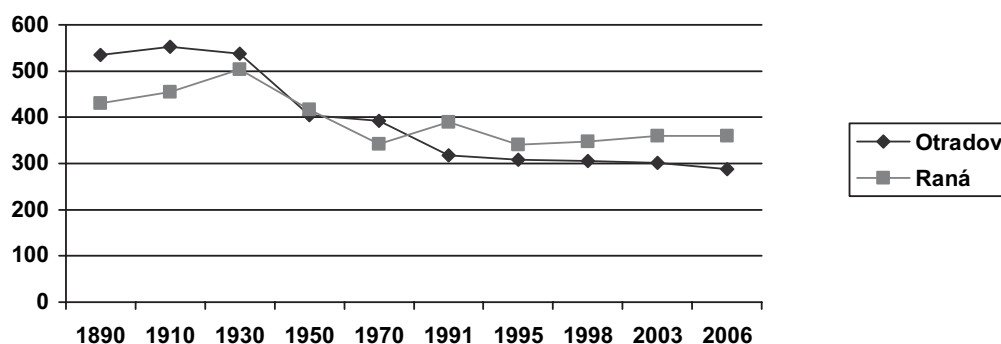
I v Rané je více lidí nad 60 let než mladých do 15 let věku, i když situace zde se vyvíjí poněkud příznivěji. V roce 2001 zde bylo 17,8 % obyvatel do 15 let a nad 60 let to bylo téměř 24 %. V roce 2004 se už poměr trochu změnil a to 18,9 % „mladých“ a 21,5 % „seniorů“. Počet narozených dětí se v Rané pohybuje velmi nízko a to kolem tří dětí ročně. Větší dynamika je patrná u stěhování (přistěhování i vystěhování). Celkově počet obyvatel zůstává v posledních třech letech více méně stejný.

Tabulka č. 2: Počet obyvatel v Otradově a Rané (19. stol. - 2006)

		1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	1995	1998	2003	2004	2006
Otradov	1869- 599	535	535	553	558	538	405	427	392	368	317	308	305	301	294	288
Raná	1847 - 347	430	423	455	469	503	417	379	342	419	390	341	348	360	359	360

*stav k 3. 7. 2006 (zdroj: Wikipedia) (Zdroj: Koncepce rozvoje mikroregionu Hlinecko 1999 + ČSÚ)

Graf . č. 1: Vývoj počtu obyvatel v Otradově a Rané (1890 - 2006)

4. Otradov a Raná – podobnosti a rozdíly

Obě obce při přímém porovnání jejich současné podoby rozdělují jen několik skutečností, které budou zmíněny v následujícím textu. V čem jsou si ale podobné a kde jsou rozdíly?

1. Komunity v obou obcích jsou úplně **etnicky jednobarevné**: v obcích jsem se nesetkala s nikým, kdo by patřil k jinému etniku respektive mluvil o soužití s jinými etniky v Otradově nebo v Rané. V obcích nežije ani žádný cizinec. A zdá se, že ani kriminalita není problém.
2. Otradov se profiluje především jako **místo k bydlení**, rekreační objekty zde jsou rovněž, tvoří nicméně menšinu (19 % z celkového bytového fondu)¹⁰. V blízkosti obce se nachází chatová osada (na katastru Otradova), která s obcí přímo nesouvisí a je rovněž zdrojem problémů kolem restituovaných pozemků.

V obci je několik prázdných a neudržovaných objektů – jde asi o 3 nebo čtyři domy, o které se nikdo nestará. (obr. č. 1) **Nové domy** zde v posledních několika letech nebyly postaveny, je ale patrné, že některé starší prošly nebo procházejí více či méně rozsáhlými rekonstrukcemi

¹⁰ Sčítání lidu, domů a bytů 2001

nebo přestavbami. Objekty v péči „víkendových obyvatel“ jsou velmi dobře udržované. Příkladem je opravený a památkově chráněný bývalý mlýn. Jedním z nejstarších domů je budova statku z roku 1591. Nová výstavba je omezená na jedné straně menším zájmem a na straně druhé některými nevyjasněnými majetkovými záležitostmi, a nebo prostě jen tím, že původně státní respektive obecní pozemky, na kterých se výstavba plánovala, jsou dnes již soukromé. Statistické údaje dokládají skutečnost, že většina dnes obydlených domů byla postavena do roku 1981 (72 %).

Stejný residenční charakter má i Raná. Ze 156 bytů je jen 24 (15 %), které slouží k rekreaci. Prakticky všichni obyvatelé bydlí ve vlastních rodinných domech, je zde jediný bytový dům se třemi byty, který patří obci. Největší část domů (48 %) pochází z období 1946 až 1980. V posledních dvou letech byl postaven jeden nový rodinný dům a k dispozici jsou aktuálně (tj. rok 2006) dvě stavební parcely.¹¹

Obr. č. 1: Jeden z neobydlených a neudržovaných domů v Otradově

3. Otradov i Raná jako relativně malé obce byly po většinu své existence zaměřeny především na zemědělství. Teprve druhá polovina 20. století tuto situaci změnila. Dnes již naprostá většina ekonomicky aktivních obyvatel pracuje v průmyslu (sčítání lidu 2001: Otradov – 41 % pracujících v průmyslu a 11 % v zemědělství z ekonomicky aktivních; Raná – 44 % pracujících v průmyslu a 9 % v zemědělství z ekonomicky aktivních obyvatel) a rovněž platí, že za svou práci lidé převážně vyjíždějí mimo obec, protože v místě jejich bydliště není vytvořený dostatek pracovních míst.

V Otradově sice tradičně dále existuje **zemědělská výroba**, a to díky následovníku bývalého JZD, dnešní Kablaně spol. s r.o.- existující od roku 1993, které zaměstnává především místní nebo krounské obyvatele. Soustředí se zvláště na rostlinnou výrobu, ale jsou zde i stáje pro dobytek. Naproti tomu Raná, přestože zde v roce 1949 vzniklo JZD, v současnosti vlastní zemědělský podnik nemá. Pole v okolí patří **Zemědělskému družstvu Maleč**¹², které zde má

¹¹ Všechny údaje o domech a bytech v Otradově a Rané pocházejí ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001.

¹² Maleč je obec vzdálená asi 20 km od Rané, blízko městečka Chotěboř. Historicky není s Ranou nějak spojená.

jen malou kancelář. K významnějším zaměstnavatelům patří pardubický majitel zdejší **bramborárny**, kde se ale netřídí výhradně brambory, ale i další druhy zeleniny. Dále je zde také **rodinná firma DAKOV**, která se zabývá kovoobráběním a zaměstnává 10 až 14 lidí, kteří ale nejsou ve své většině obyvateli obce.

Obr. č. 2: Pohled na část areálu Kablaně spol. s r.o. (Otradov)

V Otradově funguje dále **malý podnik** na výrobu dřevěného zboží pro domácnost – dřívě pila¹³. Ten zaměstnává hlavně lidi se sníženou pracovní schopností (ZTP). Jsou to ale lidé především z okolních obcí, které sváží a rozváží firemní doprava. (obr. č. 4) Firma na svůj provoz dostává dotace za zaměstnané invalidy, což je pravděpodobně důvod její relativně úspěšné existence, která však pro občany obce a jejich pracovní uplatnění nemá přímý užitek.

V obou obcích je také několik **drobných řemeslníků** (malíř, tesaři, zedník, truhlář) a **živnostníků**, kteří nezaměstnávají nikoho mimo rodinu.

Podle slov starostky je s podnikateli v Rané trochu problém, většina lidí jezdí do Hlinska a jen malá část místních je zaměstnána ve službách, které jsou k dispozici v Rané (škola, pošta, práce pro obecní úřad – např. kotelna, nebo vodojem). **Medkovy kopce** vzhledem ke své poměrně výhodné poloze (hlavní silnice, blízkost Hlinska) mají poměrně **hodně podnikatelských subjektů** (N+N spol. s r.o. – přeprava dřeva a výroba palet, Hotel a restaurace Čertovina, penzion Bella). **Oldřetice** představují v tomto smyslu asi nejvíce problematickou část Rané. Je zde jeden větší autoservis patřící do autorizované sítě autoopraven Štangel, další podnikatelské subjekty zde nejsou (samozřejmě kromě malých živnostníků).

¹³ Tradice pily zasahuje až do 19. stol. (viz Ottův slovník naučný)

Obr. č. 3: Soukromý podnik na zpracování dřeva (bývalá pila) (Otradov)

4. Míra **náboženskosti** v Otradově je v kontextu české tradiční religiozity hodně vysoká, ale její praktikování na území Otradova je jen velmi slabé. A to přestože se v obci nachází starobylý katolický **kostel sv. Bartoloměje** s hřbitovem.¹⁴ Otradov patří pod farnost Krouna do Královéhradecké diecéze a v současnosti se v něm koná každých čtrnáct dní v neděli mše. Účast na bohoslužbách je nízká i přes to, že podíl věřících katolíků byl v roce 2001 v rámci Otradova přibližně třetinový (35 % obyvatel)¹⁵. Je tu patrné, že chybějící farář, usazený přímo v místě, problematizuje činnost církve jako takové a rovněž i život v obci je tím ochuzen. Druhou početně nejvýznamnější náboženskou skupinou jsou lidé, kteří se ve stejném roce přihlásili k českobratrské církvi evangelické (25 % obyvatel). V Otradově tato skupina nemá modlitebnu, ale je zde **evangelický hřbitov**. Věřící docházejí do Krouny, kde je evangelický sbor. I v tomto náboženském slova smyslu se tedy některým občanům Otradova snadněji participuje na dění v Krouně.

V Rané jsou dvě **církevní zařízení** – zejména katolický kostel, evangelická modlitebna v současnosti nikoliv – funguje sice intenzivnějším způsobem než otradovský kostel, ale pro něj je charakteristické zase to, že jeho návštěvníky jsou více lidé z nejbližšího okolí, než samotní obyvatelé Rané. Obec se snaží stejně přispívat na kostel sv. Jakuba i evangelickou modlitebnu. Kostel sv. Jakuba patří k poměrně aktivní skutečské farnosti, kterou vede mladý farář, a bohoslužby se zde odehrávají třikrát týdně (ve středu a v pátek navečer a v neděli v ráno).¹⁶ Modlitebna patří sboru Českobratrské církve evangelické, který spadá pod poličský seniorát. Zdejší sbor je však dlouhodobě neobsazen kazatelem. Jsou zde také dva **hřbitovy** patřící k oběma zde působícím církvím.

¹⁴ Původní dřevěná stavba kostela z 14. stol. shořela a byla přestavěna dělníky z dolu do dnešní podoby.

¹⁵ Sčítání lidí, domů a bytů 2001

¹⁶ Ke kostelu patří památkově chráněná fara, která je ve vlastnictví církve a je pronajmutá jako prostor k bydlení.

Obr. č. 4: Kostel svatého Bartoloměje (Otradov)

Obr. č. 5: Kostel sv. Jakuba (Raná)

Nezaměstnanost je prvním důležitým rozdílem mezi Otradovem a Ranou. V Otradově je dlouhodobě vyšší nezaměstnanost v porovnání s celostátním průměrem, i s bývalým okresem Chrudim a rovněž v komparaci s Ranou. Nejhorší situace v posledních 7 letech nastala v roce 2004 (k 31. 12.), kdy byla míra nezaměstnanosti vyšší než 14 %, od té doby se situace poměrně výrazně zlepšila (k 31. 12. 2005 byla 7,7 % - je zajímavé, že v tomto okamžiku byla nezaměstnanost v Rané o půl procenta vyšší). V kontextu s dalšími dostupnými údaji představuje rok 2004 určitý výkyv, jinak se míra nezaměstnanosti pohybuje mezi 8 a 9 %. Přes postupné zlepšování v oblasti zaměstnanosti je najít dobrou práci – především dobře placenou - v tomto regionu složité nejen v malých obcích, ale i ve městech jako jsou Hlinsko nebo Skuteč. Mzdy se většinou pohybují jen málo nad zákonným minimem. Obyvatelé v souvislosti s prací vyjadřují nejistotu a tak jsou problematické především subjektivní pocity lidí z jejich zaměstnání, které jsou v tomto regionu do značné míry negativní (pocit jistoty, možnost finančně zabezpečit rodinu,..). Naprostá většina obyvatel do práce vyjíždí mimo obec, a to především směrem na

Hlinsko v Čechách, kde je jedna z mála možností najít práci. Případně stěhování za práci si lidé dokážou představit především v rámci regionu, do vzdálenějších oblastí České republiky případně do zahraničí by se jim nechtělo vzhledem k tomu, co všechno je drží doma (rodina, dům,...).

Za druhou důležitou odlišnost, která může vést k tomu, že jinak dvě velmi podobné obce mohou být považovány jedna za periferní a druhá neperiferní, je v tomto konkrétním případě **škola**. V kontextu obou sledovaných obcí ji dokonce považují za tu skutečně nejdůležitější. A to přestože takové vzdělávací zařízení se nepochybně může jevit jako svého druhu součást občanské vybavenosti, je zároveň evidentní, že existence respektive neexistence školy v obci může mít důležité následky, které mohou významným způsobem změnit život celé obce. V Otradově byla první jednotřídka založena již v roce 1786 a v roce 1936 byla místní dvoutrídka naplněna 88 dětmi. Pro srovnání v období normalizace měla kolem 30 žáků. Škola v Otradově fungovala až do roku 1974 (to už obec patřila pod Krounou), kdy byla změněna na mateřskou školu, která byla v provozu do roku 1997 a poté byla znovuotevřena v roce 2000 – její rekonstrukce zahrnovala i odstranění radonu, ale za několik let poté byla opět uzavřena pro malý počet dětí. A i v tomto případě lze hovořit o příliš silné konkurenci ze strany Krouny, která je jen minimálně vzdálená, a jako větší sídelní jednotka disponuje většími možnostmi i v oblasti vzdělávání a výchovy dětí. Zatímco Otradov již v 70. letech přišel vysloveně administrativním

Obr. č. 6: Škola na Rané

způsobem o základní školu a v novém tisíciletí nakonec neudržel ani provoz mateřské školy, pak Raná se velmi stará o to, aby zde **základní škola**, původně založená ve stejném časovém období jako v Otradově a disponující tudíž srovnatelnou tradicí, zůstala zachována. Zatím se to daří zejména díky smlouvě s navazujícím Vojtěchovem, že prvňáčci budou chodit do školy právě do Rané. Je rovněž spádovou školou pro Oldřetice, jejichž obyvatelé ale upřednostňují Skuteč. V loňském roce nastoupilo do školy 6 prvňáčků (což je povinné minimum), celkem je tu 25 žáků od 1. do 5. třídy. Škola tu má velkou tradici, a je patrné, že Raná do ní investuje poměrně hodně prostředků. Především má nové venkovní víceúčelové hřiště, je vybavena počítači s připojením na internet. Snaží se také o budování určité prestiže, pořádá různé akce pro rodiče a přátele školy – besídky, vystoupení. S dětmi se jezdí na výlety, do bazénu, knihovny. A přestože komunikace s rodiči není vždy snadná, v tuto chvíli stojí i takové komplikace za to, aby se o existenci školy dále usilovalo, v tomto procesu bezesporu hraje roli především

osoba ředitelky školy, která musí pracovat v součinnosti se starostkou. Škola tak vyvíjí činnost nejen přímo související s její vzdělávací úlohou, ale rovněž je velmi úzce propojena s životem obce.¹⁷

Další odlišností, která ale je ve svých důsledcích spíše problematická je také to, že ve všech třech částech Rané existuje budova, která byla dříve nebo je i v současnosti, používána jako **kulturní dům**. Na jednu stranu je to majetek, na stranu druhou je nutné se o něj nějak starat a dávat mu určitý smysl, což se v případě Rané ne vždy daří. V Medkových Kopcích tento kulturní dům zahrnuje sál, kde se v zimní sezóně konají plesy. V Oldřeticích není příliš využíván a v samotné Rané byl dlouho mimo provoz (asi 15 let), protože jen půlka budovy byla obecní. Dříve se v tomto domě promítala filmová představení. Teprve v roce 2005 se obci podařilo druhou část objektu odkoupit. V současné době je potřeba ho rekonstruovat. Paní starostka nejprve měla v úmyslu z tohoto domu vybudovat pečovatelský dům pro seniory, ale zastupitelstvo tento záměr nepodpořilo, protože v okolí je podobných zařízení docela hodně a nejsou zcela zaplněna. Přemýšlela také o ubytovně pro turisty, která by byla využitelná v rámci mikroregionu Hlinecko. V každém případě kulturní domy mohou být dalším potenciálním zdrojem rozvoje či aktivit spojených se životem v obci.

5. Občanská vybavenost, služby

V Otradově během deseti let po nově získané samostatnosti (od roku 1996 do roku 2006) došlo k vypracování územního plánu a byly uskutečněny dvě základní akce, které vedly k určitému zkvalitnění občanské vybavenosti – vybudování **veřejného osvětlení** (2005) a **plynofikace** (2001). Plynofikace se provedla s pomocí státních dotací, ale v současné době je díky zvyšujícím se cenám plynu, patrný návrat v pevným palivům – plyn se využívá spíše zjara nebo na podzim na přitápění, v zimě, kdy jsou velké mrazy, se topí hlavně dřevem nebo uhlím. Obyvatelé jsou v celku spokojeni s tím, že je zde nově vybudované osvětlení, plynofikace obce je ale vnímána ambivalentně, což je z hlediska lidí pochopitelné. Plyn byl před několika lety prezentován jako levné a ekologické palivo se snadnou obsluhou, ale současnost je odlišná, a to především kvůli stoupající ceně plynu. O několik let dříve byl plyn zaveden také v Rané (stejně jako v dalších obcích celého regionu), a zde obec nakonec přistoupila k velmi výrazné finanční pobídce pro obyvatele, kteří si nechají vybudovat přípojku. Příspěvek 10 000 Kč každé domácnosti, pomohl odvrátit nebezpečí, že bude nutné vracet dotace. Postih za nesplnění podmínek dotace by byl mnohem vyšší než náklady vyplývající s této finanční pobídky. Je otázkou zdali podobnou strategii museli použít také v Otradově, starosta se však o ní nezmínil.

¹⁷ Symbolicky to potvrzuje i ta skutečnost, že ve škole sídlí také obecní úřad. (pozn. aut.)

Obr. č. 7: Budova obecního úřadu a hasičské zbrojnice (Otradov)

Několik otradovských respondentů si stěžovalo na **místní komunikace** a jejich nekvalitní povrch. Složitá situace s nimi je dána především velkou komplikovaností cest (domy většinou nejsou v klasických ulicích, ale spíše nahodile a tak, že mnoho z nich má vlastní přístupovou cestu) Respondenti se zmiňovali o tom, že by přivítali zbudování **vodovodu**, protože ve velkých letních suchách se občas stane, že jejich vlastní studně jsou prázdné nebo jsou nuceni šetřit vodou. Zároveň však vědí, že je to komplikovaná a nákladná stavba, a že v nejbližší době nebude vybudována.

Po osamostatnění Otradova byla rovněž opravena **budova obecního úřadu**¹⁸, kde je i hasičská zbrojnice. V budově se kromě kanceláře starosty a místnosti pro zasedání zastupitelstva nachází hasičská zbrojnice a formálně zde také funguje lidová knihovna. Má sice formálně vypsanou otevírací dobu (jednou týdně 2 hodiny), ale vzhledem k tomu, že nikdo nechce dělat knihovníka, je uzavřená a ani občané o ní nic nevědí. I v tomto případě zůstává možnost ztraktivnění života v obci nenaplněná.

V obou obcích se nachází **prodejny COOP - Jednota**, která je v malých obcích chrudimského regionu velmi často jediným jejich provozovatelem. V Otradově leží přibližně ve středu obce, hned vedle obecního úřadu. Jde o tradiční typovou (nicméně nepředimenzovanou) stavbu ze 70. let. Její otevírací doba je omezená – třikrát týdně dopoledne (7:30 až 11:30) i odpoledne (14:00 až 17:00), v pondělí, čtvrtek a v sobotu jen dopoledne. Nabízí základní sortiment potravinářského i drogistického zboží. Respondenti používají prodejnu COOP-Jednota především jako místo pro malý běžný nákup (pečivo, mléko atd.) a to hlavně kvůli vysokým cenám. Jedna respondentka dodala, že před několika lety tu měla prodejna konkurenci v soukromnici, ale její obchod už zde není. Velké nákupy obyvatelé většinou dělají v Hlinsku (kde v době výzkumu byly v provozu dvě velké diskontní prodejny – PLUS a PENNY).

V samotné Rané existuje rovněž **prodejna Jednota**, tudíž její cenová politika a otevírací doba je obdobná jako v Otradově. Podle slov starostky je zřejmé, že by občané i ona sama uvítala konkurenci, ale vzhledem k předpokládaným malým ziskům této prodejny, se nikdo do této podnikatelské aktivity nenechal zlákat. Také v Oldřeticích není prodejna, zde je důvod malé

¹⁸ Sídlo obecního úřadu v Rané je v druhém patře budovy základní školy a úředními hodinami je pondělí mezi 17:00 až 19:00.

ziskovosti ještě větší. Obec se chvíli snažila zajišťovat pojízdnou prodejnu, ale ta se zdejšími občanům zdála poměrně drahá, takže v tuto chvíli už nikoho pro zásobování obce nehledají, lidé jezdí spíše do Skutče nebo do Mrákotína¹⁹. Na Medkových kopcích je soukromý obchod, jehož existence je dána především lepším umístěním na hlavní silnici (tah Hlinsko – Polička) a blízkost Hlinska jako taková.

V obou obcích (a nejen v nich) představuje místní **hostinec**, důležité místo pro vzájemnou komunikaci obyvatel. Hostinec v Otradově otevírá kolem 17 hodiny ve všední dny – v pondělí bývá zavřeno. Stojí v blízkosti požární nádrže (zároveň neoficiálního koupaliště) a byl postaven svépomocí, ve spolupráci s občany v roce 1968 (dokončen v srpnu)²⁰. Má výčep a oddělený velký sál, kde se občasně konají zábavy a plesy a také prodejní akce a sdružení myslivců (které zastřešuje myslivce z několika sousedních obcí) zde pořádá akce po honech. V hostinci se nevaří, jeho základním sortimentem jsou nápoje a především (v podstatě místní) pivo z nejbližšího pivovaru v Hlinsku v Čechách značky Rychtář. V současné době je zde místní hostinský.

V Rané stojí hostinec hned vedle prodejny, která je situována přibližně ve středu obce vedle průjezdové komunikace. Jeho budova patří obci, která ho pronajímá. I tady se pije hlinecké pivo.

Obr. č. 8: Hostinec a požární nádrž - koupaliště (Otradov)

Kromě hostinců představuje **hřiště**, především v teplejší polovině roku místo, kde se příležitostně konají nejrůznější akce. Bývají to především zábavy nebo různá jiná společenská setkání případně sportovní akce. Zdá se, že v Otradově je hřiště nejdůležitějším místem, kde se mohou lidé (ovšem ne výhradně z Otradova) setkávat. Je majetkem místního hasičského sdružení, které má dlouholetou tradici (v roce 2006 bylo 120. výročí jeho vzniku), a v létě se zde konají letní zábavy, kde vystupují hlavně místní rockové kapely, účast od 30 do 200 lidí z celého okolí), také tradiční hasičské soutěže a rovněž trénink hasičů, kteří v Otradově mají družstvo.

¹⁹ Mrákotín je sousední ves, kde jsou dvě soukromé prodejny.

²⁰ Na stavbu hostince přispělo také filmové studio Barrandov, protože děti jeho zaměstnanců sem jezdili na letní tábory.

Obr. č. 9: Hasičské hřiště (Otradov)

Obr. č. 10: Kulturně-sportovní centrum (Raná)

V Rané je situace trochu jiná, protože bývalé (klasické fotbalové) hřiště dostal v restitucích navráceno původní majitel, který už neměl zájem na tom, aby fungovalo dál. V roce 2006 byl na popud obecního úřadu nově vybudován **sportovně-kulturní areál**, kde se konají zábavy a také se zde uskutečnilo loňské velké setkání rodáků u příležitosti svěcení znaku a praporu obce.

Do obou obcí, které leží mimo hlavní a v případě Otradova i „regionální“ silnice zajíždí několikrát denně **autobusy** společnosti CONNEX Východní Čechy. Autobusy vcelku dostatečně zajišťují především dopravu žáků a studentů do škol. Doprava zaměstnaných z a do Otradova představuje poněkud větší problém. Pokud je spoj do místa zaměstnání, jen těžko lze najít vhodné spojení z místa, kde lidé pracují (většinou jde o Hlinsko v Čechách eventuálně o Skuteč, do Krouny je velmi blízko – lze tam dojít i pěšky nebo na kole) a opačně. Autobusy tedy jedou ráno a odpoledne (celkem 3-4 denně do zmiňovaných měst Hlinsko a Skuteč). O víkendech se jejich počet dále redukuje. Většinou si však respondenti výslovně na dopravní obslužnost ne-

stěžují, i když zejména starší z nich s určitou nostalgií vzpomínají na doby, kdy autobusových spojení bylo mnohem víc. Zdá se nicméně, že respondenti jsou již zvyklí na tuto situaci a řeší ji použitím vlastního automobilu nebo rodinnou výpomocí. V obci tak existuje jen základní dopravní obslužnost, kterou zabezpečuje na základě objednávky obce kraj – na častější spojení nejsou prostředky.

Nejbližším větším projektem Otradova je stavba **větrné elektrárny**, která sice přímo na samotnou obec dopad nemá, ale měla by přinést určité finanční kompenzace (více viz kapitola 5.3.).

Hlavním cílem programu rozvoje obce Otradov je zastavení její stagnace – to znamená, že si tuto stagnaci uvědomují, je otázkou zda toto konstatování není jen formální a také zda je možné tuto stagnaci skutečně zastavit.²¹

V případě Rané je patrná celkově lepší občanská vybavenost. Navíc je zde vybudována základní **kanalizace** na odvádění dešťové vody. Raná má také samostatný **vodovod a vodojem**, a to již od roku 1925, jehož provozovatelem je Raná, což s sebou nese povinnosti udržovat a kontrolovat kvalitu vody. Touto činností je pověřen jeden kvalifikovaný zaměstnanec. I zde je evidentní, že Raná má možnost čerpat z toho, co zde již tradičně bylo, eventuálně to udržovat nebo dokonce rozvíjet. Oldřetice naproti tomu byly před 10 lety napojeny na skupinový vodovod Hlinska v Čechách. Ten však využívá jen malá část obyvatel obce, většina ostatních mají vlastní studnu. Medkovy Kopce jsou rovněž zásobovány ze skupinového vodovodu Hlinsko. Občané mohou využívat také renovované **koupaliště**.

Obec Raná má k dispozici opravenou budovu, která je využívána jako „**malý dům služeb**“, leží přibližně ve středu obce a naproti je autobusová zastávka. Jednou týdně v této budově ordinuje praktický lékař a nárazově je zde i dětská poradna (např. očkování), funguje tu také kadeřnictví (nikoliv každý den, ale podle potřeby zákazníků), byl zde i masér. Nejbližší lékárna je v Hlinsku.

Obec Otradov je až na výjimky **poměrně upravená** (dokonce několik z respondentů zmínilo situaci, kdy turisté procházející Otradovem chválí to, jak vesnička pěkně vypadá a jak je upravená), obyvatelé se o své zahrady starají pečlivě, problémem nicméně jsou místní komunikace vedoucí k jednotlivým částem obce či domům. Přes Krounku, která Otradov podélně rozděluje, vede 6 spojovacích mostků k jednotlivým částem obce – také ty byly v posledních letech opraveny, protože je pravidelné jarní tání poškozovalo. V obci jsou kontejnery na tříděný odpad – nacházejí se nejen v její centrální části u prodejny COOP - Jednota, ale i na krajích Otradova (celkem na 4 místech). U obecního úřadu se nachází telefonní budka, plocha pro avizování akcí v obci a jejím okolí.

Podobnou charakteristiku lze použít i v případě Rané a jejích dalších dvou součástí, je zde několik míst, kde jsou umístěny **kontejnery na tříděný odpad**. Na návsi, kde se kříží silnice, je také nástěnka či vitrína, kde jsou občanům k dispozici více či méně aktuální informace o důležitých rozhodnutích obce, různých akcích, které se odehrávají v okolí (především zábavy, ale i prodejní akce).

Oldřetice trochu doplácí na svou polohu, která se zdá být v porovnání s Ranou a tím spíše Medkovými Kopci, velmi nevýhodná. V této lokalitě působí také hasiči, kteří mají v budově kulturního domu jakýsi neoficiální výčep. Ale i tato část není vizuálně nijak zanedbaná (veřejné osvětlení, opravená kaplička, kontejnery na tříděný odpad).

Medkovy Kopce jednoznačně geograficky i infrastrukturou náleží k Hlinsku v Čechách, všechny společenské aktivity, kromě vyhlášených plesů v kulturním domě, se odehrávají na území blízkého města.

²¹ Mikroregion Hlinecko, SURPMO 1999 (tento materiál byl vypracován v souvislosti se vznikem mikroregionu Hlinecko, jehož je Otradov také členem).

Raná a Medkovy Kopce se jednoznačně směřují na Hlinsko v Čechách. Ve vztahu k Rané je to pověřená obec a zároveň místo, kde se odehrávají větší nákupy, významnější kulturní akce a v neposlední řadě přináší také možnost vyššího vzdělání a zaměstnání. Výjimku opět představují Oldřetice, jejichž obyvatelé se tradičně více orientují na Skuteč.

6. Společenský versus rodinný život

V Otradově je zcela obvyklé **dvou až tří generační soužití v rámci rodiny**, v souvislosti se sňatky dospělých dětí dochází k určitým změnám. Mladí buď zůstávají, pokud je v domě místo, a nebo se podle možností odstěhují jinam (domky po prarodičích jednoho nebo druhého), většinou jde o stěhování v rámci poměrně blízkého okolí – tedy do okolních vesnic (tak do 20 km, ale spíše blíže). Existují také případy návratů starších občanů. Práce nebo sňatky je zavedly i na několik desítek let mimo Otradov, ale zdravotní stav nebo navrácení majetků či jiné okolnosti je přitáhly zpátky. Pro Otradov je také typický jev, že zde žije širší rodina v několika domech v různých částech obce. A právě její členové si mezi sebou pomáhají.

Možnosti seznámení pro mladé nebo svobodné spočívají především na zábavách, plesech, které se ve zdejším kraji konají v podstatě každý víkend, a to i na několika místech. Přímo v Otradově jde o letní zábavy, ale mládež navštěvuje i zábavy mimo obec. Na plesy či zábavy podle slov obyvatel chodí nejen lidé z vesnice, ale i z okolí, někteří starší respondenti se už těchto tradičních akcí neúčastní a na svůj společenský život rezignovali (např. „na plesy už nechodíme, to už není pro nás“) a soustřeďují se na své blízké okolí a péči o manžela/ku, zahradu, dům a rodinu.

Určitým vzorem z relativně nedávné historie, který dotázaní občané zmiňovali v souvislosti s životem v obci, byl pan řídící Hába, který v 60. letech organizoval aktivity v obci (každou neděli promítání v jakémsi kině, různé výlety, knihovna, stavba hřiště atd.). Tato osoba je vnímána jako určitý vzor, je odkazem na lepší minulost obce.

Svátky v Otradově mají ve způsobu slavení spíše rodinný charakter. Neodehrávají se v komunitě, ale uvnitř rodiny. Velikonoční tradice spojené s pomlázkou udržují v tuto dobu už jen nejmladší chlapani, starší muži už se obchůzky neúčastní, i když dříve to tu bylo zvykem. Májka se nestaví – poslední byla podle místních postavena před přibližně 10 lety. Svatby příliš často neprobíhají, ale pokud jsou, lidé z vesnice dostávají svatební koláčky. Sousedé se jdou podívat na nevěstu. Vítání občánků se dělá jen v Krouně. Do Otradova už také na pouť nejezdí komedianti s houpačkami a kolotoči. Společenský život je zde tedy dost omezený, a pokud nějaký je, odehrává se na půdě místního hostince nebo hasičského hřiště.

V rámci Otradova existuje jediný spolek a to **Sbor dobrovolných hasičů**, který má dlouhou a lze říci i slavnou tradici. Právě „hasiči“ každoročně pořádají soutěže. Dříve existovalo i ženské družstvo a někteří z respondentů vzpomínají, že někdy v 70. letech ženské družstvo obsadilo druhé místo na světovém mistrovství, ale v současnosti je zde jen družstvo dospělých mužů. Hasičský sbor pořádá rovněž dětský den a jeden ples v místní hospodě, organizují pálení čarodějnic a v létě zábavy na hřišti, které do značné míry zajišťují finanční nezávislost sdružení. Žádná jiná organizace, spolek zde v současnosti nepůsobí a také hasiči, podle slov respondentů, ve svých aktivitách upadají.

Stejně tak i v Rané je v současnosti veškeré spolkové dění soustředěno především na **hasiče**. Nepříznivá věková struktura členů tohoto sdružení se nyní poněkud zlepšuje, mezi členy patří i ženy (celkem kolem 40 lidí), ale jejich akce (soutěže) nejsou tak viditelné jako v Otradově. Na Rané donedávna působila i **Tělovýchovná jednota**, ale ta se rozpadla kvůli sporům o hřiště, jehož majiteli byli soukromí vlastníci a dohoda s nimi se nepodařila. Hřiště je v současnosti

zarostlé, nepoužívané majiteli ani TJ. Jeho funkci částečně nahrazuje již zmíněný nový sportovní-kulturní areál, který se nachází za školou a poblíž bývalého hřiště. Funguje zde také soukromá **střelnice**, dříve ve vlastnictví Ústředního auto-moto klubu (ÚAMK). I dnes je využívána především sportovními střelci a myslivci. Ranší myslivci nicméně nemají vlastní myslivecké sdružení, ale patří do „Mokré leče“²², jejíž honitbu spravují myslivci z Rané, Vojtěchova a Pokříkova.

Ani v Rané se nekoná mnoho oficiálních společenských akcí. Obec již vzhledem k malému počtu nově narozených dětí neorganizuje vítání občánků, naopak se dodržuje tradice malých dárek starším občanům, kteří oslavili kulaté narozeniny. Obec ve spolupráci se školou organizuje také mikulášskou nadílku pro děti a další besídky. Do Rané – konkrétně na její dolní náves za kostelem sv. Jakuba - dojíždějí o pouti komedianti, ostatní svátky se konají podle toho, jak a kdo se s kým domluví (např. Velikonoce), tradice masopustních maškar zde není udržována. V kotelně školy je rovněž jakási klubovna pro mládež, kde je pingpongový stůl, a kde se také občas konají „mejdany“. Největší **obecní událostí** loňského roku (kdy byl prováděn výzkum) bylo setkání rodáků u příležitosti svěcení znaku a praporu obce. Šlo tedy o výjimečnou akci, která se dlouho nemusí opakovat. Akce se uskutečnila 29. července 2006 v novém sportovní-spoločenském areálu za školou a zúčastnilo se jí až kolem 500 lidí z celé České republiky. Podoba nového znaku a praporu se váže k historii, k možným výkladům jak vznikl název Rané a současné podobě obce skládající se ze tří částí. K nahlédnutí byly školní kroniky. Podle slov starostky se akce setkala s velmi dobrým přijetím. A při této příležitosti byla vydána brožurka o historii Rané, která byla také návštěvníkům akce prodávána. (více kapitola Sebepezence)

7. Participace na životě v obci

7.1. Výsledky voleb a volební účast, účast na schůzích zastupitelstva

7.1.1. Místní volby

Místní volby asi nejlépe odrážejí společenskou situaci, která v obci je: naznačují ochotu občanů kandidovat i volit, a také ochotu ke změnám nebo k udržování dané situace, mohou být signálem vnitřních problémů obce nebo vzájemných osobních antipatií, částečně také dokreslují aktivitu celostátních politických stran na místní úrovni. Většinu z těchto jmenovaných aspektů místních voleb lze ilustrovat na sledovaných obcích.

Poslední volby (v době výzkumu, mezitím na podzim roku 2006 proběhly další obecní volby) do místního zastupitelstva v Otradově se konaly v roce 2003. Konaly se tedy mimo řádný termín. Byly sestaveny tři kandidátní listiny (*ODS*, *Sdružení nezávislých kandidátů a Sdružení nezávislých kandidátů – volba pro změnu a prosperitu Otradova*). Volební výsledky jsou v tabulce č.3. Současné zastupitelstvo má přesně 7 členů (6 mužů a jedna žena) a skládá se ze dvou subjektů a to ze *Sdružení nezávislých kandidátů* a *Sdružení nezávislých kandidátů – volba pro změnu a prosperitu Otradova*. Během tohoto období odstoupil ze zastupitelstva 1 zvolený a na jeho místo nastoupil náhradník a to za *SNK- volba pro změnu a prosperitu Otradova*. Zastupitel, který rezignoval, byl zmíněný občany jako určitý rebel a zdroj problémů, který vyvolává neustále konflikty. Podle jeho vlastních slov, už se nemohl dívat na nečinnost starosty, která se týká mimo jiné i jeho nároků na pozemky, na nichž v současnosti stojí chatová osada.

²² Mokrá leč je název blízké prameniště louky.

Už poslední řádné volby, které se konaly v roce 2002 naznačují určité problémy, voliči totiž v podstatě nemohli vybírat, protože byla sestavena jediná kandidátní listina a to nezávislých za ČSSD o 7 kandidátech (3 ženy a 4 muži).

Starosta, který byl mým respondentem, je ve funkci od znovunabytí samostatnosti Otradova v roce 1996. To, že ochota občanů podílet se na spravování obce bylo patrné i v loňských volbách, kdy se podařilo sestavit jedinou kandidátní listinu a starosta opět kandidoval. Stěžuje si na přístup mladších obyvatel, kteří se do komunální politiky nehrnou a svou účast neustále odkládají („až příští období“).

Tabulka č. 3: Mimořádné obecní volby, Otradov, březen 2003, volební účast: 89 %

	Podíl hlasů (v %)	Počet mandátů
Občanská demokratická strana	3,82	0
Sdruž. nezáv. kandidátů	59,80	4
Volba pro změnu a prosperitu Otradova	36,36	3

(Zdroj: www.volby.cz)

Nicméně, i když lze dovozovat některé problémy spojené s politickým zastupováním, rozdělením moci, tak tato skutečnost sama o sobě nevyvolala větší aktivitu širšího spektra občanů Otradova. Na schůze zastupitelstva chodí, podle slov starosty, převážně titíž lidé a jejich počet je nízký (kolem 5) a větší zájem o diskusi vyvolala snad jen plynofikace. Během posledních 10 let samostatnosti se zde neuskutečnilo žádné místní referendum.

V Rané se volby do místního zastupitelstva konaly v řádném termínu v roce 2002. Při těchto volbách si mohli občané vybírat ze čtyř kandidátních listin (*KDU-ČSL*, *Sdružení nezávislých kandidátů*, *KSČM* a *Viktor Dalecký*). Výsledky do devítičlenného zastupitelstva (včetně jednoho zastupitele z Oldřetic) jsou prezentovány v tabulce č. 4. V těchto volbách byla velmi vysoká účast voličů a to přes 85 %. Složení zastupitelstva je toto: 4 zastupitelé za *KDU-ČSL* a *SNK* a 1 za *KSČM*. Z devíti byly zvoleny tři zastupitelky (ženy) a z nich vzešla také starostka (za *KDU-ČSL*), která je na tomto místě už 4. volební období a v letošních volbách znovu kandiduje, i když už si myslela, že kandidovat nebude.

Pro loňské komunální volby (rok 2006) kandidátku tradičně složila *KDU-ČSL* a dvě sdružení místních nezávislých.

Starostka je od roku 2005 pověřenou a tudíž tuto funkci vykonává na náklady obce. I v Rané větší zájem obyvatel o účast na veřejném jednání zastupitelů vyvolala pouze plynofikace.

Když porovnáme Otradov s Ranou, je patrné, že na Rané je silná a stabilní podpora kandidátů *KDU-ČSL* (jde o tradiční postoj ranských občanů, a na kandidátce také figuruje starostka) a případné spory se řeší jinak než novými volbami.

Tabulka č. 4: Výsledky obecních voleb v roce 2002, Raná, volební účast: 85 %

	Podíl hlasů (v %)	Počet mandátů
Křesť. demokr. unie-Čs. str. lid.	38,20	4
Sdružení nezávislých kandidátů	46,31	4
Komunistická str. Čech a Moravy	23,41	1
Viktor Dalecký	45,62	0

(Zdroj: www.volby.cz)

7.1.2. Parlamentní volby

Výsledky posledních tří parlamentních voleb v Otradově ilustrují několik základních skutečností. Volební účast obyvatel se snížila na dvě třetiny oprávněných voličů (do jisté míry tato situace kopíruje situaci v celé České republice). Ve všech třech volbách zvítězila ČSSD, ostatní strany, které se dostaly do dolní sněmovny, se v podstatě nemění (jde o *ODS*, *KSČM*, *KDU-ČSL* a *US* – s výjimkou posledních voleb). Jedině *Strana zelených* v roce 2006 nepřesáhla 5 % jako v celostátním „průměru“. Výsledky odkazují na určitou konzervativnost spíše směrem k levicovějšímu (sociálnějším) vnímání.

Tabulka č. 5: Otradov - výsledky volebního okrsku: parlamentní volby 1998 až 2006

	1998		2002		2006	
	hlasů	%	hlasů	%	hlasů	%
Česká strana sociálně demokratická	72	35,64	61	36,53	75	45,18
Občanská demokratická strana	44	21,78	32	19,16	48	28,91
Komunistická strana Čech a Moravy	21	10,40	31	18,6	20	12,04
KDÚ - ČSL (v roce 2002 + US-DEU)	20	9,90	31	18,56	14	8,43
Unie svobody	22	10,89				
Sdruž.pro rep.-Republ. str. Čsl. (Republikáni M. Sládka)	9	4,46	2	1,20	0	0
Ostatní	14	6,94	7	4,20	9	5,40
Počet voličů a účast ve volbách	202	81,2	164	65,9	166	66,4

(Zdroj: www.volby.cz)

Tabulka č. 6: Raná - výsledky volebního okrsku: parlamentní volby 1998 až 2006

Strana	1998		2002		2006	
	hlasů	%	hlasů	%	Hlasů	%
Občanská demokratická strana	39	15,79	29	14,15	56	25,45
KDÚ – ČSL (2002 + US-DEU)	60	24,29	57	27,80	54	24,54
Česká strana sociálně demokratická	69	27,94	46	22,44	49	22,27
Komunistická strana Čech a Moravy	33	13,36	45	21,95	37	16,81
Strana zelených	1	0,40	4	1,95	11	5,00
Sdruž.pro rep.-Republ.str.Čsl. (Republikáni M. Sládka)	23	9,31	5	2,44		
Ostatní	22	8,90	19	9,27	13	5,87
Počet voličů a účast ve volbách	247	85 %	205	74 %	220	81 %

(Zdroj: www.volby.cz)

Výsledky parlamentních voleb na Rané jen odrážejí místní situaci, konkrétně silnou pozici *Křesťansko-demokratické unie-Československé strany lidové*. Ve třech posledních parlamentních volbách získala vždy kolem jedné čtvrtiny hlasů a ve dvou případech zvítězila. Naopak jakoby ubývá voličů *KSČM* a přibýlo těch, kteří volili *ODS*. Vzestup *Strany zelených* kopíruje její celostátní úspěch. *ČSSD* má poměrně věrnou, ale zároveň neměnnou část voličů. Zároveň je zřejmé, že podíl voličů je poměrně stabilní a pohybuje se vždy kolem $\frac{3}{4}$. Po roce 1998 tedy nedošlo k ochladnutí zájmu obyvatel Rané o „celostátní“ věci veřejné.

7.2. Zapojení obce do rozvojových programů, granty, dotace, projekty

Rozpočet obou obcí se každoročně pohybuje kolem 2 milionů korun a jejich konzervativnost dokládá i to, že každoročně končí ve vyrovnaném stavu.

Pro další dokreslení finančních možností obou obcí je v následující tabulce uvedena daňová výtěžnost v daném regionu pro rok 2005. Z ní vyplývá, že Raná má sice jen o čtvrtinu více

obyvatel, ale má téměř dvakrát více zaměstnanců a rovněž téměř dvojnásobný podíl daňového výnosu (tabulka č. 7).

Tabulka č. 7: Porovnání daňové výtěžnosti vybraných obcí regionu (2005)

obec	kód základní územní jednotky	Počet obyvatel k 1.1.2006	Koeficient velikostní kategorie obce	Procentní podíl obce na výnosu daní	Počet zaměstnanců k 1.12.2005	Procentní podíl obce na výnosu daní
Pardubice	555134	88260	0,8487	0,736574	50655	1,211568
Chrudim	571164	23385	0,7102	0,163311	12066	0,288595
Svitavy	577731	17248	0,7016	0,118994	8983	0,214856
Hlinsko	571393	10295	0,7016	0,071026	5188	0,124087
Polička	578576	9029	0,615	0,054603	4743	0,113443
Skuteč	572241	5304	0,615	0,032076	1754	0,041952
Krouna	571661	1361	0,5881	0,007871	278	0,006649
Předhradí	572101	475	0,5881	0,002747	86	0,002057
Vojtěchov	572501	421	0,5881	0,002435	23	0,00055
Raná	572152	361	0,5881	0,002088	100	0,002392
Otradov	554952	287	0,563	0,001589	58	0,001387
Kladno	571580	242	0,563	0,00134	126	0,003014

(Zdroj: <http://www.krouna.cz/index.asp?switch=souc&typ=6&id=1353>)

Otradov i Raná patří spolu s dalšími 28 obcemi do sdružení **mikroregion Hlinecko**. Členské obce patří do jižní části bývalého chrudimského okresu. Zdejší kraj se vyznačuje dobrými podmínkami k rekreaci (především z hlediska přírodního uspořádání, služby se výrazně koncentrují především na samotné Hlinsko – což je bezpochyby pro menší obce poměrně nevýhodné). Starostou zmíněným největším projektem mikroregionu je vznik podniku ve společném vlastnictví a to Technických služeb, který umožňuje kontrolu nad cenovou politikou týkající se odpadů a hospodaření s odpadem jako takovým. Peníze na tento projekt získal mikroregion z PHARE. Viditelnými klady společného postupu je již výše zmíněné vybavení obce kontejneru na tříděný odpad. Starostka Rané si v této souvislosti aktivity sdružení obcí chválí a domnívá se, že jedině takto seskupené mají obce šance dosáhnout na dotace z Evropské unie. A s tímto názorem naprosto souhlasí i starosta Otradova a dodává, že ve sdružení s dalšími je to možné jak administrativně tak z hlediska evropských kritérií. Kromě tohoto velkého projektu jsou výsledkem společné práce také cyklistické stezky (Otradovem prochází značená turistická červená – Svatka-Luže) a cyklistická trasa vedoucí po zdejších relativně málo vytížených silnicích), mapy mikroregionu, a jiné propagační materiály

Obě obce pravidelně získávají (víceméně jsou jisté, pokud je připraven odpovídající projekt) dotace (1 až 2) z Pardubického kraje ve výši kolem 100 000 Kč na menší projekty a to z Fondu programu obnovy venkova. Ty se týkají především úprav obce a samotnému rozvoji úplně nepřispívají.

V tuto chvíli se Otradov chystá realizovat projekt výstavby **větrné elektrárny**. S nabídkou na tuto akci se starosta setkal již podruhé během svých funkčních období. V současnosti jde o nabídku firmy ELDACO. Konkrétní lokalita v blízkosti obce (asi 600 metrů od zástavby) se na základě předběžných hodnocení zdá být vhodnou k výstavbě takové elektrárny. Zastupitelstvo nabídku firmy schválilo a starosta se nedomnívá, že je k tomuto tématu nezbytné uspořádat referendum. Přestože mnoho obyvatel toto referendum automaticky předpokládá. Firma nabíd-

la bezplatný zájezd pro obyvatele obce do Rakouska na farmu větrných elektráren, nabídka byla vyvěšena na úřední desce, ale z obce jel jen starosta. U obyvatel se tato aktivita setkává spíše s nedůvěrou a neznalostí, případně přímo s aktivním nesouhlasem (jeden z obyvatel má snad dokonce v úmyslu vytvořit občanské sdružení proti stavbě – jde o místního „rebela-restituenta“, dříve pracoval také v zastupitelstvu).

Projekt místního **vodovodu a kanalizace** (případně čističky odpadních vod) naráží v současné době především na omezené finanční možnosti Otradova. Na vodovod je uděláno 15 vrtů, ale jeho stavba by přišla asi na 6,5 milionu korun (+14 milionů kanalizace). Schůdnější cestu starosta vidí právě ve sdružení obci mikroregionu Hlinecka.

Starostka Rané zmínila projekt, který obec připravuje a měl by podpořit především zemědělské podnikání na obecních pozemcích. Snaží se také získat peníze na úpravu zeleně v obci. Samostatně zatím Raná nechystá žádný větší projekt. Starostka však má plány s bývalým kulturním domem na Rané (viz kapitola 4 Otradov a Raná - podobnosti a rozdíly).

7.3. Komunita, identita

V periferní obci Otradov stále alespoň částečně funguje tradiční sociální kontrola – lidé vzájemně vědí, jak kdo se obléká, chová, kam jezdí, atd... Komunikačními centry jsou v tomto smyslu pravděpodobně dvě místa – hostinec (spíše, ale nikoliv výlučně) pro muže a obchod (spíše pro ženy). V těchto místech se lidé setkávají poněkud intenzivněji a vzájemně si sdělují novinky ze života obyvatel obce. Nicméně podle slov některých obyvatel se zdá, že trend směřuje spíše k tomu, že každý si snaží všimnout jen svého, své rodiny a sousedské vztahy či vztahy na úrovni obce se nezdají být tak hluboké a silné. Je tedy patrné, že zde přes vzájemnou fyzickou či lépe prostorovou blízkost, existuje také poměrně velká uzavřenost. A to zejména ve srovnání s tím, jak to bylo dříve: např. dříve si lidé od sebe vzájemně půjčovali různé kuchyňské suroviny, vztahy s místními řemeslníky jsou víceméně na „tržní“ úrovni. Ale na druhou stranu jiná respondentka uvedla, že k její mamince, která je zdravotní sestra, přicházejí lidé, když se jim stane nějaký úraz, aby je ošetřila. Výpovědi respondentů jsou v tomto směru poměrně nejednoznačné. Z pohledu nezúčastněného pozorovatele se zdá, že uzavřenost sice existuje, ale nejvíce proti nějakým vnějším a velkým změnám, vnitřní život obce a jejích obyvatel je ustálen na určitých strukturách, které se mění jen pomalu. Takový postoj lze ilustrovat např. na možné stavbě větrné elektrárny, k níž se občané stavějí poměrně nedůvěřivě.

Obyvatelé obce se spíše než s vlastní obcí identifikují s nejbližším okolím, je tu tedy přítomná více identita regionální – přínaležítost ke kraji odkud pocházejí, nejde o jedinou obec či místo. Je zde mnoho obyvatel, kteří se přišli nebo přivdaly z vesnic v okolí a tudíž jsou vázáni na širší prostor. Celkově však obyvatelé tvrdí, že se v obci nežíje špatně a ani jejich očekávání směrem do budoucnosti nejsou příliš velká, jsou v podstatě spokojeni s tím, co mají. Pouze jedna mladá respondentka, která se do Otradova přivdala, není spokojená a dala by přednost místu k bydlení, které by nebylo tak mimo veškeré dění. Otradov nazvala „koncem světa“. Většina ze starších respondentů si také uvědomuje, že obec opouštějí mladí lidé, ale přesně nevědí, co si s tím počnout. Berou to jako danou věc s níž nesouhlasí, ale také s ní nemají sílu moc věcí dělat.

Raná je obec složená ze tří částí a z toho pramení i určité problémy, které se týkají sounáležitosti a soudržnosti obce. Identita občanů samotné Rané však, jak se zdá, není ohrožena skutečností, že na ni přímo navazuje početnější Vojtěchov. Obyvatelé mezi sebou jasně rozlišují, kdo je z Rané a kdo z Vojtěchova. Zároveň však není patrné nějaké větší napětí mezi nimi. Podle slov starostky jde mezi obcemi především o spolupráci. Tato situace má velmi pravděpodobně hluboké historické kořeny. Vojtěchov a Raná odjakživa byli blízkými sousedy a odpradávná

byli dvěma různými obcemi. Administrativně nebyli spojeni ani v době, kdy obvykle k němu docházelo (70. léta 20. století).

Poněkud jiná situace je patrná u Oldřetic, přetrvávající spojení s Ranou je v současnosti založeno především na racionálních důvodech, o společné identitě se nedá hovořit.

Medkovy Kopce sice tradičně patří k Rané, ale v současnosti se jejich blízkost k Hlinsku projevuje tak, že jsou automaticky okolím považovány za součást tohoto města a navenek se tak i prezentují. V různých odkazech, které se týkají Medkových Kopců je téměř ve všech případech uvedeno, že patří k Hlinsku.

Přesto však ze strany obecní samosprávy existuje snaha o symbolické propojení všech tří částí obce. Příležitost k tomu nastala v loňském roce právě při již zmíněné příležitosti svčení praporu a znaku. Tato událost byla prezentována jako setkání rodáků, byli pozváni lidé z celé České republiky, jejichž kořeny jsou na Rané. Akce se zúčastnili i současní obyvatelé všech tří částí Rané a celkem zde bylo až kolem 500 lidí. Měla oficiální část (v jejím rámci vystoupil i Radovan Lukavský, který má v blízké obci Čachnov chalupu) a neformální večer potom byl věnován taneční zábavě v nově otevřeném letním společensko-sportovním areálu. K příležitosti svčení praporu a znaku, byla vydána brožurka, která se týká starší historie obce – tedy mapuje dějiny od samotných počátků až do vzniku první republiky. Poměrně podrobně se v této publikaci autor věnuje období, které nazýváme podle Jiráka „dobou temna“. Novějšími dějinami se však bohužel nezabývá. Shořelé kroniky z 20. století to do značné míry znemožňují, archivy zatím nikdo nezkoumá. V tomto přístupu je patrná určitá snaha o bezkonfliktnost a určitá neochota připomínat si vlastní historii 20. století.

Velmi nově se tedy identita občanů obce může podpořit právě obecním znakem, symbolem, který určitým způsobem shrnuje to, na čem je obec založena. Znak se odvolává mimo jiné i na skutečnost, že Raná je složena ze tří částí (tři stínky na hradební zdi). Naproti tomu Otradov nemá ani vlastní symboly jako jsou prapor a znak, což může být problém i v souvislosti s „otradovskou“ identitou.

Raná je obcí s bohatou historickou tradicí, v tomto smyslu tedy je možnost identifikovat se s obcí pro občany do jisté míry snazší, ale i zde existuje velmi silná příslušnost k místnímu kraji.

Otradov ani Raná se navenek příliš silně neprezentují. Obě obce mají sice své internetové stránky, ty ale nejsou příliš informativní a ani aktuální (www.otradov.cz respektive www.obecrana.cz). Otradov je představen základními informacemi o obecním úřadě, rozpočtu, zastupitelstvu, ale konkrétní vyhlášky či jiná úřední rozhodnutí zde nejsou k dispozici.²³ Je zde také odkaz na stránky mikroregionu Hlinecko, který je sice bohatší, ale přímo Otradov, na rozdíl od Rané²⁴ na nich není speciálně představen...

²³ Nově se na stránkách Otrádova objevil také odkaz na web Sboru otrádovských dobrovolných hasičů (<http://www.otradov.cz/hasici/>) (pozn. aut.)

²⁴ Raná má na stránkách mikroregionu Hlinecko uvedenu vlastní krátkou historicko-spoolečenskou prezentaci.

Závěr

Otradov a Raná jsou si v mnohých charakteristikách podobné, to je dáno především tím, že se nachází v jednom regionu, jsou podobně velké, ve shodném prostředí společenském i přírodním. V tomto případě rozdíl mezi „periferní“ a „neperiferní“ obcí jsou zdánlivě malé a nevýznamné. Kromě údajů získaných na základě statistických šetření (demografie, zaměstnanost, vzdělání atd.) však existuje několik důležitých faktorů stojících mimo statistiku, které míru perifernosti v malých obcích mohou nebo významně ovlivňují.

Za nejdůležitější považují:

- ▶ **existenci školy** (na školu se vážou společenské, sportovní aktivity, může přitahovat občany s „nápady“, kteří se chtějí podílet na jejím chodu, vyžaduje stálou pozornost, vyvolává aktivitu samu o sobě, to platí o pozici školy v malé obci, která musí už kvůli současným pravidlům, neustále bojovat o její přežití);
- ▶ **aktivitu obecního vedení, nebo jiných osobností spojených s obcí** (úloha osobností je v malé obci pravděpodobně nezastupitelná, pokud je takovou osobností starosta, může to vést k rozvoji obci nejen na úrovni společenského života, ale i v oblasti vybavenosti obce);
- ▶ **kvalitu sousedství s nejbližší obcí eventuálně v rámci svazku obcí-mikroregionu** (Otradov na Krounu vždy do určité míry doplácel, Raná ve vztahu s Vojtěchovem má mnohem rovnocennější vztah, nezávislejší počínání lze vysledovat u Rané i v rámci mikroregionu – např. navrhování vlastních projektů);
- ▶ **vytvořenou obecní identitu, vědomí historických tradic** (problematické připojení ke Krouně do jisté míry narušilo otradovskou identitu, naproti tomu historicky měla Raná lepší podmínky než Otradov a tyto výhody si nadále, i když s problémy, udržuje);
- ▶ **rezignace, uzavření se do rodiny** (je patrná velká rodinná soudržnost, která jde ale na „úkor“ obecní soudržnosti);
- ▶ **společenství kolem aktivní církve může podporovat život v obci jako takové** (v Otradově společensko-církevní aktivity prakticky neexistují, Raná naproti tomu s církví docela úspěšně spolupracuje).

Prameny:

Český statistický úřad – www.czso.cz

Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Městská a obecní statistika – www.mos.cz

Šebek František: Raná - kapitoly ze starších dějin obce. Východočeské muzeum v Pardubicích. Pardubice 2006.

Koncepce rozvoje mikroregionu Hlinecko. SURPMO, inženýrská a projektová společnost. a.s. 1999.

Ottův slovník naučný. (přetisk). Argo/Paseka. Praha 1997 - 2003

www.otradov.cz

www.obecrana.cz

Studie CESES/CESES Papers

2003

1/2003	Internetoví Češi na cestě za svojí budoucností	Bednařík A.
2/2003	Knowledge-Driven Development	Veselý A.

2004

1/2004	Kultivace vědění v klíčový faktor produkce	Veselý A., Kalous J., Marková M.
2/2004	Vstup ČR do prostoru politické komunikace a rozhodování v EU	Balabán M. a kol.
3/2004	Politický vývoj ve střední Evropě po r. 1989 a jeho dopad na neziskový sektor	Frič P.
3/2004	Political developments after 1989 and their impact on the nonprofit sector	Frič P.
4/2004	Modernizace veřejné správy a vybraných veřejných služeb	Ochrana F.
5/2004	Understanding Governance: Theory, Measurement and Practice	Potůček M. Veselý A. Nekola M.
6/2004	Zpráva o stavu země. Strategické volby, před nimiž stojí	Potůček M. a kol.
7/2004	Czech Welfare State: Changing environment, changing institutions Český stát veřejných sociálních služeb: mění se prostředí, mění se instituce	Potůček M. Mašková M. Ochrana F. Kuchař P.
8/2004	Experti o mechanismech sociální soudržnosti v naší společnosti	Prudký L.
9/2004	Pojetí sociální soudržnosti v soudobé sociologii a politologii	Musil J., Bayer I., Jeřábek H., Mareš P., Prudký L., Sedláčková M., Sirovátka T., Šafr J.
10/2004	Círky a sociální soudržnost v naší zemi	Prudký L.
11/2004	The First Prague Workshop on Futures Studies Methodology	Slintáková B. (eds.) Potůček M. Nováček P.

2005

1/2005	Elity a modernizace	Frič P., Prudký L. Nekola M.
2/2005	Reálná konvergence České republiky k EU v porovnání s ostatními novými členskými zeměmi	Slavík C.
3/2005	Růst zkreslení HDP v prostředí transformace: implikace pro měření růstu a rozvoje české ekonomiky	Benáček V.
4/2005	Kvalita českých vývozu a dovozu	Horáková T.
5/2005	Metody a metodologie vymezení problému	Veselý A.
6/2005	Veřejné rozpočty jako nástroj veřejné politiky a strategického vládnutí. Veřejná politika, veřejná volba, veřejný zájem	Ochrana F. Nekola M.
7/2005	Evaluace: metody, východiska, přístupy	Ochrana F. Hloušková H.
8/2005	Policy a proces tvorby politiky	Veselý A. Nachtmannová M.
9/2005	Veřejnost a elity jako aktéři modernizace	Drhová Z. Frič P., Prudký L. Nekola M.
10/2005	The Second Prague Workshop on Futures Studies Methodology and Colloquium Designing the Future in Europe 2005	Potůček M. a kol.
11/2005	Péče o staré lidi v rodině	Jeřábek H.

2006

1/2006	Literature Review on Civil Society, Citizenship and Civic Participation in the Czech Republic.	Potůček M. a kol.
2/2006	Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení	Musil J. Müller J.
3/2006	Sociální vyloučení a sociální začleňování v České republice jako veřejně politická agenda	Mareš P. Rákoczyová M. Sirovátka T. a kol.
4/2006	Přístupy k sociologickému empirickému zkoumání hodnot	Prudký L.

2007

1/2007	Srovnání dvou aspektů sociální soudržnosti v České republice, na Slovensku, v Rakousku, v Maďarsku, Finsku a Řecku	Šmídová M.
Rákoczyová M.
2/2007	Hodnotový portrét evropských zemí. Srovnávací analýza s použitím přístupu Shaloma Schwartze.	Vávra M.
3/2007	Přístupy k sociologickému zkoumání kultury a stratifikace	Bayer I.
Šafr J.
Vojtíšková K.

2008

1/2008	Periferie zblízka. Studie tří periferních obcí a jejich sousedů.	Abramuszkinová E.
Kučerová E.
Šmídová M. |
|--------|---|---|

Všechny texty jsou k dispozici na: <http://ceses.cuni.cz/studie/index.php>.